

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

Loutky v Plzni

Bc. Radka Mílová

Plzeň 2014

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra filozofie

Studijní program Humanitní studia

Studijní obor Evropská kulturní studia

Diplomová práce

Loutky v Plzni

Bc. Radka Milotová

Vedoucí práce:

PhDr. Jitka Bílková, Ph.D.

Katedra filozofie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2014

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2014

.....

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala PhDr. Jitce Bílkové, Ph.D. za odborné vedení, trpělivost a ochotu, kterou mi v průběhu zpracování diplomové práce věnovala. Dále bych také ráda poděkovala panu Jiřímu Fialovi, principálu divadla V Boudě, a paní Radoslavě Vaňkové, principálce divadla Špalíček, za poskytnutí informací ohledně jejich divadelních souborů.

ÚVOD.....	7
1 LOUTKA A LOUTKOVÉ DIVADLO	9
1.1 LOUTKA.....	9
1.1.1 <i>Druhy loutek</i>	10
1.1.2 <i>Historie loutek</i>	12
1.2 LOUTKOVÉ DIVADLO	13
1.2.1 <i>Vývoj loutkového divadla v Čechách</i>	13
2 POČÁTKY LOUTKÁŘSTVÍ V PLZNI.....	19
2.1 KOČOVNÉ KOČKOVO DIVADLO	19
2.2 ŠKODOVO DIVADLO	20
2.3 KOCOUŘI	21
2.4 KOZÁCI.....	22
2.5 LOUTKOVÉ DIVADLO SPOLKU KU PODPOROVÁNÍ CHUDÉ ŠKOLNÍ MLÁDEŽE	23
2.6 LOUTKOVÉ DIVADLO OBECNÉ ŠKOLY V DOUDLEVCÍCH.....	25
3 LOUTKOVÁ DIVADLA VZNIKAJÍCÍ OD DRUHÉHO DESETILETÍ 20. STOLETÍ.....	28
3.1 NEJVÝZNAMNĚJŠÍ ZANIKLÁ PLZEŇSKÁ LOUTKOVÁ DIVADLA.....	29
3.1.1 <i>Loutkové divadlo Feriálních osad v Plzni</i>	29
3.1.2 <i>Loutkové divadlo rodiny Nováků</i>	41
3.1.3 <i>Plzeňské loutkové divadélko prof. Josefa Skupy</i>	44
3.2 NEJVÝZNAMNĚJŠÍ DIVADLA ČINNÁ DO SOUČASNOSTI	49
3.2.1 <i>Špalíček</i>	49
3.2.2 <i>V Boudě</i>	56
3.2.3 <i>Divadlo Alfa</i>	62
4 LEGENDY PLZEŇSKÉHO LOUTKÁŘSTVÍ.....	70
4.1 FRANTIŠEK NOSEK.....	70
4.2 KAREL NOSEK	71
4.3 DOMINIK NOSEK.....	71
4.4 AUGUSTIN NOSEK.....	72
4.5 KAREL NOVÁK	73

4.6	LUDVÍK NOVÁK	75
4.7	JOSEF SKUPA.....	76
4.8	JIŘINA SKUPOVÁ	80
4.9	JAN VAVŘÍK-RÝZ	81
4.10	JIŘÍ TRNKA	83
5	ODKAZ PLZNĚ K LOUTKOVÉ TRADICI.....	87
5.1	MUZEUM LOUTEK	87
5.2	FESTIVAL SKUPOVA PLZEŇ.....	89
5.3	PAMĚTNÍ DESKY, SOCHY A POMNÍKY	91
	ZÁVĚR	93
	RESUMÉ	94
	POUŽITÉ ZDROJE	95
	OBRAZOVÁ PŘÍLOHA	

ÚVOD

Loutkové divadlo má v českých zemích velice dlouhou a bohatou historii, která se nepřetržitě vyvíjí již více než dvě stě let. Během tohoto vývoje se loutky a loutkové divadlo postupně staly neodmyslitelnou součástí české kultury a dnes jsou již tradiční formou divadelní zábavy pro děti i dospělé.

Jinak tomu není ani v Plzni, v městě, které lze dnes v rámci České republiky považovat za významnou loutkářskou velmoc.

Právě na loutkářskou tradici města Plzně se zaměřuje tato práce, jejímž cílem je vytvoření uceleného pohledu na plzeňské loutkářství a jeho historii. Východiskem práce je především relevantní literatura a prameny, k jejichž zpracování bylo využito zejména metod kompilace, historické analýzy a také deskripce.

Samotná práce je rozdělena do pěti hlavních kapitol, které postupně mapují plzeňskou loutkářskou historii od úplně prvních kontaktů s loutkami přes divadla působící v 19. a 20. století až k loutkovým divadlům současným. Práce neopomíná ani významné osobnosti spojené s Plzní a loutkami, které se na vytváření loutkové tradice podílely, ani Muzeum loutek či festival Skupova Plzeň, jež k loutkářské tradici odkazují.

V úvodní kapitole práce, která je věnována loutkám a loutkovému divadlu obecně, jsou uvedeny definice a obecné charakteristiky loutek a loutkového divadla, dále historie loutek a také druhy loutek, které se v loutkových divadlech objevují nejčastěji. Z důvodu bohaté loutkářské historie v Českých zemích, jež sahá až do středověku, je značná část první kapitoly věnována rovněž dějinám vývoje loutkového divadla na českém území.

Plzeňskému loutkářství se práce věnuje již od druhé kapitoly, která je zaměřena na jeho počátky spojené s koncem 19. a začátkem 20. století. V této době se začali do Plzně dostávat kočovní loutkáři zajišťující první kontakty obyvatel města s loutkami a loutkovým divadlem a následně se začala vytvářet první stálá loutková divadla a také loutkové divadelní spolky. Vedle loutkáře Kočky, jenž byl pro Plzeň z kočovných loutkářů pravděpodobně nejvýznamnější, tato kapitola představí také první stálé loutkové divadlo, divadlo Škodovo, dále první loutkářský spolek Kocouři, divadlo vlastenecké společnosti Kozáci, Loutkové divadlo Obecné školy v Doudlevcích a v neposlední řadě loutkové divadlo Spolku ku podporování chudé školní mládeže.

Následující kapitola zaměřená na loutková divadla vznikající v Plzni od druhého desetiletí 20. století, je rozdělena na dvě hlavní části, přičemž první část uvádí nejvýznamnější zaniklá divadla a druhá pak nejvýznamnější současná divadla. Ze zaniklých loutkových divadel je zde představeno Loutkové divadlo Feriálních osad, jenž si získalo popularitu po celém světě, dále Loutkové divadlo rodiny Nováků a také Plzeňské loutkové divadélko prof. Josefa Skupy. Z divadel, která v současnosti působí, je zde představeno nejstarší amatérské plzeňské loutkové divadlo Špalíček, dále velice úspěšné loutkové divadlo V Boudě a také jediné stále profesionální divadlo v Plzni, Divadlo Alfa. Ke zpracování této kapitoly přispěli nejen archivní materiály, výroční zprávy a brožury uvedených divadel, ale také osobní rozhovor s Jiřím Fialou, principálem divadla V Boudě, a elektronická komunikace s Radoslavou Vaňkovou, principálkou divadla Špalíček.

Čtvrtá kapitola je orientována na představení vybraných osobností, jež jsou s loutkami a městem Plzeň spojeny. Zde jsou uvedeny životopisné údaje nejen známých loutkářů, ale také řezbářů, kteří byli pro utváření loutkářské tradice rovněž velice důležití. Vedle legend jimiž jsou Karel Novák, Josef Skupa či Jiří Trnka, jsou zde představeni také loutkáři Ludvík Novák, Jiřina Skupová, Jan Vavřík-Rýz a řezbáři František Nosek, Dominik Nosek a Augustin Nosek.

V závěrečné kapitole s názvem „Odkaz Plzně k loutkové tradici“ jsou uvedeny způsoby, jimiž město Plzeň upozorňuje na svou bohatou loutkářskou minulost a také na osoby s ní spojené. Pravděpodobně nejvíce odkazuje k plzeňským loutkám Muzeum loutek, které od svého vzniku roku 2006 sídlí na náměstí Republiky, a také festival Skupova Plzeň, který se zde na počest Josefa Skupy koná již skoro 50 let. Vedle muzea a festivalu jsou v této kapitole popsány také pamětní desky, sochy a pomníky připomínající historii plzeňského loutkářství a osobnosti s ní spojené, které jsou umístěné v různých částech města.

1 LOUTKA A LOUTKOVÉ DIVADLO

1.1 Loutka

„Co je to divadelní loutka? Směšné nic - kousek prostého dřeva barvami natřeného, do pestrých hadříků omotaného a na drátku zavěšeného. Ale postavíte-li ji do patřičného prostoru a světla a dáte jí pohyb a přiléhavé slovo – rázem oživuje – stává se uměleckým dílem, dostává svůj styl, jenž je její velkou předností. Je světem sama pro sebe – je malým uměleckým zázrakem, který u velkých vyvolává cizí světy a malým přináší radost a poučení. Divadelní loutka v tomto pojetí patří nezbytně ke kultuře svého národa.“
(Šaloun Ladislav)

Dle etymologického slovníku jazyka českého samotné slovo „loutka“ pochází pravděpodobně z praslovanského výrazu pro „lýko“, ze kterého byly údajně první loutky vyráběny, a označuje dětskou hračku či neživou divadelní figurku.¹ Masarykův slovník naučný charakterizuje loutku jako figurku ze dřeva, kosti, slonoviny, kartonu či jiného materiálu, představující skutečné bytosti nebo fantastické vidiny. Často hračky dětí.² V našem pojetí loutky však nejde o dětskou hračku, ale o umělecký výtvarný zastupující reálné či smyšlené bytosti a jevy, který ožívá prostřednictvím pohybu a promluvy.

Loutka, jakožto divadelní figurka, je hlavním výrazovým prostředkem loutkového divadla a je také výtvarnou podobou dramatické postavy. Nejčastěji je typem, který zahrnuje společné vlastnosti lidí či zvířat, zcela nahrazující herce na jevišti. Od obyčejné divadelní rekvizity či výtvarné plastiky se odlišuje hlavně tím, že je voděna loutkohercem, který jí propůjčuje hlas i pohyb a skrze ni tak sděluje určité myšlenky či záměry.³

Zobrazivé možnosti loutek nemají hranice a nejsou vázány žádnými anatomickými zákony, mohou být čímkoliv. Materiál, pohyblivost, velikost i vzhled loutek je velice variabilní a závisí prakticky pouze na tvůrci loutky a na technickém zázemí, ve kterém bude loutka používána. Mezi hlavní charakteristické znaky loutky patří zejména karikatura, zjednodušení, typizace a také přehnanost a jasná čitelnost.⁴

---

¹ MACHEK, Václav. *Etymologický slovník jazyka českého*. s. 342.

² Masarykův slovník naučný: *Lidová encyklopedie všeobecných vědomostí. Díl IV.* s. 568.

³ BLECHA, Jaroslav; JIRÁSEK, Václav. *Česká loutka*. s. 13-15.

⁴ BLECHA, Jaroslav; JIRÁSEK, Václav. *Česká loutka*. s. 13-15.

1.1.1 Druhy loutek

Tradičně jsou loutky rozlišovány především dle toho, jakým způsobem jsou hercem voděny. Pokud jsou loutky ovládány shora, jde o loutky závěsné, mezi které patří marionety na drátech či marionety na nitích. Pokud vodič ovládá loutku zdola, jde o loutky spodové a patří sem především maňásek, javajka a spodová marioneta. Bezprostředně zezadu jsou vedeny loutky typu manekýn a také loutky při stínohře.⁵ Vedle těchto tradičních typů loutek však existují také loutky zvláštní, mezi které lze zařadit například loutky přilbové, krosnové či tyčové.

1.1.1.1 Loutky spodové

Nejjednodušší a nejstarší loutkovou technologií je **maňásek**, jehož základem je lidská ruka. Ruka maňáska buďto ovládá, nebo jím sama je. Může být tedy i holá, kdy divák musí zapojit svou fantazii a představit si, co přesně ruka hraje. Častěji užívanou možností je dozdobení ruky různorodým materiálem, od barev a doplňků přes kousky látky až po látkového maňáska s otvorem pro ruku.⁶

Další loutkou, která je hercem voděna zesponu, je **javajka**. Podstatou javajky je hlava na kolíku, která je držena rukou, a ruka tak vytváří tělo loutky. Dlouhé ruce zajišťující velká gesta, které jsou pro javajku typické, jsou ovládané dlouhými tyčkami volně přivázanými k dlani. Pokud vůbec loutka nohy má, jsou visící a používají se především ke zvláštním efektům.⁷

Kombinací orientální javajky a japonské obří figury nazvané „Karakuri“ vznikla dle Tománka **spodová marioneta**, u níž už lidská ruka není součástí loutky. Vodění se totiž přestěhovalo pod loutku a to umožňuje herci větší možnost stylizace a také lepší možnost pohybů s loutkou. Ruce a nohy jsou ovládány buďto dlouhými tyčkami, nebo velice složitými mechanismy, které vedou k realistické dokonalosti. Ovládání takovéto loutky je však dosti fyzicky náročné. Pro ulehčení manipulace se tak tento typ loutky dá také nosit na hlavě, kdy herci zůstanou volné ruce pro manipulaci s končetinami loutky.⁸

1.1.1.2 Loutky závěsné

Mezi loutky závěsné patří především marioneta vedená shora, která je dnes nejrozšířenějším typem loutky.

---

⁵ *Základní pojmy divadla: teatrologický slovník*. s. 165.

⁶ TOMÁNEK, Alois. *Podoby loutky*. s. 10-14.

⁷ TOMÁNEK, Alois. *Podoby loutky*. s. 20.

⁸ TOMÁNEK, Alois. *Podoby loutky*. s. 24-26.

Technicky méně propracovaná je **marioneta na drátě**, již používali především původní lidoví loutkáři. Měla tělem a hlavou protažený drát, který tvořil osu loutky, což neumožňovalo mnoho pohybu. Končetiny se pohybovaly pomocí nití, které byly přidávány k hlavnímu osovému drátu. Postupem času byl drát tvořící osu loutky vyměněn za drát zádový, jenž umožnil loutce ohýbat se a předklánět hlavu.⁹

Více propracovaná je **marioneta na niti**. Tento typ loutky již nemá osový ani zádový drát, a kromě končetin má i hlavu zavěšenou na niti, což umožňuje pohybování hlavou. „*Když loutka hraje hlavou – visí na zádových, ramenních nebo kostrčových nitích, když je loutka v poloze vzpřímené, tak visí na nitích hlavových.*“¹⁰

1.1.1.3 Loutky vedené zezadu

Všechny loutky, které jsou vedené zezadu, označuje Tománek pojmem **manekýn**. Technologie takovýchto loutek jsou nejrůznější, může to být jakýkoliv předmět, panenka či loutka držaná jen tak v ruce, ale také složitá figurka s vnitřním mechanismem.¹¹ „*V současném loutkovém divadle, kde se vedle loutky objevuje její vodič, ale i živý herec, předmět a rekvizita, se manekýn stal jednou z nejpoužívanějších loutkářských technik.*“¹²

K loutkám voděným iluzivně zezadu patří i **loutky stínové**, které vodiči přitiskují zezadu na osvětlené plátno a vytvářejí tak loutkové stíny.¹³

1.1.1.4 Loutky zvláštní

Vedle výše uvedených typů loutek, které jsou vcelku obvyklé a poměrně často využívané, existují také loutky zvláštní, které se vyskytují velmi ojediněle a rozšiřují tak klasické loutkářské technologie. Bývají vyráběny z různých materiálů a většinou mají obří rozměry, jsou chápány jako přechodový bod mezi loutkou a hercem samotným. Mezi tyto zvláštní loutky, se kterými se můžeme setkat nejen v divadlech, ale také v různých průvodech a cirkusech, patří například loutky přilbové či krosnové a také loutky tyčové.¹⁴

Přilbová loutka je loutka, která je pevně upevněna do přilby na hlavě herce. Herec, skrytý v šatech loutky, hlavou ovládá hlavu loutky a jeho ruce pak fungují buď přímo jako ruce postavy nebo ovládají dlouhé tyčky pohybuující rukama loutky.¹⁵

---

⁹ TOMÁNEK, Alois. *Podoby loutky*. s. 36.

¹⁰ TOMÁNEK, Alois. *Podoby loutky*. s. 38.

¹¹ TOMÁNEK, Alois. *Podoby loutky*. s. 58-60.

¹² TOMÁNEK, Alois. *Podoby loutky*. s. 58.

¹³ TOMÁNEK, Alois. *Podoby loutky*. s. 61.

¹⁴ TOMÁNEK, Alois. *Podoby loutky*. s. 64 – 67.

¹⁵ TOMÁNEK, Alois. *Podoby loutky*. s. 64.

Krosnové loutky jsou loutky, které herec nosí na zádech jako krosnu. Hlava s technologií obří javajky je ovládána hlavou vodiče a ruce vodiče většinou fungují jako ruce loutky.¹⁶

Loutka tyčová je nošena jako prapor, který je připevněn v držadle opasku herce. Herec je skryt pod oděvem loutky a ruce fungují jako ruce loutky. Velice často jsou tyto obří loutky vedeny několika herci, z nichž každý má na starosti jednu část těla.¹⁷

1.1.2 Historie loutek

Uvést přesné datum či období, kdy se objevily první loutky, je z důvodu nedostatku historických materiálů nemožné, avšak je velmi pravděpodobné, že provázejí člověka již od nejstarších dob.

Za předchůdce dnešních loutek lze pravděpodobně považovat figurky a sošky vytvořené z lehce opracovatelných materiálů, jako je hlína, dřevo, kost či rohovina, které se objevovaly již od starověku v kultovních obřadech, náboženských ceremoniích a lidových zvycích, kde měly magickou, symbolickou a také psychologickou funkci.¹⁸

Samotné počátky světového loutkářství lze dle Štencla spatřovat především v Indii, již ve 3. století před naším letopočtem, odkud se dále šířilo do Babylónu, Řecka a Číny, kde měli zábavnou hru podobnou loutkovému divadlu.¹⁹ Také odtud pocházejí prozatím nejstarší známé důkazy o existenci loutek jakožto artefaktu loutkového divadla. Jde především o čínské keramické a dřevěné figurky s pohyblivými končetinami zvané „yong“, a také o dřevěné, zlaté, slonovinové a terakotové sošky z helénských zemí.²⁰

Velice vzácným archeologickým nálezem na našem území, který je považován za svědectví o existenci takto pojatých předchůdců loutek, je figurka muže s pohyblivými končetinami z mamutí kosti z jižní Moravy, jejíž stáří se odhaduje asi na 30 – 35 tisíc let.²¹

---

¹⁶ TOMÁNEK, Alois. *Podoby loutky*. s. 65.

¹⁷ TOMÁNEK, Alois. *Podoby loutky*. s. 66.

¹⁸ DUBSKÁ, Alice. *Dvě století českého loutkářství: vývojové proměny českého loutkového divadla od poloviny 18. století do roku 1945*. s. 11-12.

¹⁹ ŠTENCL, Miroslav. *Z historie světa loutek* [online]. Expozice české hračky, [cit. 2014-02-03]. Dostupné z: http://expozicehracek.sweb.cz/index_soubory/Z_historie_loutek.htm.

²⁰ BLECHA, Jaroslav; JIRÁSEK, Václav. *Česká loutka*. s. 17.

²¹ DUBSKÁ, Alice. *Dvě století českého loutkářství: vývojové proměny českého loutkového divadla od poloviny 18. století do roku 1945*. s. 11-12.

1.2 Loutkové divadlo

Loutkové divadlo je jedním z mnoha divadelních druhů, se zcela zvláštním postavením. Každý divadelní druh je totiž charakterizován především svým hlavním vyjadřovacím prostředkem, například u divadla hereckého je to herec, u opery herec-zpěvák a u pantomimy mim. U divadla loutkového je však hlavním vyjadřovacím prostředkem „oživlá“ mrtvá hmota, loutka, která na rozdíl od všech předešlých dokáže vyjádřit všechny druhy a žánry. Loutkové divadlo tak není nijak omezené a může obsáhnout všechny divadelní druhy od činohry a baletu, přes operu až k pantomimě.²²

Podle druhu užitých loutek, charakteru scénického prostoru či způsobu animace, lze rozeznat různé formy loutkového divadla, jako například divadlo marionetové, maňáskové, javajkové, stínové či divadlo černé. V některých formách loutkového divadla mohou být loutkoherci vodící loutku skryti, v jiných mohou být viditelní a někdy je také hra loutek kombinovaná s hrou živých herců. Loutkovým divadlem je jak improvizovaný výstup loutkoherce s loutkou bez jeviště či dekorací, tak inscenace odehraná na divadelní scéně dle pevně daného scénáře.²³

1.2.1 Vývoj loutkového divadla v Čechách

Loutkářství a loutkové divadlo se v českých zemích objevuje již od druhé poloviny 17. století²⁴, kdy sem začali stále častěji jezdit zahraniční komedianti, zejména angličtí, nizozemští, italská a později také němečtí a rakouští, kteří vedle hereckých představení hráli příležitostně také s marionetami.²⁵ Za první velice významné loutkáře, kteří v té době působili v českých zemích, lze považovat především Johanna Baptistu Hilverdinga, Girolamo Renziho a také Josefa Antona Geisslera. V jejich repertoáru se objevovaly zejména žánry a témata spojená s evropským divadlem, například biblické hry, anglické tragédie, italské improvizované komedie a také operní libreta.²⁶

To ovšem neznamená, že by se loutky a jednotlivé prvky loutkového divadla na území českých zemí před tímto datem vůbec nevyskytovaly. Již ve středověku se objevovaly při lidových slavnostech a obyčejích loutky tyčové a na jarmarcích a trzích byli u komediantů, kejklířů a žonglérů viděni maňásci.²⁷ Z těchto dob však bohužel

---

²² SOKOL, František. *Svět loutkového divadla*. s. 172.

²³ *Základní pojmy divadla: teatrologický slovník*. s. 165.

²⁴ BARTOŠ, Jaroslav. *Loutkářská kronika: kapitoly z dějin loutkářství v českých zemích*. s. 5.

²⁵ *Obrazy z dějin českého loutkářství: ke 40. výročí založení Muzea loutkářských kultur v Chrudimi*. s. 40.

²⁶ DUBSKÁ, Alice. *Czech Puppet Theatre yesterday and today*. p. 6.

²⁷ *Obrazy z dějin českého loutkářství: ke 40. výročí založení Muzea loutkářských kultur v Chrudimi*. s. 39.

neexistuje dostatek spolehlivých dokladů, a tak nelze dokázat divadelní funkci těchto figur. O loutkovém divadle jako takovém lze tedy v českém prostředí hovořit až s příchodem marionet, které si získaly velkou oblibu a velice rychle se rozšířily po celém světě.²⁸

Právě zahraniční loutkáři, kteří působili v českých zemích až do první poloviny 18. století a svá představení hráli především v mateřštině, položili základy českému loutkovému divadlu, jehož počátky většina historiků datuje do druhé poloviny 18. století. Právě v této době totiž začali působit loutkáři české národnosti, kteří se při svých cestách, většinou venkovem, snažili o představení hraná v českém jazyce.²⁹ Většina z nich začínala jako pomocníci nebo dokonce společníci zahraničních loutkářů, od nichž se naučili základům loutkářství.³⁰

Za nejstarší dosud známé české loutkáře lze považovat například předky Jana Václava Bittera z Mělníka a Matěje Vavrouše z Haber, jejichž otcové byli údajně loutkáři, a také Jana Jiřího Bráta, který si koncem 18. století sám zhotovil loutkové divadlo a také jednotlivé loutky a začal hrát v okolí Náchodu.³¹ V této době se v českých zemích objevila také první ženská loutkářka Josefa Malečková, hrající především stínové divadlo.³²

V 80. letech 18. století již začali hrát také první loutkáři z později velice známých loutkářských rodin, například Kopečtí, Dubští, Kočkové, Finkové, Maisnerové a další, v kterých se loutkářství dědilo jako rodové řemeslo.³³

Velký význam získalo české loutkářství na konci 18. století, kdy započal proces národního obrození. Jedním z hlavních prostředků tohoto procesu vytvářející novodobý český národ se totiž stalo právě rozvíjející se lidové loutkové divadlo přinášející obecenstvu myšlenky osvícenství a národní uvědomělosti.³⁴ Kočovní loutkáři se tak stali velice významnými pro vývoj českého etnika, jemuž zajišťovali českou řeč. Nejznámější postavou tohoto období se stal potomek potulného herce Jana Kopeckého, Matěj Kopecký,

---

²⁸ DUBSKÁ, Alice. *Dvě století českého loutkářství: vývojové proměny českého loutkového divadla od poloviny 18. století do roku 1945*. s. 6.

²⁹ BLECHA, Jaroslav; JIRÁSEK, Václav. *Česká loutka*. s. 19 - 28.

³⁰ *Obrazy z dějin českého loutkářství: ke 40. výročí založení Muzea loutkářských kultur v Chrudimi*. s. 41.

³¹ DUBSKÁ, Alice. *Dvě století českého loutkářství: vývojové proměny českého loutkového divadla od poloviny 18. století do roku 1945*. s. 31-32.

³² BARTOŠ, Jaroslav. *Loutkářská kronika: kapitoly z dějin loutkářství v českých zemích*. s. 61.

³³ BLECHA, Jaroslav; JIRÁSEK, Václav. *Česká loutka*. s. 29.

³⁴ DUBSKÁ, Alice. *Dvě století českého loutkářství: vývojové proměny českého loutkového divadla od poloviny 18. století do roku 1945*. s. 39-41.

který je považován za velkého vlastence a také za „patriarchu českého loutkářství“ hrajícího své hry vždy v českém jazyce.³⁵

Od začátku 19. století, kdy loutkové divadlo hrála již druhá generace kočujících loutkářů, se převzatý zahraniční repertoár začal rozšiřovat i o adaptace her činoherního divadla, které se v podání loutkářů staly velice oblíbenými.³⁶ V tomto období se začaly objevovat také anonymní hry, které byly pravděpodobně napsány speciálně pro české loutkáře, a čerpaly téměř výlučně z českého prostředí.³⁷

Tradiční postavou her kočovných lidových loutkářů byl komický Pimprle, později nazývaný Kašpárek, který vystupoval, až na ojedinělé výjimky, v každé hře a stal se nejoblíbenější postavou loutkových her.³⁸

Druhá polovina 19. století je spojena s velkou proměnou celé české společnosti. Především díky pádu bachovského režimu nastal prudký rozvoj kultury a zvláště divadla. Českým venkovem začaly putovat desítky českých divadelních společností a vzrostl počet ochotnických spolků. Představení kočovných loutkářů začalo výrazně ztrácet publikum a tradiční lidové loutkové divadlo tak začalo stagnovat. Většina kočovných loutkářů se totiž nedokázala s vývojem kultury vyrovnat a adekvátně na něj zareagovat. Výjimkou byl „loutkář Polabí“ Jan Nepomuk Laštovka, jenž se novým podmínkám přizpůsobil jak inovací inscenačního stylu, tak aktualizací repertoáru, a zajistil tak přežití svého loutkového divadla.³⁹

I když kočovní loutkáři ještě v první polovině 20. století putovali českými zeměmi, podobu českého loutkářství již v této době formovali početnější a aktivnější loutkářští ochotníci.⁴⁰

Základem ochotnického loutkářství byla především amatérská spolková a rodinná loutková divadla, která se na přelomu 19. a 20. století masově rozšířila a vytvořila tak „renesanci“ českého loutkového divadla.⁴¹

Jádrem rodinných divadel byly malé domácí scénky vznikající zejména pro zábavu dětí či rodinných návštěv. V českých zemích byla nejprve rozšířena průmyslově vyráběná

---

³⁵ VAŠÍČEK, Pavel; MALÍKOVÁ, Nina. *Plzeňské loutkářství: historie a současnost*. s. 3.

³⁶ BLECHA, Jaroslav; JIRÁSEK, Václav. *Česká loutka*. s. 32.

³⁷ DUBSKÁ, Alice. *Czech Puppet Theatre yesterday and today*. p. 6.

³⁸ *Obrazy z dějin českého loutkářství: ke 40. výročí založení Muzea loutkářských kultur v Chrudimi*. s. 55-57.

³⁹ *Obrazy z dějin českého loutkářství: ke 40. výročí založení Muzea loutkářských kultur v Chrudimi*. s. 59-63.

⁴⁰ *Obrazy z dějin českého loutkářství: ke 40. výročí založení Muzea loutkářských kultur v Chrudimi*. s. 62.

⁴¹ BLECHA, Jaroslav. *Okno do českého loutkářství: výstava v rámci mezinárodního projektu*. s. 16.

divadélka papírová pocházející zejména z Německa a Francie, která si pořizovaly především zámožné rodiny. Později se však začala objevovat i podomácku zřizovaná loutková divadla, která vytvářeli především výtvarně nadaní lidé, ale také umělci profesionálové, malíři či řezbáři.⁴²

Právě v této době se loutkovému divadlu začalo věnovat mnoho vzdělaných a kulturně orientovaných osobností, kteří zvedli jeho prestiž a oblibu. „*Poprvé v českém kontextu začalo být loutkové divadlo chápáno jako estetický fenomén.*“⁴³ Mezi představitele rodinného loutkového divadla patří například Josef Mánes, Jindřich Fugner, Mikoláš Aleš, Adolf Kašpar, Karel Štapfer, Hanuš Folkman či Artuš Scheiner.⁴⁴

První signály vzniku spolkových loutkových scén začaly v Čechách pozvolně narůstat souběžně s rozmachem rodinného loutkového divadla koncem 19. století. Jedno z prvních spolkových loutkových divadel vzniklo již v roce 1874 v Kouřimi.⁴⁵ Podstatněji se však rozvíjela až v průběhu 20. století, kdy vznikaly stovky školních a spolkových loutkových divadel, jež se orientovaly výhradně na dětské publikum. Zřizovatelem spolkových divadel byl nejprve především Sokol, později Dělnické tělovýchovné jednoty a také katolická tělovýchovná jednota Orel. Průkopníkem školních loutkových divadel byl pravděpodobně František Hauser, ředitel pražské soukromé školy, který se snažil využít loutkové divadlo především jako pedagogickou pomůcku.⁴⁶

Nejvýznamnější osobou období ochotnického loutkářství byl Jindřich Veselý, prohlašovaný za „*spojovací článek mezi tradicí a loutkářskou modernou*“.⁴⁷ Právě z jeho podnětu byl v roce 1911, jako reakce na masové rozšíření amatérského loutkářství, založen Český svaz přátel loutkového divadla, který se snažil tento velký zájem o amatérské loutkářství podchytit a zajistit všestranný rozvoj loutkového divadla. V souvislosti se založením Českého svazu přátel loutkového divadla začala v roce 1912 vycházet první loutkářská revue Český loutkář, na kterou v roce 1917 navázal časopis Loutkář, vycházející dodnes.⁴⁸

---

⁴² BLECHA, Jaroslav. *Rodinná loutková divadélka: herectvo na drátkách*. s. 10-11.

⁴³ BLECHA, Jaroslav; JIRÁSEK, Václav. *Česká loutka*. s. 130.

⁴⁴ *Obrazy z dějin českého loutkářství: ke 40. výročí založení Muzea loutkářských kultur v Chrudimi*. s. 68-72.

⁴⁵ BLECHA, Jaroslav. *Rodinná loutková divadélka: herectvo na drátkách*. s. 9.

⁴⁶ BLECHA, Jaroslav; JIRÁSEK, Václav. *Česká loutka*. s. 131.

⁴⁷ BLECHA, Jaroslav. *Rodinná loutková divadélka: herectvo na drátkách*. s. 10.

⁴⁸ DUBSKÁ, Alice. *Dvě století českého loutkářství: vývojové proměny českého loutkového divadla od poloviny 18. století do roku 1945*. s. 159-163.

Ještě více zesílilo loutkářství po vzniku Československé republiky. Loutky začaly být vyráběny sériově, dekorace byly tištěny průmyslově ve vysoké kvalitě a v celém Československu působilo přes tři tisíce souborů hrající především pro děti.⁴⁹ Pro další vývoj českého loutkářství měly mimořádný význam zejména loutkářské soubory kladoucí důraz na umělecké kvality, a sice Loutkové divadlo feriálních osad v Plzni, Loutkové divadlo umělecké výchovy v Praze, Umělecká loutková scéna v Praze a Umělecká scéna Říše loutek v Praze.⁵⁰

20. května 1929 byla, opět z iniciativy Jindřicha Veselého, založena mezinárodní loutková organizace UNIMA, která byla první světovou organizací v oblasti divadelnictví.⁵¹

Ve 30. letech 20. století se začala prosazovat nová generace loutkářských režisérů, která kladla důraz především na metaforické a symbolické možnosti loutek a posílení funkce režie vedoucí k vytvoření kvalitního představení. Během této doby také narostl počet představení určenému dospělému diváku.⁵²

Právě amatérské loutkové divadlo, rodinné, školní a spolkové, výrazně přispělo k formování loutkového divadla profesionálního. První profesionální divadlo v českých zemích, které založil Josef Skupa v Plzni, zahájilo svou činnost v roce 1930. Další profesionální scénu otevřel v roce 1936 v Praze Jiří Trnka. To však byly pouze ojedinělé profesionální soubory, v této době stále převažovaly amatérské loutkové scény.⁵³

Zlomovým bodem v českém loutkářství, stejně jako v jiných kulturních oblastech, se stala druhá světová válka, během které bylo mnoho loutkářských souborů nuceno svou činnost přerušit či definitivně ukončit. Po jejím skončení však došlo k rozvoji profesionálních divadel vznikajících v souvislosti s přijetím nového „divadelního zákona“ z roku 1948, který stavěl právně, sociálně i umělecky loutkové divadlo na roveň s ostatními divadelními druhy.⁵⁴

Především díky tomuto zákonu vznikla rozsáhlá síť českých profesionálních loutkových divadel. „Z prvních bylo pražské Ústřední loutkové divadlo /dnes Divadlo

⁴⁹ ČERNÝ, František. *Kapitoly z dějin českého divadla*. s. 289.

⁵⁰ BLECHA, Jaroslav; JIRÁSEK, Václav. *Česká loutka*. s. 131.

⁵¹ BLECHA, Jaroslav. *Rodinná loutková divadélka: herectvo na drátkách*. s. 13.

⁵² *Obrazy z dějin českého loutkářství: ke 40. výročí založení Muzea loutkářských kultur v Chrudimi*. s. 118 – 119.

⁵³ *Historie českého loutkářství* [online]. Mezinárodní loutkářská unie UNIMA, [cit. 2014-02-23]. Dostupné z: <http://unima.idu.cz/cs/ceske-loutkarstvi>.

⁵⁴ *Obrazy z dějin českého loutkářství: ke 40. výročí založení Muzea loutkářských kultur v Chrudimi*. s. 118 – 127.

Minor/, které na počátku své historie opřelo svůj styl především o využití spodových loutek - javajek. Na počátku 50. let vznikla podle jeho vzoru v Čechách a na Moravě další loutková divadla - v Brně, v Liberci /pozdější renomované Naivní divadlo/, v Českých Budějovicích, na Kladně, v Ostravě. Některé loutkové scény z té doby /Teplice, Karlovy Vary, Mariánské Lázně/ později zanikly, v Plzni naopak loutkové divadlo vzniklo /dnešní Divadlo Alfa/ a úspěšně se zařadilo mezi přední česká loutková divadla.“⁵⁵

Vývoj profesionálního českého loutkářství byl příznivě ovlivněn také otevřením loutkářské katedry na Divadelní fakultě Akademie múzických umění v Praze roku 1952. Po dlouhou dobu to byla jediná škola vyučující loutkářství na světě.⁵⁶

Soubory, které si udržely statut „amatérský“, začaly hledat nový cíl a smysl své vlastní činnosti. Některé zůstaly věrné tradičnímu marionetovému divadlu, jiné vymýšlely různé techniky a kombinace nejrůznějších druhů loutek.⁵⁷ Počet amatérských souborů sice v důsledku násilné likvidace klesl, ale i tak mají v české kultuře nezastupitelnou roli a mnohdy se dají srovnávat s divadly profesionálními. „Ze souborů s nejstarší tradicí je třeba jmenovat Divadélko Říše loutek, z mladších inspirativních souborů pak nejspíše svitavské Céčko, Čmukaře z Modřišice a plzeňskou Boudu.“⁵⁸

V současné době není loutkové divadlo uzavřeno v jednom směru či stylu, ale neustále se vyvíjí. Kombinuje různé techniky a prostředky tak, aby co nejvíce zaujalo diváka a vytvořilo tak ohromující podívanou přinášející zážitek. V repertoáru dnešních loutkařů se objevují jak klasické hry pramenící z bohaté loutkářské historie, tak pohádky i moderní představení, která kombinují vystupování loutek s herci a jinými rekvizitami. V inscenacích se také stále častěji objevují prvky moderní techniky, jako projekce, filmové dotáčky a také počítačové animace. Pracuje se s nedivadelními prvky a také s loutkami všech typů, od maňáska, přes javajky k obřím krosnovým, přilbovým či tyčovým.

---

⁵⁵ Česká profesionální loutková divadla [online]. Mezinárodní loutkářská unie UNIMA, [cit. 2014-02-23]. Dostupné z: <http://unima.idu.cz/cs/ceska-profesionalni-loutkova-divadla>.

⁵⁶ MALÍKOVÁ, Nina; DVOŘÁK, Jan. *Czech puppets: introduction to Czech Puppet Theatre and Marionettes with 20 colour pictures*. p. 13.

⁵⁷ DUBSKÁ, Alice. *Dvě století českého loutkářství: vývojové proměny českého loutkového divadla od poloviny 18. století do roku 1945*. s. 256.

⁵⁸ Česká profesionální loutková divadla [online]. Mezinárodní loutkářská unie UNIMA, [cit. 2014-02-23]. Dostupné z: <http://unima.idu.cz/cs/ceska-profesionalni-loutkova-divadla>.

2 POČÁTKY LOUTKÁŘSTVÍ V PLZNI

Úplné počátky plzeňského loutkářství lze spatřovat v 19. století, kdy docházelo k prvním kontaktům obyvatel Plzně s loutkami a loutkovým divadlem především díky kočovným lidovým loutkářům, kteří objížděli česká města a vesnice.

Ojedinele do Plzně patrně zavítali potomci Matěje Kopeckého, například syn Václav, jehož působení v Plzni je vyvozeno z inzerátu otisknutého roku 1847 v novinách Pilsner Anzeiger⁵⁹, dále vnučka Arnoštka, o jejímž hostování se zmiňuje František Ptáček⁶⁰, a pravděpodobně také Matějův pravnuk Jan. Velice sporé a také značně nepřesné doklady nám však umožňují jejich plzeňské působení pouze předpokládat, nikoli stoprocentně potvrdit.

Z kočovných loutkářů byli pro Plzeň a její obyvatele zřejmě nejdůležitější loutkáři z rodu **Kočků**, kteří se v tomto západním městě objevovali poměrně často.

Již koncem 19. století se v Plzni zrodilo první stálé loutkové divadlo, **divadlo Škodovo**, a také vznikl první doložený loutkářský amatérský **spolek Kocouři**.

Stejně jako v ostatních českých městech se i v Plzni na přelomu 19. a 20. století začalo vytvářet množství dobročinných spolků, které povětšinou získávaly finance pro různé charitativní instituce. V oblasti loutkového divadla byl v Plzni jedním z nejvýznamnějších spolků **vlastenecký soubor Kozáci**, jež navázal na již zmíněný spolek *Kocourů*.

Vedle Kozáků měl pro rozvoj loutkářského umění v Plzni velký význam také Spolek ku podporování chudé školní mládeže, jenž byl zřizovatelem loutkového divadla později přejmenovaného na **Nové loutkové divadlo ve prospěch Jeslí**.

Z počátků plzeňského loutkářství nelze opomenout ani **Loutkové divadlo Obecné školy v Doudlevcích**, které v Plzni s určitými přestávkami působilo více než čtvrt století.

2.1 Kočovné Kočkově divadlo

Loutkář František Kočka, který v Plzni působil zřejmě nejčastěji, pocházel z Jindřichovic na Klatovsku a byl již několikátou generací kočovného loutkářského rodu Kočků. Prvním loutkářem tohoto rodu byl pravděpodobně Josef Kočka, který se svými

⁵⁹ VAŠÍČEK, Pavel; MALÍKOVÁ, Nina. *Plzeňské loutkářství: historie a současnost*. s. 7.

⁶⁰ z PIRKŠTEJNA. *Z minulosti loutk. divadla v Plzni. Loutkář*. 1919, r. 3, č. 6 – 7, s. 61 – 62.

loutkami začal kočovat již v roce 1787. Vedle Františka Kočky mohl navštívit Plzeň také František Kočka ml., Josef Kočka z Jindřichovic a také František Kočka ze Slabců.⁶¹

Dle vzpomínek Františka Ptáčka, vystupujícího pod pseudonymem z Pirkštejna, přijížděl Kočka se svou ženou do Plzně většinou před trhem nebo hned po něm, a hrával v hostinci v Litické ulici a v hospodách na Doudlevecké třídě. Bednu s loutkami a ranec se všemi dekoracemi měl ve svém vozíku, který sám táhl. Na znamení toho, že se bude hrát divadlo, zavěsil před hospodu červenobílý prapor a mazadlem na boty vytvořil plakáty. Jeviště vždy sestavil z toho, co našel. Staré latě, sudy a prkna byly základem jevištního prostoru, který zakrývala červená opona.⁶²

Představení stálo tři krejčary a vybírala je Kočkova žena do kožené tašky. Když všichni diváci zaplatili, stáhla se opona k jedné straně a začalo se hrát. Téměř všechny role mluvil starý Kočka, jen někdy mu vypomohla jeho žena. Kočka hrál jak rytíře a čaroděje, tak princezny i víly. Kočkovy loutky hýbaly nejen rukama a nohama, ale také ústy i očima. Když zrovna nehrály, byly loutky pověšeny v komických postojích na zadní kulise.

Nejoblíbenější dětskou hrou byla dle Františka Ptáčka „Jan za chrta dán“ a také hry loupežnické. Představení byla většinou doprovázena hrou na niněru nebo harmoniku. Na závěr představení vždy přišel Kašpárek a po něm ještě dvě živé opice, které lezly po kulisách a chytaly chleba.

2.2 Škodovo divadlo

První stálé loutkové divadlo v Plzni se zrodilo koncem 19. století a provozoval jej perníkář Čeněk Škoda, který v létě kočoval po různých poutích a jarmarcích. Součástí jeho představení byly bengálské ohně a jiné podobné atrakce, jež byly hlavně mezi dětmi velice oblíbené.⁶³

Stálé divadlo Čeněk Škoda vybudoval v zadním traktu domu v Solní ulici č. 4, ve kterém sám bydlel. V divadle nebyly žádné židle, jen ploché lavice, a hlediště bylo osvětleno pouze petrolejovou lampou. Hrál s loutkami, které měřily skoro půl metru a uměly chodit. Jeho repertoár byl složen především z her lidových loutkářů, hrál například

---

⁶¹ DUBSKÁ, Alice. *Josef Kočka* [online]. Databáze českého amatérského divadla, [cit. 2014-02-26]. Dostupné z: <http://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=txt&id=11329>.

⁶² z PIRKŠTEJNA. Z minulosti loutk. divadla v Plzni. *Loutkář*. 1919, r. 3, č. 6 – 7, s. 61 – 62. (Tento odstavec i odstavce následující zpracovány na základě uvedeného článku)

⁶³ VAŠÍČEK, Pavel; FORMANOVÁ, Markéta. *Příběh plzeňského loutkářství*. s. 7.

Loupežníky na Chlumu, Fausta, či Pana France ze Zámku. Na představení, která se konala pouze v zimě, vybíral vstupné dva krejčary.⁶⁴

2.3 Kocouři

První doložený amatérský loutkářský spolek v Plzni vznikl už v 80. letech 19. století a to z podnětu profesorské společnosti Kocourů, která sdružovala profesory českého gymnázia v Plzni.⁶⁵

Hlavními protagonisty tohoto profesorského divadélka byli prof. Knorr, malíř, humorista a také vášnivý divadelník⁶⁶, a prof. Cimrhanzl, divadelník, spisovatel a zakladatel městské knihovny v Plzni.⁶⁷

Pod vedením profesora Knorra hrálo loutkové divadlo dětem Na Jíkalce, na velké louce za městem. Po jeho smrti, koncem 80. let, se však loutkového divadla ujal jeho spolupracovník profesor Cimrhanzl, který se svými dětmi a se studenty gymnázia divadlo zrekonstruoval a přemístil do Měšťanské besedy ve Wandově ulici. Pěkně řezané loutky oblékli do nových kostýmů a kulisy přemalovali.⁶⁸

Repertoár Kocourů zahrnoval hry jako „Posvícení v Hudlicích“, „Don Šajn“ a „Faust“, tedy hry kočovných lidových loutkářů.⁶⁹

V Měšťanské besedě, dle Amálie Kožmínové, dcery prof. Cimrhanzla vystupující pod pseudonymem Jiří V. Prokop, hráli Kocouři ještě dvě následující zimy. „*Loutkové divadlo v Měšťanské Besedě stalo se tehdy událostí saisony.*“⁷⁰

Divadlo souboru Kocourů později převzala Obec Vinohradská v Plzni, která po nějakou dobu také pořádala loutková představení. Po Obci Vinohradské získal Kocourovské „*loutkové divadlo ve stavu velmi špatném s loutkami malými a velmi chatrnými*“⁷¹ vlastenecký spolek Kozáků.⁷²

---

⁶⁴ VAŠÍČEK, Pavel; MALÍKOVÁ, Nina. *Plzeňské loutkářství: historie a současnost*. s. 7.

⁶⁵ VAŠÍČEK, Pavel; FORMANOVÁ, Markéta. *Příběh plzeňského loutkářství*. s. 7.

⁶⁶ PROKOP, Jiří V. Pimprlové divadlo. *Loutkář*. 1919, r. 3, č. 6 – 7, s. 66.

⁶⁷ Autor Tomáš Cimrhanzl [online]. Databáze knih, [cit. 2014-02-26]. Dostupné z: <http://www.databazeknih.cz/autori/tomas-cimrhanzl-35691>.

⁶⁸ PROKOP, Jiří V. Pimprlové divadlo. *Loutkář*. 1919, r. 3, č. 6 – 7, s. 66.

⁶⁹ PROKOP, Jiří V. Pimprlové divadlo. *Loutkář*. 1919, r. 3, č. 6 – 7, s. 66 - 67.

⁷⁰ PROKOP, Jiří V. Pimprlové divadlo. *Loutkář*. 1919, r. 3, č. 6 – 7, s. 67.

⁷¹ KOVAL, Karel. *Jak plzeňský Kašpárek pochovával Rakousko: jubilejní almanach 1918-1928*. s. 15.

⁷² KOVAL, Karel. *Jak plzeňský Kašpárek pochovával Rakousko: jubilejní almanach 1918-1928*. s. 15.

2.4 Kozáci

V roce 1893 zahájila v Plzni svou činnost vlastenecká společnost Kozáků, která působila v hostinci U Kozů ve Wenzigově ulici. Členové této společnosti pracovali pro národní účely, zejména pro Ústřední matici školskou, pro niž získávali finanční prostředky.⁷³

Loutkové divadlo hráli původně s vybavením převzatým od spolku Kocourů, které ale nebylo v dobrém stavu. Pravděpodobně na přelomu let 1901/1902 však svou loutkovou výbavu obohatili o loutky nové, které získali od železničního úředníka z Domažlic, pana Matějčíčka.⁷⁴ Kromě loutek zakoupili zástupci Kozáků také několik beden s kulisami a dalším loutkovým vybavením, a to vše za 240 korun.⁷⁵

*„Loutky byly krásné, čistě řezané, s nádechem jakési grotesknosti, ale hlavní rek Kašpárek nebyl zrovna nejlepší.“*⁷⁶ Loutka Kašpárka byla *„ubohoučká, maličká a špatně řezaná“*.⁷⁷ Členové souboru tak poprosili Františka Noska, aby vyřezal Kašpárka nového, jež by byl důstojný pro nové divadlo, a nahradil ve skupině trpaslíků toho původního. František Nosek tak vytvořil Kašpárka, který se později stal jednou z nejznámějších a nejdůležitějších plzeňských loutek.⁷⁸

První představení s novými loutkami proběhlo 26. února 1902 a setkalo se s velkým úspěchem. Nejoblíbenější postavou se stal Kašpárek, který značně přispěl k popularitě tohoto loutkového divadla. Mluvčím a vodičem této milované postavičky byl Václav Honzík, jenž s ním bavil děti i dospělé. Aby však nebylo Kašpárkovi smutno, pořídili mu členové souboru ženu Barušku. Drobná ženská postavička s šátkem na hlavě, která krotila Kašpárkovy žerty, zvedla popularitu divadla ještě více. Také ji vodil a fistulkou hovořil Václav Honzík.⁷⁹

Repertoár divadla byl různorodý. Představení, jež byla určena jak dětem, tak dospělým, zahrnovala hry vlastenecké, lidové a také hry vlastní, vytvořené členy

---

⁷³ *Obrázkový almanach 1904 – 1929 plzeňského Loutkového divadla Feriálních osad*. s. 3.

⁷⁴ Dle článku Františka Ptáčka otisknutého v *Loutkáři*, zakoupili Kozáci loutky od jakéhosi komedianta v pražské dražbě za 120 zlatých rak. čísla.

⁷⁵ *Obrázkový almanach 1904 – 1929 plzeňského Loutkového divadla Feriálních osad*. s. 3.

⁷⁶ z PIRKŠTEJNA. Z minulosti loutk. divadla v Plzni. *Loutkář*. 1919, r. 3, č. 6 – 7, s. 62.

⁷⁷ KOVAL, Karel. *Jak plzeňský Kašpárek pochovával Rakousko: jubilejní almanach 1918-1928*. s. 15.

⁷⁸ Zde je rozpor v dataci vzniku Kašpárka. Dle Františka Ptáčka byl Kašpárek vytvořen pravděpodobně v roce 1890, avšak jeho vznik zároveň spojuje s dražbou, která se uskutečnila pravděpodobně na přelomu roku 1901/1902.

⁷⁹ *Obrázkový almanach 1904 – 1929 plzeňského Loutkového divadla Feriálních osad*. s. 3-4.

společnosti. Kozáci uvedli například „Psohlavce“, „Rytíře Milboje“⁸⁰, „Jana Žižku“ či „Fausta“.⁸¹

Vedle úspěchů se divadlo Kozáků setkávalo také s překážkami, které jim znemožňovaly hraní. V roce 1906 došlo k tomu, že v hostinci U Kozů už nebylo možné hrát, neboť místnost byla malá, a Kozáci se tak museli přestěhovat. Po nějaké době hledání vhodného místa se dohodli se spolkem hrajícím ve prospěch Jeslí na střídavých představeních v Řemeslnické besedě, z kterých se následně vyvinula úzká dvouletá spolupráce.⁸²

V roce 1908 však další působení Kozáků překazila náhlá smrt Václava Honzika, jenž byl neodmyslitelnou součástí a také duší tohoto spolku.⁸³ Po této nenahraditelné ztrátě ukončili Kozáci definitivně svoji činnost a loutkové divadlo a loutky věnovali Ústřední matici školské.⁸⁴

I když loutkové divadlo společnosti Kozáků působilo poměrně krátce, získalo si mnoho diváků a bylo velice úspěšné. Za šest let činnosti zajistilo pro Ústřední matici školskou přes tři tisíce korun, a to po pokrytí všech nákladů a při vstupném 10, někdy jen 6 nebo 4 haléře.⁸⁵

2.5 Loutkové divadlo Spolku ku podporování chudé školní mládeže

V roce 1901 bylo z podnětu katolického kněze Sedláčka založeno loutkové divadlo, které však z nedostatku vhodných místností hrálo pouze nepravidelně a nesetkalo se tak s velkým úspěchem. Řezbář a milovník loutkového divadla Dominik Nosek však přišel s nápadem, jak toto Sedláčkovovo divadlo využít, a na valné hromadě Spolku ku podporování chudé školní mládeže navrhl, aby „... spolek pořádal představení loutkového divadla a způsobem tím také příjmy ve prospěch svých účelů rozmnožiti hleděl.“⁸⁶

I když valná hromada návrh s nadšením přijala již v roce 1901, samotná realizace projektu byla z důvodu Noskova špatného zdravotního stavu odsunuta. Teprve v roce 1903

---

⁸⁰ Právě hra „Rytíř Milboj“ v provedení Kozáků udělala velký dojem na tehdy jedenáctiletého Josefa Skupu.

⁸¹ *Obrázkový almanach 1904 – 1929 plzeňského Loutkového divadla Feriálních osad.* s. 4.

⁸² *Obrázkový almanach 1904 – 1929 plzeňského Loutkového divadla Feriálních osad.* s. 4-5.

⁸³ MALÍK, Jan. *Úsměvy dřevěné Thálie.* s. 49.

⁸⁴ *Obrázkový almanach 1904 – 1929 plzeňského Loutkového divadla Feriálních osad.* s. 5.

⁸⁵ *Obrázkový almanach 1904 – 1929 plzeňského Loutkového divadla Feriálních osad.* s. 4.

⁸⁶ *Plzeňské loutkářství. Almanach vydaný k sjezdu československých loutkářů v Plzni.* s. 18.

bylo ustanoveno družstvo složené z členů zábavního a správního výboru, které zahájilo pravidelnou činnost divadla.⁸⁷

První představení proběhlo u příležitosti slavnostního večírku pořádaného na počest pana Sedláčka, 28. února 1903 v restauraci U Fialů. Členové souboru zde sehráli hru „Posvícení v Hudlicích“, které předcházel Kašpárkův slavnostní proslov. První představení pro děti se odehrálo za plného obsazení hned další den, 1. března, ve stejné restauraci.⁸⁸

Po těchto dvou vystoupeních se ale muselo divadlo z restaurace U Fialů přestěhovat. Dočasné působiště našlo v Lidovém sálu Měšťanské besedy, který byl však poměrně velký a skromné jeviště se v něm ztrácelo. Urychleně tak bylo postaveno jeviště nové, mnohem větší než původní, na kterém se začalo hrát již 26. dubna.⁸⁹

I následující sezóna, která začala 1. října v Měšťanské besedě, však byla spojena se stěhováním. Již po druhém představení musel spolek Lidový sál, který byl dále pronajat tanečnímu ústavu, opustit a hledat nové prostory pro divadlo. Dalším, opět dočasným, působištěm se stala zasedací síň v Sokolovně, kterou divadlu propůjčila tělocvičná jednota Sokol. Síň sice velikostně vyhovovala, avšak od středu města byla dost vzdálená. Souboru tak nezbylo nic jiného, než hledat prostory nové.⁹⁰

Především díky starostovi města Václavu Petákovi, který byl velkým zastáncem dobročinných divadel, získal soubor místnost literárního spolku v zadním traktu Řemeslnické besedy v Prokopově ulici. Právě zde konečně divadlo zakotvilo a dále působilo pod názvem Nové loutkové divadlo ve prospěch Jeslí.⁹¹

„Divadlo bylo pojištěno na obnos 1024 K a stalo se členem Ústředního sdružení loutkových divadel v království Českém, největší část čistého výtěžku věnovalo na udržování Jeslí.“⁹²

Z podnětu divadla Kozáků a divadla Jeslí se v roce 1904 uskutečnil první sjezd českých loutkářů v Plzni. Členové divadla Jeslí si k této příležitosti ve spolupráci s členy plzeňské městské opery připravili hru „Prodaná nevěsta“, kde předvedli své loutky v tradičních plzeňských krojích a setkali se tak s velkým úspěchem.⁹³

---

⁸⁷ *Plzeňské loutkářství. Almanach vydaný k sjezdu československých loutkářů v Plzni.* s. 18.

⁸⁸ Archiv města Plzeň. Pozůstalost Josefa Skupy. *Zpráva funkcionářů z roku 1904.* Kar. č. 22.

⁸⁹ *Plzeňské loutkářství. Almanach vydaný k sjezdu československých loutkářů v Plzni.* s. 19.

⁹⁰ Archiv města Plzeň. Pozůstalost Josefa Skupy. *Zpráva funkcionářů z roku 1904.* Kar. č. 22.

⁹¹ *Obrázkový almanach 1904 – 1929 plzeňského Loutkového divadla Feriálních osad.* s. 11.

⁹² *Plzeňské loutkářství. Almanach vydaný k sjezdu československých loutkářů v Plzni.* s. 19.

⁹³ MALÍK, Jan. *Úsměvy dřevěné Thálie.* s. 49.

V následujících sezónách bylo Nové loutkové divadlo ve prospěch Jeslí stále rozšiřováno a zdokonalováno. Největší změny však nastaly v roce 1906, kdy vlastenecký spolek Kozáků již nemohl nadále působit v hostinci U Kozů a přišel tak s nabídkou spolupráce.⁹⁴ Od roku 1906 tak v Řemeslnické besedě působilo Sdružené loutkové divadlo Jeslí a Kozáků.⁹⁵

Sdružením těchto dvou divadel nenastala žádná změna v jejich vedení. Každý soubor působil zcela samostatně a volil si sám svá představení. V Řemeslnické besedě působily střídavě, dle předem stanoveného pořádku. Výtěžek z představení byl následně dělen na polovinu, přičemž jedna část peněz šla Spolku na podporu chudé školní mládeže pro Jesle a druhou polovinu Kozáci věnovali Ústřední matici školské. Oba soubory si však navzájem vypomáhaly a podporovaly se.⁹⁶

Velice slibnou a úspěšnou spolupráci těchto dvou spolků, která trvala dva roky, však ukončila náhlá smrt jednoho z klíčových členů Kozáků, Václava Honzika. Po této ztrátě Kozáci své působení ukončili a v Řemeslnické besedě zůstalo pouze divadlo Jeslí, pro které však nastalo velice kritické období.⁹⁷

V letech 1909 – 1912 se divadlo hrající ve prospěch Jeslí neustále stěhovalo, což vedlo k tomu, že představení i jejich návštěvnost značně ochabovala.⁹⁸ Nakonec bylo jeviště i všechno loutkové vybavení přestěhováno zpět do Řemeslné besedy, kde bylo uloženo mezi „*harampádím v podstřeší*“.⁹⁹

2.6 Loutkové divadlo Obecné školy v Doudlevcích

Školní loutkové divadlo v Doudlevcích vzniklo roku 1903 především z iniciativy učitele Františka Lenka, který chtěl pomocí loutkových představení zajistit příjmy žákovské knihovně. Tehdejší starosta obce, František Pechman, tak zakoupil od Občanské besedy divadlo pro „Sbor dobrovolných hasičů v Doudlevcích“ s tím, že čistý příjem divadla bude věnován právě školní žákovské knihovně.¹⁰⁰

Zakoupené divadlo, které několik let předtím leželo ladem na půdě ve školní budově, však obsahovalo pouze dvacet loutek a starší zničené dekorace. Divadlo tak bylo

---

⁹⁴ *Plzeňské loutkářství. Almanach vydaný k sjezdu československých loutkářů v Plzni.* s. 19.

⁹⁵ Archiv města Plzeň. Pozůstalost Josefa Skupy. *Zpráva funkcionářů z roku 1906.* Kar. č. 22.

⁹⁶ Archiv města Plzeň. Pozůstalost Josefa Skupy. *Zpráva funkcionářů z roku 1906.* Kar. č. 22.

⁹⁷ MALÍK, Jan. *Úsměvy dřevěné Thálie.* s. 49.

⁹⁸ *Loutkové divadlo Feriál. osad v Plzni: upomínková brožura.* s. 23.

⁹⁹ MALÍK, Jan. *Úsměvy dřevěné Thálie.* s. 49.

¹⁰⁰ *Plzeňské loutkářství. Almanach vydaný k sjezdu československých loutkářů v Plzni.* s. 31.

odkázáno především na pomoc loutkového divadla Jeslí, které souboru zapůjčilo potřebné dekorace a také knížku loutkových her.¹⁰¹

První hrou sehranou souborem školního loutkového divadla v Doudlevcích byla pověst „Oldřich a Božena“ uvedena 5. prosince 1903.¹⁰²

Ředitelem tohoto divadla se stal právě iniciátor projektu František Lenk, který na své pozici setrval tři roky. Za jeho vedení bylo sehráno 18 her, zástupci divadla se zúčastnili sjezdu přátel loutkového divadla v Plzni, a divadlo bylo značně zdokonaleno nejen pořízením nové kostry jeviště, ale také zakoupením třinácti nových loutek od řezbáře Františka Noska. V roce 1906 však došlo k přeložení Františka Lenka do Skvrňan a činnost divadla tak na pět let ustala.¹⁰³

K obnovení došlo v roce 1911 díky Václavu Burianovi, který divadlo získal do vlastnictví Obecné školy v Doudlevcích, zrekonstruoval ho, a stal se jeho ředitelem.¹⁰⁴

Prvním představením této nové éry divadla byla hra „Vysvobozená princezna“ odehraná 17. prosince 1911 v jedné z učeben školy.¹⁰⁵

Divadlo bylo i nadále zdokonalováno a rozšiřováno. Bylo vytvořeno nové proscenium, rozšířen inventář o loutky, obleky i nábytek, a začalo se hrát také pro dospělé. Avšak i když bylo divadlo velice úspěšné a oblíbené, s vypuknutím války jeho činnost opět ustala. První poválečná hra „Žádost kmotra Jahelky“ se uskutečnila 16. března 1919.¹⁰⁶

V období mezi léty 1920 – 1922, především díky Oldřichu Burianovi, synu Václava Buriana, bylo divadlo opět značně zdokonalováno. Získalo elektrické osvětlení, posuvné stojany kulis a také výtahy stropních pohledů. Problémem však zůstala malá místnost, která byla při představeních přeplněná a muselo se tak hrát dvakrát po sobě, což bylo pro malý soubor značně náročné.¹⁰⁷

V roce 1924 tak bylo na náklady obce v jedné ze školních budov zřízeno stálé jeviště s hledištěm čítající 150 míst k sezení. Od této doby bylo hráno již pravidelně jednou v měsíci za přítomnosti až 300 osob, dětí i dospělých. V repertoáru se objevila opět hra

---

¹⁰¹ *Loutkové divadlo Plzeň – Doudlevec*. s. 2.

¹⁰² *Loutkové divadlo Plzeň – Doudlevec*. s. 2.

¹⁰³ *Loutkové divadlo Plzeň – Doudlevec*. s. 2-3.

¹⁰⁴ *Plzeňské loutkářství. Almanach vydáný k sjezdu československých loutkářů v Plzni*. s. 31.

¹⁰⁵ *Loutkové divadlo Plzeň – Doudlevec*. s. 3-4.

¹⁰⁶ *Loutkové divadlo Plzeň – Doudlevec*. s. 4.

¹⁰⁷ *Loutkové divadlo Plzeň – Doudlevec*. s. 4.

„Oldřich a Božena“, dále hra „O Žižkův dvorec“, „Tvrdohlavá žena“ či „Vánoční pohádka“.¹⁰⁸

V roce 1925 divadlo zakoupilo loutku Spejbla, který „*tolik jest v Plzni oblíben*“¹⁰⁹, vyřezaného řezbářem Josefem Vaníkem.¹¹⁰

Roku 1925 došlo také k další rekonstrukci divadla, ve kterém pro jeho velikost bylo nejen špatně slyšet, ale také špatně vidět. Tyto problémy však vyřešil na svou dobu velice revoluční návrh kruhového hlediště a zvýšených lavic Oldřicha Buriana.¹¹¹

I v následujících letech působení se v repertoáru objevovala představení jak pro děti, tak pro dospělé. Uvedeny byly například hry „Vodníková Hanička“, „Na zemi, v pekle i na nebi“, „Pohádka o žábě s mikádem“ či „Kašpárek vítězí nad loupežníky“.¹¹²

8. prosince 1928 oslavilo Loutkové divadlo v Doudlevcích 25. výročí svého vzniku. U této příležitosti se konal Den otevřených dveří s výstavkou loutek a byla sehrána tři loutková představení. „Muž, který vysedával telata“, „Dáma a slon“ a také „Princezna Nafta“.¹¹³

Právě touto oslavou se končí veškeré informace o působení Loutkového divadla Obecné školy v Doudlevcích.

---

¹⁰⁸ Loutkové divadlo Plzeň – Doudlevice. s. 5-6.

¹⁰⁹ Loutkové divadlo Plzeň – Doudlevice. s. 6.

¹¹⁰ Obrázkový almanach 1904 – 1929 plzeňského Loutkového divadla Feriálních osad. s. 31.

¹¹¹ Loutkové divadlo Plzeň – Doudlevice. s. 6.

¹¹² VAŠÍČEK, Pavel; MALÍKOVÁ, Nina. *Plzeňské loutkářství: historie a současnost*. s. 86.

¹¹³ VAŠÍČEK, Pavel; MALÍKOVÁ, Nina. *Plzeňské loutkářství: historie a současnost*. s. 86.

3 LOUTKOVÁ DIVADLA VZNIKAJÍCÍ OD DRUHÉHO DESETELETÍ 20. STOLETÍ

Od druhého desetiletí 20. století začal v Plzni enormně narůstat zájem o loutky a loutková divadla, což vedlo k postupnému vytváření mnoha spolkových a ochotnických loutkových divadel. Na konci 20. let 20. století zde působilo více než dvacet loutkových divadel, v 30. letech jejich počet překročil tři desítky a ve 40. letech se jejich počet vyšplhal na 44.¹¹⁴ Právě v Plzni začala působit loutková divadla, z nichž některá měla velký vliv nejen na vývoj českého, ale také na vývoj světového loutkářství.

Nejvýznamnějším z nich je bezesporu **Loutkové divadlo Feriálních osad**, které působilo pod záštitou Dámského oboru českých Feriálních osad Spolku ku podporování chudé školní mládeže. Právě zde se utvářely nové principy loutkářství, které fascinovaly celý svět.

Slavná historie tohoto divadla se začala psát již v roce 1914 s příchodem Karla Nováka, představitele klasického, jazykově dokonalého divadla, který zde jako principál pracoval dlouhých třináct let. Největší slávu však divadlo získalo v době, kdy zde působil Josef Skupa, který do divadla vedeného zastáncem tradičního loutkářství vnesl moderní prvky, a změnil tak jeho dosavadní podobu.

I když spolupráce těchto dvou významných osobností byla velice úspěšná a trvala skoro deset let, rozdílné názory vedly k roztržkám, které jejich spolupráci ukončily. Karel Novák se tak se svou rodinou osamostatnil a založil **Loutkové divadlo rodiny Nováků**, které po něm přebrali jeho synové.

Také Josef Skupa později z divadla Feriálních osad odešel a založil vlastní zájezdové divadlo s názvem **Plzeňské loutkové divádélko prof. Josefa Skupy**. Toto divadlo se stalo prvním profesionálním loutkovým divadlem v tehdejší Československu.

Kromě výše uvedených divadel však v průběhu první poloviny 20. století v Plzni vzniklo a působilo mnoho dalších amatérských loutkových souborů. Jejich činnost však povětšinou nebyla dlouhá a ani nijak zvlášť výrazná. Šlo převážně o divadla tělovýchovných organizací, dobročinných spolků, obecných škol a také odborových

---

¹¹⁴ VAŠÍČEK, Pavel; MALÍKOVÁ, Nina. *Plzeňské loutkářství: historie a současnost*. s. 86-94.

organizací. Působilo zde například DTJ v Bolevci, Divadlo Sokola v Koterově, Loutkové divadlo Sokola ve Skvrňanech, DJT v Lobzích, Loutkové divadlo Národně vzdělávacího spolku Barák, Loutkové divadlo v Dívčí měšťanské škole, DJT Plzeň-Letná-Doubravka, Loutkové divadlo Obecné školy v Červeném Hrádku, Divadlo ZK ROH Železničářů a mnoho dalších.¹¹⁵

Většina z těchto souborů ale nedokázala čelit aktuálním problémům dané doby spojeným s násilnou likvidací amatérských divadel a svou činnost dříve či později definitivně ukončila.

Výjimkou jsou však dva amatérské soubory, které se i přes značné problémy dokázaly udržet a představení pořádají dodnes. Jedním z nich je **Divadelní spolek Loutkové divadlo Špalíček**, které je nejstarším loutkovým souborem v Plzni, a druhým **Loutkové divadlo V Boudě**¹¹⁶.

Přes to, že je Plzeň spojena s dlouhou a slavnou loutkářskou tradicí, první stále profesionální loutkové divadlo, **Divadlo Alfa**, se zde zrodilo až koncem 70. let 20. století. I když je toto dnes jediné plzeňské profesionální loutkové divadlo poměrně mladé, patří mezi nejúspěšnější profesionální loutkářské scény České republiky.¹¹⁷

3.1 Nejvýznamnější zaniklá plzeňská loutková divadla

3.1.1 Loutkové divadlo Feriálních osad v Plzni

Spolek ku podporování chudé školní mládeže založil roku 1911 feriální osady, do kterých o prázdninách posílal tělesně slabé, zdravotně postižené a také sociálně potřebné děti. Bohužel se však tato nová instituce u obyvatel města nesešla s velkým pochopením, a tak disponovala velmi nízkým finančním rozpočtem. Se sháněním finančních prostředků začaly instituci pomáhat plzeňské učitelky, z kterých byl 26. října 1912 ustanoven Dámský odbor českých Feriálních osad.¹¹⁸

---

¹¹⁵ VAŠÍČEK, Pavel; MALÍKOVÁ, Nina. *Plzeňské loutkářství: historie a současnost*. s. 86-94.

¹¹⁶ Vedle divadla Špalíček a V Boudě působil do nedávna v Plzni také Loutkářský soubor Střípek, který byl založen na konci 80. let 20. století. I přes všechny své úspěchy byl však nucen své působení z finančních důvodů ukončit.

¹¹⁷ Od roku 1993 působí v Plzni také soukromá profesionální divadelní scéna Divadýlko Kuba, jehož principálem je Petr Mlád. Tato scéna, jež nese podtitul sdružení ELČA, však odkazuje nejen k loutkám, ale také k činohře a alternativě. Záběr divadla je tak dosti široký a výrazové prostředky jsou voleny v závislosti na konkrétní inscenaci. Velice často jsou do inscenací začleňovány také kouzelnické výstupy.

¹¹⁸ KIESWETTROVÁ, Hana. Loutkové divadlo Dámského odboru českých feriálních osad v Plzni. *Loutkář*. 1919, r. 3., č. 6–7, s. 67.

Když se jednalo o tom, jakým způsobem by se daly pro feriální osady vydělat peníze, jednatel Spolku připomněl, že na půdě Řemeslnické besedy je uložen celý inventář loutkového divadla, se kterým hrálo ve prospěch Jeslí. Tohoto upozornění se chopila učitelka a literátka Hana Kieswetterová, která se postarala a obnovu divadelního fondu. Divadelní portál a dekorace byly očištěny, loutky vydrhnuty, omalovány a nově oblečeny.¹¹⁹

Omlazené divadlo, působící nově pod záhlavím feriálních osad, bylo postaveno v tělocvičně školy Nad Hamburkem a své první představení uskutečnilo 12. ledna 1913. Hrálo se „Posvícení v Hudlicích“, které pod vedením učitelů sehráli studenti II. reálky a žačky měšťanské školy.¹²⁰

Po školních prázdninách však začaly značné problémy s prostorem v tělocvičně, která byla pro mnoho návštěvníků příliš malá. Již po třináctém představení musela být činnost divadla přerušena a k jejímu obnovení došlo až v lednu 1914. Hra odehraná 4. ledna 1914 byla zároveň posledním představením v této tělocvičně.¹²¹

Další působiště divadlo našlo v Lidovém sále Měšťanské besedy, a aby získalo diváky, uspořádalo 21. ledna výstavku loutek, po které následovalo sedm odpoledních a jedno večerní představení. Diváci měli možnost shlédnout hry jako „Honza Pán“, „Zakletý princ“ a „Posvícení v Hudlicích“, tentokrát již v podání ochotníků, což znamenalo velký krok kupředu.¹²²

Radost z úspěchu a z nových prostor však neměla dlouhého trvání. 28. února 1914 totiž přijel Karel Novák, který měl právě Lidový sál přislíben pro svá představení a Loutkovému divadlu Feriálních osad tak nezbylo nic jiného než prostory vyklidit.¹²³

Nadšení amatérského souboru po této kruté ráně rychle vyprchalo a vše nasvědčovalo tomu, že se krátká historie divadla Feriálek definitivě uzavře. „Zarmoucení

---

¹¹⁹ KIESWETTROVÁ, Hana. Loutkové divadlo Dámského odboru českých feriálních osad v Plzni. *Loutkář*. 1919, r. 3., č. 6 – 7, s. 67.

¹²⁰ MALÍK, Jan. *Úsměvy dřevěné Thálie*. s. 49

¹²¹ KIESWETTROVÁ, Hana. Loutkové divadlo Dámského odboru českých feriálních osad v Plzni. *Loutkář*. 1919, r. 3., č. 6 – 7, s. 68.

¹²² KIESWETTROVÁ, Hana. Loutkové divadlo Dámského odboru českých feriálních osad v Plzni. *Loutkář*. 1919, r. 3., č. 6 – 7, s. 68.

¹²³ MALÍK, Jan. *Úsměvy dřevěné Thálie*. s. 51.

stěhovali jsme zas naše divadlo do kumbálku nad Hamburkem k odpočinku.“¹²⁴ Odtud se zanedlouho celý inventář stěhoval do Blovic, kde však také moc dlouho nepobyl.¹²⁵

Po šestinedělním velice úspěšném samostatném působení se totiž Karel Novák obrátil na Dámský odbor českých Feriálních osad s návrhem, že on i se svou manželkou a dětmi by se stali zaměstnanci Feriálek, kterým by propůjčil všechno své loutkové vybavení. Tuto nabídku Dámský odbor s radostí přijal a působení loutkového divadla tak mohlo pokračovat.¹²⁶

Reorganizované divadlo zahájilo svou činnost 26. dubna 1914 v Lidovém sále Měšťanské besedy a hrálo téměř denně odpoledne, v neděli také večer, až do 7. června. Během šesti týdnů tak bylo sehráno 39 představení.¹²⁷

Stejně slibně probíhala i další, již válečná sezóna, zahájená 7. října 1914. Hrálo se každou středu, sobotu a neděli odpoledne pro děti a v neděli večer pro dospělé. 11. dubna 1915 však byla předčasně sezóna ukončena, a to z toho důvodu, že byl Lidový sál zabrán městskou aprovizační kanceláří.¹²⁸

Přestože se nepodařilo najít narychlo vhodnou místnost, členové souboru nezháleli. O prázdninách vyjeli s menší snadněji převozitelnou jevištní konstrukcí do okolních obcí, kde hráli zdarma dětem v menšinových školách. Podzim přečkali členové souboru v hostinci V Husinci, kde sehráli 12 her. Začátkem listopadu divadlo přijalo nabídku, aby hrálo ve prospěch Sběrny pro válečnou nadílku vánoční vojínům v poli, což vedlo k tomu, že se mohlo vrátit zpět do Měšťanské besedy, a sice do Vějířového sálu.¹²⁹

Další sezóna, která začala 28. září 1916 a skončila 28. května 1917, znamenala vrchol v dosavadním působení Feriálek. V tomto období bylo odehráno 125 představení, která se těšila velké oblibě jak dětí, tak dospělých. Právě v této době se začala pozvolna proměňovat dramaturgie. Z tradičních her zůstaly pouze ty, jež vykazovaly vlastenecký postoj, a přibylo české klasiky a původních her. V repertoáru se objevily hry jako „Libuše“, „Rusalka“, „Tříkrálová noc“, „Ženichové“, „Hadrian z Řimsu“, „Cukr nad zlato“

¹²⁴ KIESWETTRVÁ, Hana. Loutkové divadlo Dámského odboru českých feriálních osad v Plzni. *Loutkář*. 1919, r. 3., č. 6 – 7, s. 68.

¹²⁵ MALÍK, Jan. *Národní umělec Josef Skupa*. s. 46.

¹²⁶ KIESWETTRVÁ, Hana. Loutkové divadlo Dámského odboru českých feriálních osad v Plzni. *Loutkář*. 1919, r. 3., č. 6 – 7, s. 68.

¹²⁷ MALÍK, Jan. *Úsměvy dřevěné Thálie*. s. 53.

¹²⁸ KIESWETTRVÁ, Hana. Loutkové divadlo Dámského odboru českých feriálních osad v Plzni. *Loutkář*. 1919, r. 3., č. 6 – 7, s. 67.

¹²⁹ MALÍK, Jan. *Národní umělec Josef Skupa*. s. 47.

či „Lucerna“. Oblíbenými se staly i opery koncertní pěvkyně Marie Mikschikové, která získávala ke spolupráci další členy městského divadla. Vedle vlastenecké symboliky do repertoáru postupně pronikla také protimonarchistická a protiválečná satira, povětšinou v podání plzeňského Kašpárka.¹³⁰

Ačkoli byla režie her vždy pečlivě připravená a vodičské schopnosti Novákových byly opravdu dokonalé, se vzrůstající náročností programů docházelo stále častěji k inscenačním potížím. Tradiční jeviště Karla Nováka sice stačilo na běžný pohádkový repertoár pro děti a tradiční hry, avšak velice oblíbená večerní představení potřebovala nový jevištní styl, který by byl v plném souzvuku s válečnou dobou.¹³¹ Správa divadla tedy rozhodla, že dosavadní jeviště již nestačí a je třeba ho zrekonstruovat.¹³²

V roce 1917 tak na podnět Hany Kieswetterové Loutkové divadlo Feriálních osad získalo k rekonstrukci a stálé umělecké činnosti mladého Josefa Skupu, který měl být právě tím článkem spojující nastupující modernu s dosavadní tradicí.¹³³

Hned po příchodu do divadla udělal Josef Skupa spoustu změn. Podle jeho nákresů a s jeho pomocí se během prázdninových letních měsíců zrodila nová jevištní konstrukce s modernějším designem, nový jevištní prostor, výtvarně nově řešená předscéna a také zmodernizované osvětlení. Z tradičního Novákova schématu Skupa zachoval jen podélný formát jevištního výřezu a také tradiční ochoz. Zmizely však všechny sufity, boční kulisové ulice a svinovací Novákovu oponu nahradil oponou zahrnovací. Dá se říci, že Skupa vytvořil zcela nové divadlo.¹³⁴

7. října 1917 byla hra „Pan Johanes“ otevřena nejen nová sezóna divadla, ale také Skupova éra na jevišti Feriálek. Na této Jiráskově hře, která měla svou rukopisnou, nepřilíš zdařilou premiéru v listopadu 1909, se Josef Skupa podílel jako dramaturg, režisér, výtvarník a také jako herec. Jeho provedení této alegorické pohádky bylo velkým překvapením, ve kterém ukázal nejen svůj výtvarný, ale také herecký, respektive mluvičský talent.¹³⁵ Dle stručného životopisu prof. Josefa Skupy uloženého v archivu

---

¹³⁰ MALÍK, Jan. *Úsměvy dřevěné Thálie*. s. 54-56.

¹³¹ MALÍK, Jan. *Národní umělec Josef Skupa*. s. 47-48

¹³² *Obrázkový almanach 1904 – 1929 plzeňského Loutkového divadla Feriálních osad*. s. 12.

¹³³ VAŠÍČEK, Pavel; FORMANOVÁ, Markéta. *Příběh plzeňského loutkářství*. s. 10.

¹³⁴ MALÍK, Jan. *Úsměvy dřevěné Thálie*. s. 58-59.

¹³⁵ MALÍK, Jan. *Národní umělec Josef Skupa*. s. 52-53.

města Plzeň, měl Josef Skupa bohatý hlasový rejstřík „*tři různé fistulky a další dva hlasy zcela odlišného zabarvení*“.¹³⁶

Vedle několika her z předchozích sezón se v repertoáru sezóny 1917/18 objevila i nová verze hry německého loutkářského klasika Františka hraběte Pociho „Soví hrad“. Této pohádkové satíře vévodil Skupou mluvený Kašpárek, jenž se nově představil v ministerském fraku ověnceném medailemi. Kašpárkovy ostré satirické poznámky, prostořeké výstupy a rozpustilé písničky byly tím, po čem tehdejší publikum toužilo a vynutilo si tak vznik celovečerních kabaretů.¹³⁷

Právě Kašpárkovy kabarety přilákaly do divadla Feriálek další mladé autory, kteří se na nich chtěli podílet. K Františku Ptáčkovi a Josefu Skupovi brzy přibyl Karel Koval, Viktor Schwing, Jan Port a také Skupovi spolupracovníci ze škodových závodů inženýři Wachtl a Hrdlička. Tento mladý kolektiv hýřil náměty a formulační pohotovostí trefující se nejen do problémů tuzemských, ale také do problému zahraničních. Pravděpodobně nejvíce napadali základy rakouské monarchie.¹³⁸

Největší popularitu si Kašpárek získal v dobách válečné perzekuce, vyjadřoval to, co všichni cítili, ale vyslovit nemohli.¹³⁹ Plzeňský Kašpárek totiž „*...povzbuzoval pokleslé a posiloval důvěřivé – a hlavně zesměšňoval, krutě, nelítostně a břitce všecku tu komedii dodělávajícího Rakouska.*“¹⁴⁰

Velice úspěšná sezóna 1917/18 byla formálně uzavřena 16. května 1918, avšak večerní představení se konala pravidelně dál až do 23. září 1918. Právě v této době, kdy vrcholila válka a s rostoucími nadějemi přibývala i kuráž, došlo k tomu, že Kašpárek ve stylu latinské pohřební liturgie pohřbil dvouhlavého orla a s ním i celé Rakousko. Scénka se hrála pak každý den až do 28. října 1918.¹⁴¹

V den 10. výročí této premiéry, tedy 28. října 1928, byla odhalena pamětní deska v chodbě Měšťanské besedy, na počest Revolučního Kašpárka, „*...který zde v letech 1914 – 1918 povzbuzoval české duše.*“¹⁴²

¹³⁶ Archiv města Plzeň. Pozůstalost Josefa Skupy. *Stručný životopis prof. Josefa Skupy*. Kart. č. 2.

¹³⁷ MALÍK, Jan. *Národní umělec Josef Skupa*. s. 53.

¹³⁸ KNÍŽÁK, Milan. *Encyklopedie výtvarníků loutkového divadla v českých zemích a na Slovensku od vystopovatelné minulosti do roku 1950 M-Z*. s. 833.

¹³⁹ *Plzeňské loutkové divadélko: Informační brožurka*. s.4.

¹⁴⁰ *Plzeňské loutkářství. Almanach vydaný k sjezdu československých loutkářů v Plzni*. s. 21.

¹⁴¹ MALÍK, Jan. *Národní umělec Josef Skupa*. s. 56.

¹⁴² MALÍK, Jan. *Úsměvy dřevěné Thálie*. s. 72.

Po říjnových událostech, které se odehrály na začátku sezóny 1918/19, se divadlo z Měšťanské besedy muselo přestěhovat. Přechodným působištěm se stal malý sál Waldekova hotelu, kde se za necelý týden namáhavé práce podařilo zejména zásluhou učňů elektrických podniků, Ludvíka Nováka a Josefa Skupy postavit zcela nové jeviště s osvětlovacími regulátory.¹⁴³

Stěhováním divadlo Feriálek o svou popularitu nepřišlo, odpolední i večerní představení byla hojně navštěvována i nadále. Postupně však docházelo k tvůrčí krizi spojené s Kašpárkovými kabarety, které vyčerpaly aktuální témata. Bylo tedy třeba najít nové cíle, do kterých by mohla být satira zaměřena. Jedním z cílů se stala bolševická revoluce, ke které napsal Karel Koval hru „Komedie o hrozném a smutném konci krále Bolševika“.¹⁴⁴ Dalším cílem se staly různé umělecké směry, od dekadence přes dadaismus a expresionismus až k futurismu.¹⁴⁵

Ve Waldekově hotelu divadlo působilo pouze necelý rok. Velký sál tohoto hotelu byl totiž pronajat kinu Elektra, které potřebovalo malý sál, ve kterém divadlo působilo, jako foyer. Pro další představení se však členům podařilo získat sál v Řemeslnické besedě, ve kterém divadlo působilo, když hrálo ve prospěch Jeslí.¹⁴⁶

Rok bylo v tomto sále hráno na kočovném jevišti Karla Nováka, před sezónou 1920/21 však došlo k restaurování sálu a k vytvoření zcela nové jevištní konstrukce a zákulisí. Novou sezónu s novým jevištěm otevřela dne 27. října 1920 opera „Dráteník“.¹⁴⁷ Upravená Řemeslnická beseda přilákala významné osobnosti, které se staly novými členy souboru, například Franka Weniga, Jana Vaříka-Rýze a také Gustava Noska.¹⁴⁸

V této sezóně také došlo k události, která později ovlivnila nejen Josefa Skupu ale také celé Loutkové divadlo Feriálních osad. Na podzim roku 1920 se totiž poprvé v divadle objevil Spejbl. Plešatý pán s odstávajícíma ušima a vypouklýma očima, kterého dle náčrtu Josefa Skupy vyřezal Karel Nosek.¹⁴⁹

---

¹⁴³ *Obrázkový almanach 1904 – 1929 plzeňského Loutkového divadla Feriálních osad.* s. 18.

¹⁴⁴ MALÍK, Jan. *Úsměvy dřevěné Thálie.* s. 75-76.

¹⁴⁵ VAŠÍČEK, Pavel; MALÍKOVÁ, Nina. *Plzeňské loutkářství: historie a současnost.* s. 23-24.

¹⁴⁶ *Obrázkový almanach 1904 – 1929 plzeňského Loutkového divadla Feriálních osad.* s. 19.

¹⁴⁷ KUNCMAN, Antonín. Z historie plzeňského loutkového divadélka Feriálek. In: BĚLOHLÁVEK, Miloslav; NOVÝ, Stanislav; ZAHŘÁDKA, Lubor. *Josef Skupa – loutky a Plzeň: almanach vzpomínek.* s. 16-17.

¹⁴⁸ *Obrázkový almanach 1904 – 1929 plzeňského Loutkového divadla Feriálních osad.* s. 19.

¹⁴⁹ GRYM, Pavel. *Klauni v dřevácích.* s. 15.

Zpočátku Spejbl příliš valně přivítán nebyl. Nejprve vystupoval pouze jako komický panák v přídavicích dětských představení, kde se stával terčem Kašpárkových posměšků, nebo byl naháněn a poté trhán psem.¹⁵⁰ Později se však Spejbl představil také jako nešikovný cvičenec na hrazdě, jehož počínání ironicky komentoval Kašpárek. Právě tento výstup sklidil nečekaný úspěch a vytvořil novou jevištní dvojici – Kašpárek a Spejbl, která patřila mezi nejoblíbenější figurky plzeňských dětí. Spojení těchto dvou postav však moc dlouho nefungovalo, Spejbl totiž představoval současný typ a Kašpárek patřil spíše světu pohádek a minulosti.¹⁵¹

Z představení pro děti se tak Spejbl pozvolna přesouval do repertoáru pro dospělé, kde si získal velkou oblibu především díky svému nevybíravému a někdy až vulgárnímu slovníku. Dospělé pak bez zábran bavil coby konferenciér, řečník a zpěvák pikantních šansonů. „*Stal se nepostradatelným členem loutkového ansámblu divadélka a později hlavní oporou loutkové scény Feriálních osad.*“¹⁵²

Věhlas Skupy, Spejbla a také samotného Loutkového divadla Feriálních osad se začal šířit za hranice Plzně. Divadlo se stalo umělecky nejkvalitnější a divácky nejoblíbenějším loutkovým divadlem v Čechách.¹⁵³

Sezóna 1921/22 však byla spojena s vnitřní krizí způsobenou roztržkami mezi mladší a starší generací. I když bylo divadlo úspěšné, Karel Novák, v té době ředitel divadla, byl zastáncem tradičního loutkářství určeného v první řadě dětem a nedokázal se ztotožnit s generací mladší zastoupenou Josefem Skupou a Karlem Kovalem. Ti se totiž snažili o překročení tradic pomocí experimentu a svůj zájem zaměřovali spíše na dospělé. Tento spor se natolik vyhrotil, že 4. ledna 1922 z divadla odešli nejprve zastánci mladší generace a ihned po nich také Novákoví. Narychlo byl Dámským odborem angažován Václav Karfiol, který však nedokázal plzeňské diváky, zvyklé na kvalitní představení, uspokojit, a tak s ním byla po několika týdnech rozvázána smlouva, čímž došlo k přerušení sezóny.¹⁵⁴

Přestávka naštěstí trvala pouze dva týdny. Poté, co Václav Karfiol z divadla odešel, vrátil se Josef Skupa, který během čtrnácti dnů urovnal spory s rodinou Karla Nováka a

---

¹⁵⁰ *Spejbl a Hurvínek a jejich zákulisí: Ilustrovaná informační publikace.* s. 4.

¹⁵¹ KIRSCHNEROVÁ, Denisa. *Spejbl a Hurvínek...na nitkách osudu.* s. 6.

¹⁵² KUNCMAN, Antonín. Z historie plzeňského loutkového divadélka Feriálek. In: BĚLOHLÁVEK, Miloslav; NOVÝ, Stanislav; ZHRÁDKA, Lubor. *Josef Skupa – loutky a Plzeň: almanach vzpomínek.* s. 16.

¹⁵³ VAŠÍČEK, Pavel; MALÍKOVÁ, Nina. *Plzeňské loutkářství: historie a současnost.* s. 22.

¹⁵⁴ MALÍK, Jan. *Úsměvy dřevěné Thálie.* s. 89.

zajistil tak jejich návrat do divadla Feriálek. Provoz divadla byl obnoven již 26. února 1922 tradiční hrou „Pan Franc ze zámku“.¹⁵⁵

V roce 1922 k souboru přibyli další členové, a to výtvarník, režisér a herec Antonín Procházka a kapelník Antonín Kuncman. O něco později vstoupil do souboru také bratr Antonína Kuncmana Jaroslav, osvětlovač, jevištní technik a velice nadaný loutkoherec, a soubor posílil také Jiří Trnka, jenž byl jeho nejmladším členem.¹⁵⁶

Rok 1923 byl spojen především s nástupem loutky Dobrého vojáka Švejka, kterou vyřezal Gustav Nosek, vodil Ludvík Novák a mluvil Josef Skupa. Velice oblíbený švejkovský seriál, který byl složen z 18 představení, začal 14. března 1923 a skončil až 3. ledna 1926. Právě Švejk na krátkou dobu zastínil Spejbla, jenž byl v té době hlavním aktérem večerních představení.¹⁵⁷

V období od roku 1923 do roku 1926 se však na jevišti neobjevoval pouze voják Švejk. Vedle jeho příběhů ve večerních kabaretních pořadech stále vystupoval Spejbl a v repertoáru divadla se objevila spousta českých i zahraničních her. V odpoledních představeních pro děti se hrály například hry „Král a zloději“, „Kašpárek v Kocourkově“ a „Pohádka o štěstí“, v repertoáru pro dospělé pak například „Prodaná láska“, „Vdavky Nanyňky Kulichovy“ „Pohádkový zákon“ a mnoho dalších.¹⁵⁸

Ve dnech 7. - 9. června 1924 proběhl v Praze první poválečný sjezd československých loutkářů, kde bylo rozhodnuto, že příští sjezd se uskuteční v Plzni, „*kteřá si už získala loutkářskou proslulost a kteřá dokonce začala v tomto oboru předstihovat Prahu*“.¹⁵⁹ V letních měsících roku 1924 tak došlo k další rekonstrukci, tentokrát však vnější podoby divadla. Zákulisí, foyer i hlediště se vstupní halou získalo nové vybavení a novou úpravu, na které se vedle Skupy podíleli také Ladislav Sutnar a akademický malíř Alois Moravec.¹⁶⁰

Jako určité předznamenání sjezdu se dne 13. prosince 1924 uskutečnilo přátelské setkání pražských a plzeňských loutkářů v Praze, kde Skupa představil svého Spejbla

---

¹⁵⁵ *Obrázkový almanach 1904 – 1929 plzeňského Loutkového divadla Feriálních osad*. s. 19.

¹⁵⁶ VAŠÍČEK, Pavel; MALÍKOVÁ, Nina. *Plzeňské loutkářství: historie a současnost*. s. 30.

¹⁵⁷ GRYM, Pavel. *Klauni v dřevácích*. s. 33-34.

¹⁵⁸ VAŠÍČEK, Pavel; MALÍKOVÁ, Nina. *Plzeňské loutkářství: historie a současnost*. s. 31.

¹⁵⁹ MALÍK, Jan. *Úsměvy dřevěné Thálie*. s. 92.

¹⁶⁰ MALÍK, Jan. *Národní umělec Josef Skupa*. s. 63.

poprvé před pražským obecnstvem. Skupův Spejbl se se svým přednáškovým monologem stal zlatým hřebem setkání a sklídl velké ovace.¹⁶¹

Plzeňský sjezd se pak uskutečnil ve dnech 30. května – 1. června 1925 a kromě jevištních ukázek zahrnoval také řadu přednášek zaměřených teoreticky i prakticky, o jejichž náplň se postarali především členové souboru divadla Feriálek.¹⁶²

Další velice významnou událostí v historii divadla feriálních osad bylo zrození Hurvínka. Řezbář Gustav Nosek ho potají řezal a maloval jako překvapení pro Josefa Skupu, který nemohl najít vhodného jevištního partnera pro svého Spejbla. Poprvé se v divadle loutka, jež byla zmenšeninou Spejbla, objevila v neděli 2. května 1926 a týž den se ukázala také na jevišti. Loutka dostala jméno Hurvíněk a byla pasována na Spejblova syna. Fistulkový hlas propůjčil Hurvínkovi hned od začátku Josef Skupa a jeho vedení se ujal Ludvík Novák. Původní Spejblovy monology se tak proměnily v dialogy přihlouplého a popleteného otce se zvědavým a prostořekým synem.¹⁶³

Zpočátku vystupoval Spejbl s Hurvínkem především v krátkých komických scénkách, avšak s rozšiřující se vlnou zájmu o revue se tato dvojice v krátkém čase stala hvězdami revuálních programů, které v divadle Feriálek dosahovaly někdy i stovky repríz a zastínily tak ostatní repertoár.¹⁶⁴

V lednu 1927 začala série scénických revuí, jejímiž hlavními aktéry byly právě Spejbl s Hurvínkem. Poprvé spolu vystoupili v revue „Z Plzně do Plzně I“ a dále pak například v „Jarní revui“, „Z Plzně do Plzně II“, „Už je to tu Plzeňáci“, „Páté přes deváté“ či v „Tip – Top revue“. ¹⁶⁵

S příchodem revuí a úspěchem Spejbla s Hurvínkem se však změnila nejen dramaturgie, ale i režie a produkční styl divadla. Večerní pořady pro dospělé začaly převyšovat představení pro děti a tradiční hry byly z repertoáru divadla vytlačeny. To se nelíbilo Karlu Novákovi, který si byl vědom Skupova úspěchu, avšak nesouhlasil s ním. Pravděpodobně poslední kapkou, která přispěla k definitivnímu rozchodu těchto dvou osobností, bylo zrušení Dámského odboru Feriálních osad, místo kterého vznikl Divadelní odbor Feriálních osad, a následné jmenování Josefa Skupy ředitelem divadla,

---

¹⁶¹ MALÍK, Jan. *Úsměvy dřevěné Thálie*. s. 92-93.

¹⁶² MALÍK, Jan. *Národní umělec Josef Skupa*. s. 64.

¹⁶³ KIRSCHNEROVÁ, Denisa. *Spejbl a Hurvíněk...na nitkách osudu*. s 8-9.

¹⁶⁴ DUBSKÁ, Alice. *Dvě století českého loutkářství: vývojové proměny českého loutkového divadla od poloviny 18. století do roku 1945*. s. 200.

¹⁶⁵ MALÍK, Jan. *Národní umělec Josef Skupa*. s. 76 -77.

kterým byl do této chvíle Karel Novák. Dne 26. června 1927 tak hráli Novákovi na jevišti Feriálek naposledy. Smlouva, která trvala celých třináct let, byla rozvázána¹⁶⁶ a Novákovi z divadla odešli.¹⁶⁷

Dle Josefa Skupy „*od sezóny 1927/28 hrají v Plzni místo jednoho, divadla dvě. Divadlo naše a divadlo druhé, páně Novákova. Dva dobří druhové rozcházející se z vůle svého okolí.*“¹⁶⁸

Po odchodu rodiny Nováků bylo nutné urychleně vyrobit nové loutky, doplnit repertoár a doplnit soubor, který byl již zcela amatérský, o nové členy. Soubor rozšířila například Anna Kreuzmannová, manželé Rozmarovi, Gustav Novák a Antonín Grubič. Aby divadlo dále fungovalo, museli se také členové souboru, kteří loutky dříve pouze mluvili, naučit loutky vodit.¹⁶⁹ Například Spejbla se místo Ludvíka Nováka ujal Skupa a Hurvínka Táňa Rozmerová, která se ho však po krátké době musela kvůli zdravotním důvodům vzdát. Hurvínka se tedy ujala Jiřina Skupová, která ho vodila následujících pětatřicet let.¹⁷⁰

Přes všechny problémy byla sezóna 1927/28 úspěšně zahájena Dnem otevřených dveří s výstavou a také „Hurvínkovým dýchánkem“.¹⁷¹

Pod vedením Josefa Skupy divadlo začalo cestovat a získalo popularitu i mimo Plzeň. Sezóny 1927/28 a 1928/29 byly ve znamení stále častějších zájezdů nejen do Prahy, kde se plzeňské loutky setkaly s velkým úspěchem, ale také do jiných českých měst. Divadlo hostovalo například v Mladé Boleslavi, Turnově či v Brně. Na jaře 1929 se v kalendáři Feriálek objevil také první zahraniční zájezd, a to do Paříže, kde se konal loutkářský kongres. Skupovy loutky sice poprvé překročily hranice Československa již v září 1928, ovšem pouze jako exponáty. Až v Paříži došlo k divadelnímu vystoupení plzeňského souboru, který za svou „Tip – Top revui“ sklídl značné ovace. Skupa tak dovedl divadlo nejen k národní, ale také k světové popularitě.¹⁷²

V sezóně 1929/30 zaznamenaly loutky hned několik přírůstků. Prvním z nich byla paní Frňoulová, která se na scéně objevila 11. května 1929, a měla se stát ženským

¹⁶⁶ Dodnes se spekuluje o tom, zda výpověď podali Novákovi divadelnímu odboru, nebo zda ji naopak od divadelního odboru dostali.

¹⁶⁷ GRYM, Pavel. *Klauni v dřevácích*. s. 46-48.

¹⁶⁸ *Obrázkový almanach 1904 – 1929 plzeňského Loutkového divadla Feriálních osad*. s. 21.

¹⁶⁹ KUNCMAN, Antonín. Z historie plzeňského loutkového divadélka Feriálek. In: BĚLOHLÁVEK, Miloslav; NOVÝ, Stanislav; ZAHŘÁDKA, Lubor. *Josef Skupa - loutky a Plzeň*. s. 23.

¹⁷⁰ MALÍK, Jan. *Národní umělec Josef Skupa*. s. 71.

¹⁷¹ GRYM, Pavel. *Klauni v dřevácích*. s. 56.

¹⁷² MALÍK, Jan. *Národní umělec Josef Skupa*. s. 77-79.

protějškem Spejbla. Ke Spejblovi se však moc nehodila a její působení tak nebylo dlouhé a nijak zvláště důležité. Další dva přírůstky, které se poprvé objevily 19. dubna 1930 v premiéře „Hurvínkova jarní revue“, však už významné byly. Právě v této revui se objevila postava Hurvínkovy okaté a úslužné kamarádky Máníčky a jejího psa Žeryka, jež se staly trvalými členy „Spejblovic“ rodinky. Obě loutky vyřezal Gustav Nosek, Máníčku podle návrhu Josefa Skupy a Jiřího Trnky a Žeryka dle návrhu svého, ke kterému údajně přispěl také Jiří Trnka. Hlasovou představitelkou Máníčky se stala Anna Kreuzmannová a Žeryka štěkal Gustav Nosek.¹⁷³

Následující sezóna byla pro Loutkové divadlo Feriálních osad zlomová. Josef Skupa totiž v roce 1930 dosáhl všeho, čeho se dalo dosáhnout prostřednictvím amatérského divadla a rozhodl se opustit nejen své místo pedagoga, ale také své místo ředitele Feriálek, a založit vlastní profesionální zájezdový soubor. V létě 1930 tak došlo k rozdělení souboru na dvě části, amatérskou, jež nadále působila pod hlavičkou Feriálek, a profesionální, která se stala základem Plzeňského loutkového divadélka prof. Josefa Skupy.¹⁷⁴

Rozdělení neprobíhalo nijak dramaticky, ale šlo spíše o reorganizaci. Činnost obou souborů se totiž i nadále prolínala a Skupa nejenže se svým profesionálním souborem v zimních měsících vystupoval na jevišti Feriálek, ale nadále také divadlu značně finančně pomáhal.¹⁷⁵

Vedení Loutkového divadla Feriálních osad se ujali bratři Kuncmanové a mladý Jiří Trnka, který však nadále vytvářel loutky pro Josefa Skupu a jezdil s ním také na některé zájezdy. Spolu s nimi v divadle Feriálních osad zůstal také Frank Wenig a Anna Kreuzmannová.¹⁷⁶

20. listopadu 1930 došlo k uvedení velice kuriózního pořadu „Televizní revue neboli Revue z amplionu“, který jako náhražku za chybějícího Spejbla a Hurvínka vytvořil Wenig společně se Skupou a Kuncmanem. Spejbl s Hurvínkem zde byli přítomni pouze zdánlivě a jejich hlasy zněly z gramofonové desky. Jedinými „živými“ byly Máníčka a paní Frňoulová.¹⁷⁷

---

¹⁷³ GRYM, Pavel. *Klauni v dřevácích*. s. 69-72.

¹⁷⁴ MALÍK, Jan. *Úsměvy dřevěné Thálie*. s. 123-124.

¹⁷⁵ MALÍK, Jan. *Národní umělec Josef Skupa*. s. 82.

¹⁷⁶ MALÍK, Jan. *Národní umělec Josef Skupa*. s. 82.

¹⁷⁷ GRYM, Pavel. *Klauni v dřevácích*. s. 89.

V repertoáru Feriálek se objevila například „Kaleidoskop-revue“, dále revue „Pod jižní oblohou“, „Mořský pán“, „Za pět minut dvanáct“, „James čili reportér“ a také například „Nedělní radovánky“. Náhradou za Spejbla a Hurvínka se měla stát dvojice komických konferenciérů Jamese a Plecka, které vytvořil Jiří Trnka.¹⁷⁸

V Praze se nové Feriálky poprvé představily ve dnech 14. – 21. listopadu 1931 s inscenací „Mořský pán“, jejímž autorem byl Jaroslav Kuncman a režisérem Jiří Trnka. Hra sklidila velký úspěch i spoustu pochvalných recenzí. Podruhé hostovaly Feriálky v Praze ve dnech 25. června – 6. července 1932 u příležitosti všesokolského sletu, kde uvedly deset představení. Další pozvánka však již nepřišla, a tak byla zájezdová činnost divadla ukončena.¹⁷⁹

I když se amatérský soubor rozšířil o mnoho významných členů, mezi které patřili například František Landergott, Tessa Lorelli, Karel Leiss, Jindřich Ševčík a Vojtěch Punčochář, nikdo z nich Skupu nedokázal nahradit. Kvalita a oblíbenost divadla postupně klesala a Feriálky začali ztrácet svůj věhlas.¹⁸⁰

V letech 1933 – 1934 se v repertoáru vedle revuálních pořadů objevovaly také opery a operety, běžné Kašpárkovské hry pro děti a také hry pro dospělé. Divadlo uvedlo například hry „Don Quiote“, „Po nás potopa“, „Jaro a spol.“, a na konci roku 1934 také veselou hru „Parodie Carmen“. V této době však byla na divadlo uvalena vysoká obecní dávka ze zábav, která nejen že velice narušila finance divadla, ale vedla také k tomu, že Skupa své další působení v divadle odřekl. Posledními společnými inscenacemi divadla Feriálek a Loutkového divadélka Josefa Skupy se staly „Veselý kabaret“ uvedený v lednu a revue „Princ karneval“, který byl uveden v únoru 1935.¹⁸¹

S odchodem Jiřího Trnky do Prahy a také s vrcholící krizí, která vedla k výraznému poklesu návštěvnosti, se začala kronika Feriálek uzavírat. Poslední událostí, jež vedla k ukončení existence souboru, byla výpověď podaná Loutkovému divadlu Feriálních osad majitelem Řemeslnické besedy, která měla být zbourána, aby udělala místo činžovním budovám.¹⁸²

---

¹⁷⁸ MALÍK, Jan. *Úsměvy dřevěné Thálie*. s. 127-128.

¹⁷⁹ VAŠÍČEK, Pavel; MALÍKOVÁ, Nina. *Plzeňské loutkářství: historie a současnost*. s. 55.

¹⁸⁰ VAŠÍČEK, Pavel; MALÍKOVÁ, Nina. *Plzeňské loutkářství: historie a současnost*. s. 54.

¹⁸¹ KUNCMAN, Antonín. Z historie plzeňského loutkového divadélka Feriálek. In: BĚLOHLÁVEK, Miloslav; NOVÝ, Stanislav; ZAHŘÁDKA, Lubor. *Josef Skupa - loutky a Plzeň*. s. 27.

¹⁸² MALÍK, Jan. *Úsměvy dřevěné Thálie*. s. 128.

Nová místnost vhodná pro divadlo nebyla nalezena a tak souboru nezbylo nic jiného, než svou činnost dne 31. března 1935 zastavit. „*Tím bylo ukončeno veliké a slavné údobí Loutkového divadla Feriálních osad.*“¹⁸³

3.1.2 Loutkové divadlo rodiny Nováků

Jak již bylo uvedeno, v roce 1927 došlo v Loutkovém divadle Feriálních osad k roztržce, která skončila odchodem rodiny Nováků z divadla. Po opuštění divadla založil Karel Novák se svou rodinou Loutkové divadlo rodiny Nováků¹⁸⁴, které se nejprve snažilo obnovit kočovnou tradici, nakonec však trvale zakotvilo opět v Plzni.¹⁸⁵

Novákova rodina na pořádání představení nezůstala sama. Přihlásili se totiž noví členové, kteří právě s legendou, jíž byl Karel Novák, chtěli spolupracovat. Soubor rozšířil například režisér Emil Mareš, malíř a grafik Antonín Doležal, umělecký správce Antonín Procházka či herec a vodič Vladimír Zikmund.¹⁸⁶ Loutky pro soubor Karla Nováka řezal Gustav Nosek, který však nadále spolupracoval také s Josefem Skupou. Pro Novákovo divadlo vyřezal Gustav nového Kašpárka a také komickou dvojici Grundle a Šlafunda, která vystupovala nejen v představeních pro děti, ale také ve večerních kabaretech pro dospělé.¹⁸⁷

Útočiště soubor našel ve skromném sálku zahradního pavilonu restaurace U Jonáků v Martinské ulici, kde se však s velkým úspěchem nesešel. V hledišti chybělo publikum a členové souboru byli obviňováni z „pouhé výtěžnosti“. V roce 1929 se tak Karel Novák rozhodl pro sebe i své divadlo přijmout členství v Národní jednotě pošumavské v Plzni, jež byla podpůrným spolkem menšin na západě Čech. Pod hlavičkou a v prospěch tohoto spolku tak bylo vytvořeno Loutkové divadlo Národní jednoty pošumavské, jehož ředitelem se stal Karel Novák.¹⁸⁸

V repertoáru se objevovaly především tradiční hry určené dětem, doplněné komickými výstupy a čísly varetních loutek, z nichž nejpoblárnější byl kominík, ze kterého následně vyskákalo dvanáct malých kominíčků. Také večerní představení

---

¹⁸³ KUNCMAN, Antonín. Z historie plzeňského loutkového divadélka Ferielek. In: BĚLOHLÁVEK, Miloslav; NOVÝ, Stanislav; ZAHŘÁDKA, Lubor. *Josef Skupa - loutky a Plzeň*. s. 27.

¹⁸⁴ Novákovo divadlo bylo uváděno pod různými názvy. Vedle výše uvedeného lze najít také Loutkové divadlo Karla Nováka, Plzeňské umělecké loutkové divadlo K. Nováka (dříve Laštovkovo), Novákovo české loutkové divadlo s loutkami mechanickými pohyblivými.

¹⁸⁵ MALÍK, Jan. *Úsměvy dřevěné Thálie*. s. 107.

¹⁸⁶ *Plzeňské loutkové divadlo Národní jednoty pošumavské, ředitel Karel Novák*. Nestránkováno.

¹⁸⁷ VAŠÍČEK, Pavel; MALÍKOVÁ, Nina. *Plzeňské loutkářství: historie a současnost*. s. 79.

¹⁸⁸ VAŠÍČEK, Pavel; MALÍKOVÁ, Nina. *Plzeňské loutkářství: historie a současnost*. s. 79.

pro dospělé se v repertoáru objevovala, byla však orientována na lehčí tituly, například „Ustříhni si mikádo“, „Tři děvčata na vdávání“ či revue „Plzeňák se směje“.¹⁸⁹

Po velice těžkých začátcích začala popularita divadla stoupat. Objevovaly se pozvánky do Prahy, kde divadlo sklízelo úspěchy, a také do Kolína, kde Karel Novák odehrál v roce 1914 své poslední kočovné představení. V období od 29. června do 8. července 1929 účinkovalo divadlo v rámci sokolského sletu v Plzni se zábavnými pořady a v roce 1930 začala spolupráce členů divadla s plzeňským rozhlasem.¹⁹⁰

V roce 1930 získali Novákové pro své divadlo větší sál v restauraci U Konopásků na Mikulášském náměstí, kde zakotvili na další tři roky.¹⁹¹ V této době se do večerního programu divadla vrátily náročnější klasické hry, například „Strakonický dudák“, „Tvrdohlavá žena“, „Lucerna“ či „Posvícení v Hudlicích“. V představeních pro děti stále dominoval Kašpárek a tradiční klasické pohádky.¹⁹²

V roce 1931 hostovalo Novákovo divadlo ve Vídni, kde se hrálo představení ve prospěch vídeňského Sokola, který byl založen Čechy žijícími ve Vídni. Výtěžek z tohoto představení, 375 Kč, byl věnován spolku na zakoupení nových loutek. Dle Josefa Remeše, zakladatele spolku, mimo finanční pomoci také „...pan Ant. Procházka ochotně vypracoval návrhy na originální loutky, které Plzeňský řezbář pan K. Vaník vyřezal, a vážená dcera pana Nováka loutky tyto sama vlastnoručně oblékla. Před odesláním sám pan Karel Novák loutky tyto pečlivě do bedny uložil...“.¹⁹³

Roku 1933 přišlo opět stěhování, a to do menšího sálu v prvním poschodí hotelu Rossia. Zde však byly horší podmínky, které zapříčinily zrušení večerních představení a pokles návštěvnosti. Hospodářská krize a stoupající nezaměstnanost také vedla k tomu, že členové souboru byli nuceni hledat si práci v jiných městech a stávající soubor již nebylo možné udržet ve stejném složení. U příležitosti 50. výročí vzniku Národní jednoty pošumavské se v létě 1935 uskutečnil zájezd na Chodsko, který byl opět po dlouhé době úspěšný a stal se náhradou za předchozí problémy.¹⁹⁴

Působení divadla nepřerušila ani druhá světová válka, která však byla spojena hned s několika překážkami. V roce 1940 došlo nejprve k úmrtí Karla Nováka a následně také

---

¹⁸⁹ VAŠÍČEK, Pavel; MALÍKOVÁ, Nina. *Plzeňské loutkářství: historie a současnost*. s. 79.

¹⁹⁰ VAŠÍČEK, Pavel; MALÍKOVÁ, Nina. *Plzeňské loutkářství: historie a současnost*. s. 79.

¹⁹¹ NOVÁK, Ludvík. Z mých loutkářských vzpomínek. In: BĚLOHLÁVEK, Miloslav; NOVÝ, Stanislav; ZAHŘÁDKA, Lubor. *Josef Skupa - loutky a Plzeň*. s. 38.

¹⁹² VAŠÍČEK, Pavel; MALÍKOVÁ, Nina. *Plzeňské loutkářství: historie a současnost*. s. 80.

¹⁹³ *Mistr Karel Novák: 1862 – 1932: 70 let*. s. 16.

¹⁹⁴ VAŠÍČEK, Pavel; MALÍKOVÁ, Nina. *Plzeňské loutkářství: historie a současnost*. s. 81.

ke zrušení Národní jednoty pošumavské.¹⁹⁵ Aby divadlo, kterého se ujala Marie Nováková spolu se svými syny Ludvíkem a Karlem, mohlo ve své činnosti dále pokračovat, muselo se nejprve najít nové zaštitění a také nový prostor pro jeho působení. Divadlo tak začalo hrát ve prospěch Okresní péče o mládež a další útočiště našlo v restauraci U Kočovských na Nepomucké třídě. V repertoáru se objevily hry jako „Všech pět Pé“, „Princezna Milena“, či „Broučci“. V roce 1943 však došlo k tomu, že Ludvík Novák musel odjet na montáže do Varšavy a v roce 1944 byl dokonce i se svým bratrem Karlem Novákem ml. zatčen a vězněn nejprve na Borech a poté také v koncentračním táboře Terezín.¹⁹⁶

31. října 1944 zemřela Marie Nováková, která však ve své poslední vůli projevila přání, aby její děti dále pokračovaly v díle předků. Její přání bylo splněno ihned po propuštění obou bratrů z vězení.¹⁹⁷

Již v říjnu 1945 došlo k opětovnému otevření divadla, tentokrát v Domě kultury, pod záštitou městského národního výboru.¹⁹⁸ Pro slavnostní premiéru byla vybrána hra „Víla Slavěnka a zlý král Germon“, která byla především „o české porobě a znovuvzkříšení národa“¹⁹⁹. Divadlo hrálo dvě představení v sobotu a tři představení v neděli. V repertoáru byly opět tradiční hry a pohádky, v prosinci přišly vždy na řadu hry s mikulášskou a vánoční tematikou a hrálo se také pro dospělé.²⁰⁰

V Domě kultury hráli Novákové s velkým úspěchem do konce roku 1950, kdy přišlo oznámení o ukončení pronájmu. Divadlo se tak opět stěhovalo. Tentokrát do Lidového sálu Měšťanské besedy, kde v roce 1914 zahajoval Karel Novák své působení v Plzni. V Lidovém sále pak soubor pět let působil pod patronací ZK Leninových závodů.²⁰¹

S novým prostředím se změnil také repertoár, ve kterém se začaly objevovat sovětské hry, například „Děda Mráz“, „Kouzelná galoše“, či „Štika patří na pekáč“. V roce

---

¹⁹⁵ KNÍŽÁK, Milan. *Encyklopedie výtvarníků loutkového divadla v českých zemích a na Slovensku od vystopovatelné minulosti do roku 1950 M-Z*. s. 665.

¹⁹⁶ VAŠÍČEK, Pavel; MALÍKOVÁ, Nina. *Plzeňské loutkářství: historie a současnost*. s. 81.

¹⁹⁷ VAŠÍČEK, Pavel; FORMANOVÁ, Markéta. *Příběh plzeňského loutkářství*. s. 9.

¹⁹⁸ NOVÁK, Ludvík. Z mých loutkářských vzpomínek. In: BĚLOHLÁVEK, Miloslav; NOVÝ, Stanislav; ZAHŘÁDKA, Lubor. *Josef Skupa - loutky a Plzeň*. s. 39.

¹⁹⁹ VAŠÍČEK, Pavel; MALÍKOVÁ, Nina. *Plzeňské loutkářství: historie a současnost*. s. 82.

²⁰⁰ VAŠÍČEK, Pavel; MALÍKOVÁ, Nina. *Plzeňské loutkářství: historie a současnost*. s. 82.

²⁰¹ NOVÁK, Ludvík. Z mých loutkářských vzpomínek. In: BĚLOHLÁVEK, Miloslav; NOVÝ, Stanislav; ZAHŘÁDKA, Lubor. *Josef Skupa - loutky a Plzeň*. s. 39.

1955 však ZK Leninovy závody ukončily s Novákovými spolupráci a vykazaly je z Měšťanské besedy.²⁰²

Divadlo se tak z besedy stěhovalo do školní auly Julia Fučíka, kde setrvalo až do ukončení své činnosti. Zde divadlo hrálo vždy odpoledne nejprve pod hlavičkou ZK Zdravotníků, do roku 1961, a poté pod ZK Západočeských energetiků.²⁰³

V šedesátých letech však došlo nejen k zhoršení vztahů se školou, která například chtěla, aby bylo jeviště po každém představení zbouráno a uklizeno do sklepa, ale také k tomu, že výše vstupného byla úředně nařízená a honoráře pro herce byly sníženy. To vedlo k menšímu počtu návštěvníků, loutkoherců a také představení, kterých bylo sehráno pouze osm za celý měsíc. V sezóně 1964/65 sice došlo k určitému zlepšení, do souboru přibyli noví členové a zvýšila se návštěvnost, avšak blížící se konec divadla to neodvrátilo. 2. dubna 1966 byla po představení hry „Honza u Krakonoše“ činnost divadla ukončena.²⁰⁴

3.1.3 Plzeňské loutkové divadélko prof. Josefa Skupy

Plzeňské loutkové divadélko prof. Josefa Skupy vzniklo 16. srpna 1930 a bylo první profesionální loutkovou scénou v Československu.

Zakladatelem divadla byl Josef Skupa, který se s narůstajícím počtem nabídek zájezdů, které však divadlo Feriálek při pravidelném provozu nemohlo pokrýt, rozhodl, že založí profesionální zájezdové loutkové divadlo.²⁰⁵

Tvůrčí základnou divadélka se stala Plzeň, odkud soubor vyjížděl na zájezdy nejen po celém Československu, ale také do zahraničí. I po osamostatnění však pokračovala spolupráce s Feriálkami, kde členové souboru pomáhali a vystupovali především v zimních měsících.²⁰⁶

K prvním členům divadla vedle manželů Skupových patřili Gustav Nosek, Růžena Bubíková, Antonín Šafránek, Oldřich Blecha a Vit Šebesta.²⁰⁷ Tento sedmičlenný soubor částečně převzal dřívější repertoár i fundus divadla Feriálek, čímž si zajistil náplň prvních

---

²⁰² VAŠÍČEK, Pavel; MALÍKOVÁ, Nina. *Plzeňské loutkářství: historie a současnost*. s. 82-83.

²⁰³ NOVÁK, Ludvík. *Z mých loutkářských vzpomínek*. In: BĚLOHLÁVEK, Miloslav; NOVÝ, Stanislav; ZAHRÁDKA, Lubor. *Josef Skupa - loutky a Plzeň*. s. 39.

²⁰⁴ VAŠÍČEK, Pavel; MALÍKOVÁ, Nina. *Plzeňské loutkářství: historie a současnost*. s. 84.

²⁰⁵ MALÍK, Jan. *Národní umělec Josef Skupa*. s. 81 – 82.

²⁰⁶ ČERNÝ, František. *Kapitoly z dějin českého divadla*. s. 294.

²⁰⁷ DUBSKÁ, Alice. *Dvě století českého loutkářství: vývojové proměny českého loutkového divadla od poloviny 18. století do roku 1945*. s. 204.

měsíců existence. Hlavními postavami byly samozřejmě Spejbl s Hurvínkem, doprovázeni psem Žerykem. Velkou výhodou zájezdového divadla bylo to, že cestovní scéna měla stále nové a nové publikum a repertoár se tak mohl omezit na to, že pro každou sezónu byly nastudovány pouze dvě novinky, jedna určená dětem a druhá dospělým, což umožňovalo jejich dokonalé předvedení.²⁰⁸

První profesionální sezóna byla zahájena 16. srpna 1930 pokusným představením v Nýřanech v hostinci U Langů, jehož součástí byla hra „Veselé příhody loutek“ určená dětem a pořad pro dospělé „Co loutky dovedou“. První oficiální zájezd profesionálního souboru, který byl spojen s nepříjemnou poruchou autobusu, se uskutečnil o šest dní později, 22. srpna 1930, v Poděbradech.²⁰⁹ Obě tato představení sklídila velký úspěch a posílila tak sebevědomí souboru ve svých profesionálních začátcích.

Prvním zahraničním zájezdem Divadélka Josefa Skupy byl zájezd do belgického Liège na mezinárodní kongres UNIMA, který se konal ve dnech 20. – 25. září 1930.²¹⁰ Zde soubor překvapil nejen svou technickou dovedností, ale také scénografickou dovedností a osobitým vtipem, za který sklídl zasloužený potlesk.²¹¹ Součástí kongresu byla vedle jednotlivých představení také výstava, na které se prezentoval také mladý Jiří Trnka.²¹²

Finance pro zájezdový provoz divadla zajišťovalo nejen vstupné vybrané na jednotlivých představeních, ale také reklamy, rozhlasové přednášky a gramofonové desky, které šířily popularitu Josefa Skupy a jeho dřevěných svěřenců. „*Děti chroupaly čokoládové Hurvínky při poslechu desek s Hurvínkem a myly se mýdlem, které jim doporučoval Hurvíněk.*“²¹³

Sezóna 1931/32 byla spojena s přibývajícimi zájezdy a také s rozšířením souboru o nové členy. Jedním z nich byl talentovaný autor Augustin Kneifel, který stagnující repertoár divadla, stávající z již hraných titulů, doplnil o dvě poměrně úspěšné hry pro dospělé.²¹⁴ První hra „Spejbl a slepá vášeň“ byla uvedena 5. listopadu 1931 a dosáhla více než třiceti repríz, a hra druhá „Spejbl kontra dějiny“ uvedena 4. února 1932 se dočkala

---

²⁰⁸ MALÍK, Jan. *Národní umělec Josef Skupa*. s. 89-90.

²⁰⁹ GRYM, Pavel. *Klauni v dřevácích*. s. 88.

²¹⁰ MALÍK, Jan. *Národní umělec Josef Skupa*. s. 79.

²¹¹ GRYM, Pavel. *Klauni v dřevácích*. s. 89.

²¹² VAŠÍČEK, Pavel; MALÍKOVÁ, Nina. *Ptzeňské loutkářství: historie a současnost*. s. 58.

²¹³ GRYM, Pavel. *Klauni v dřevácích*. s. 90.

²¹⁴ KIRSCHNEROVÁ, Denisa. *Spejbl a Hurvíněk...na nitkách osudu*. s. 18-19.

aktualizace nejprve v roce 1970 a poté ještě v roce 2012.²¹⁵ Dalšími novými členy souboru se stali Tessa Lorelli a Karel Leiss, kteří tvořili pěveckou dvojici.²¹⁶

Na konci této sezóny, 26. června 1932, byla uvedena mimořádně úspěšná revue autorské trojice Skupa – Wenig – Leiss s názvem „Se Spejblem do atmosféry“, která dosáhla více než dvou set repríz. Na úspěchu hry se podepsaly především výkony nových pěveckých členů souboru.²¹⁷

Třetí profesionální sezóna Skupova souboru začala mimořádně dlouhým zájezdem, který trval od 23. září až do 3. prosince 1932. Plzeňské divadélko během této doby navštívilo kromě českých a moravských měst také Slovensko a Vídeň. Zbytek prosince a celý leden 1933 pak soubor působil v Plzni a dvě představení odehrál v Praze. Únor zahájil soubor premiérou hry pro dospělé „Bazikasanfara“, která byla trampskou revuí autorů Skupy a Weniga. Hlavním přínosem této hry byla opětovná spolupráce s Annou Kreuzmannovou, která spolu s Máničkou rozšířila zájezdový soubor. Další posilou divadla se stal Jan Hubáček, který působil jako provozní ředitel divadla. Po deseti plzeňských reprízách trampské revue se soubor vydal do Jablonce nad Nisou, odkud se poté přesunul do Prahy.²¹⁸

Na konci sezóny, v červenci 1933, jel Skupa se svou ženou Jiřinou, Spejblem a Hurvínkem na pohostinské vystoupení do Lublaně, kde se konal mezinárodní kongres UNIMA. Zde byl Josef Skupa za svůj dosavadní mimořádný přínos ke světovému loutkářství oceněn jednohlasným zvolením na pozici prezidenta UNIMY.²¹⁹

Sezóna 1933/34 nebyla z hlediska dramaturgie vůbec vydařená. V této sezóně byla totiž uvedena pouze jedna nepříliš zdařilá premiéra „Hurvínek a Spejbl na letním bytě“, která byla společným dílem manželů Skupových určeným dětem. Avšak i přesto, že divadlo hrálo hry mozaikové, tedy složené z částí her starých a osvědčených, popularita stále rostla a zájezdů přibývalo.²²⁰

Následující sezóna byla spojena nejen s tříměsíčním působením Plzeňského loutkového divadélka prof. Josefa Skupy v Praze, ale také s dlouhodobým zájezdem do pobaltských zemí, tedy do Litvy, Lotyšska a Estonska, kde bylo dosud loutkové divadlo

---

²¹⁵ VAŠÍČEK, Pavel; FORMANOVÁ, Markéta. *Příběh plzeňského loutkářství*. s. 16-17.

²¹⁶ MALÍK, Jan. *Národní umělec Josef Skupa*. s. 85.

²¹⁷ GRYM, Pavel. *Klauni v dřevácích*. s. 97 – 99.

²¹⁸ GRYM, Pavel. *Klauni v dřevácích*. s. 100-101.

²¹⁹ MALÍK, Jan. *Úsměvy dřevěné Thálie*. s. 129.

²²⁰ GRYM, Pavel. *Klauni v dřevácích*. s. 104 – 105.

neznámé.²²¹ Po umělecké a propagační stránce byl tento zájezd, uskutečněný ve dnech 19. května – 18. června 1935, triumfální. Soubor, který zde sehrál 25 představení, byl přijat s velkým nadšením, zvedl vlnu zájmu o loutkové divadlo v místech, kde nebylo dosud známo a zasloužil se také o kvalitní propagaci české divadelní kultury. Po stránce finanční to však bylo fiasko. Tento měsíc trvající zájezd si totiž soubor musel nakonec uhradit sám, i když měl původně přislíben příspěvek od státu. Malý rozpočet také zapříčinil to, že nebylo možné vzít na zájezd představitelku Máničky Annu Kreuzmannovou, která tak ihned podala výpověď.²²²

Posledním zahraničním zájezdem Skupova loutkového souboru byl jednodenní zájezd do Vídně uskutečněný 4. května 1936, kde Skupovy loutky opět zářily. I když se i nadále objevovaly pozvánky na zahraniční hostování, mimo finanční možnosti divadla je nedovolovaly přijmout. Divadlo tak bylo nuceno nadále cestovat pouze po republice.²²³

V roce 1936 se Hurvínek vedle divadelního jeviště objevil také na stříbrném plátně v krátkém kresleném snímku „Všudybylkova dobrodružství“. V tomto filmu, který se těšil velké oblibě ještě několik let po premiéře, představoval Hurvínek divákům novou moderní budovu Československého rozhlasu.²²⁴

V sezóně 1936/37 došlo k uvedení dvou premiér, ve kterých se již začal objevovat vlastenecký a humanistický motiv. Pro děti byla určena hra „Dobrodružství Hurvínka, rozhlasového zpravodaje“, která dle Pavla Gryma představovala výrazný příklon k modernímu pojetí. Vlasteneckým znakem v této hře byla především chvála Čech, kde vládne mír, klid a pořádek, zatímco jinde se stíjí.²²⁵ Pro dospělé byla určena polodetektivka „Podivuhodný odkaz markýze de Chepailleble“, která upozorňovala na to, že největší výhodou v životě je vědomí poctivě udělané práce. Právě těmito dvěma hrami se Plzeňské loutkové divadélko Spejbla a Hurvínka zařadilo do bojové fronty proti vzrůstajícímu fašismu.²²⁶

---

²²¹ KIRSCHNEROVÁ, Denisa. *Spejbl a Hurvínek...na nitkách osudu*. s. 19.

²²² VAŠÍČEK, Pavel; MALÍKOVÁ, Nina. *Plzeňské loutkářství: historie a současnost*. s. 63.

²²³ MALÍK, Jan. *Úsměvy dřevěné Thálie*. s. 130 – 131.

²²⁴ KIRSCHNEROVÁ, Denisa. *Spejbl a Hurvínek...na nitkách osudu*. s. 20.

²²⁵ GRYM, Pavel. *Klauni v dřevácích*. s. 110.

²²⁶ MALÍK, Jan. *Úsměvy dřevěné Thálie*. s. 133.

V této sezóně došlo také k výrazným změnám ve složení souboru. Mezi nové posily se zařadili Ladislav Večl, Adolf Šrůtek, Jan Vavřík-Rýz a opět také Anna Kreuzmannová. Soubor naopak opustila pěvecká dvojice Tessa Lorelli a Karel Leiss.²²⁷

Sezónou 1937/38 vstoupilo divadlo do nejslavnější etapy své historie, která byla spojena s obranou státu. 4. září 1937 došlo k uvedení premiér dvou velice úspěšných jinotajných her, ve kterých se Spejbl a Hurvínek vyjádřili k pochmurnému vývoji mezinárodní situace a stali se mluvčími českého národa, podobně jako dříve revoluční Kašpárek.²²⁸

Dětské představení „Hurvínek mezi broučky“ se dočkalo téměř dvou tisíc repríz a nabádalo děti k lásce ke všemu živému.²²⁹ Hra „Jdem do sebe“, určená dospělým, byla „sociálně kritickou revuí, bojující za očistu charakteru, mravní obrodu a celkovou očistu společnosti“.²³⁰

Na hru „Jdem do sebe“ navázal „Kolotoč o třech poschodích“, který byl poprvé hraný 10. února 1939 v Plzni. Za dalším úsměvným příběhem ze života Spejbla se dle Denisy Kirschnerové skrývala „na svou dobu velice odvážná, metafora politického a společenského dění“²³¹. Právě v této hře se poprvé na jevišti objevila výřečná bytná paní Drbálková, kterou vyřezal, vodil a také mluvil Jan Vavřík-Rýz. Problémy Spejbla a Hurvínka s uzurpátorskou paní Drbálková, která rozhodovala o osudech lidí za jejich zády, byly paralelou k právě ujednané Mnichovské dohodě.²³²

Po dvou představení odehraných v Plzni se tato velice odvážná hra přesunula do Prahy, kde se hrála až do 14. března. 15. března byla všechna večerní představení zrušena z důvodu údajné hlasové indispozice hlavního interpreta. Skupa se však nezalekl a po této nucené pauze 11. dubna znovu uvedl tuto kontroverzní hru v Plzni. „Kolotoč o třech poschodích“ pak nepřetržitě hrál na zájezdech do 21. května, kdy byl po zásahu okupačních úřadů stažen úplně.²³³ Dle Pavla Gryma lze „komedii Kolotoč o třech poschodích považovat za jeden z nejotevřenějších a nejstatečnějších příspěvků české divadelní kultury v tomto mimořádně kritickém období“.²³⁴

---

²²⁷ VAŠÍČEK, Pavel; MALÍKOVÁ, Nina. *Plzeňské loutkářství: historie a současnost*. s. 65.

²²⁸ KIRSCHNEROVÁ, Denisa. *Spejbl a Hurvínek...na nitkách osudu*. s. 20.

²²⁹ KIRSCHNEROVÁ, Denisa. *Spejbl a Hurvínek...na nitkách osudu*. s. 20.

²³⁰ GRYM, Pavel. *Klauni v dřevácích*. s. 117.

²³¹ KIRSCHNEROVÁ, Denisa. *Spejbl a Hurvínek...na nitkách osudu*. s. 22.

²³² MALÍK, Jan. *Úsměvy dřevěné Thálie*. s. 137.

²³³ GRYM, Pavel. *Klauni v dřevácích*. s. 135-136.

²³⁴ GRYM, Pavel. *Klauni v dřevácích*. s. 135.

Od léta 1939 bylo Plzeňské loutkové divadlo sledováno a výrazně cenzurováno. Skupa byl v té době také terčem časopisu Vlajka, který ho obviňoval „z prznění české kultury figurkami dvou idiotů“²³⁵. Po tomto napadení bylo záměrně uvedeno několik pozornost odvádějících neškodných pořadů, jako například „Hurvínek se učí čarovat“, „O fousatém Hurvínkovi“ a také „Robinson Hurveneque“.²³⁶

Soubor zájezdového divadla se nadále proměňoval a v roce 1940 dosáhl počtu třinácti lidí. Už v roce 1938 odešel řezbář Gustav Nosek, kterého částečně nahradil nový člen František Flajšanz. Dalšími přírůstky se pak staly Lubor Zahradka a Karel Balák.²³⁷

Období mezi lety 1940 – 1943 bylo charakterizováno především spoluprací Josefa Skupy a Jana Malíka, který vystupoval pod pseudonymem Jiří Kubeš a napsal pro Skupu a jeho divadlo tři okupační hry. 7. března měla v divadle premiéru první z nich, jinotajná hra „Voničky“, 24. února sehráli členové souboru hru „Ať žije zítřek“ a 3. října roku 1942 byla uvedena satira „Dnes a denně zázraky“, která byla na zájezdech hrána až do června 1943.²³⁸

V té době se však o divadlo začalo zajímat gestapo a tak se Skupa s Malíkem rozhodli v představeních nepokračovat a do repertoáru zařadit opět neškodné hry. 17. září 1943 byl v Kralovicích uveden „Pestrý pořad“ a také „Hurvínkovo hospodářství“.²³⁹

Právě repríza „Pestrého pořadu“ odehraná 6. prosince 1943 v Chroustovnicích se stala posledním představením, které uzavřelo třináctiletou historii souboru Plzeňského loutkové divadélka prof. Josefa Skupy. Po obvyklé vánoční pauze byl totiž Josef Skupa 17. ledna 1944 zatčen a soubor divadla rozpuštěn.²⁴⁰

3.2 Nejvýznamnější divadla činná do současnosti

3.2.1 Špalíček

Loutkové divadlo, jehož oficiální název dnes zní Divadelní Spolek Loutkové divadlo Špalíček, je nejstarším stále působícím amatérským spolkem v Plzni.

Loutkářský odbor, který se stal základem divadla, byl založen již v roce 1922 z iniciativy členů tělovýchovné jednoty Sokol-Letná, kteří chtěli právě pomocí loutkových

²³⁵ KIRSCHNEROVÁ, Denisa. *Spejbl a Hurvínek:..na nitkách osudu*. s. 22.

²³⁶ MALÍK, Jan. *Národní umělec Josef Skupa*. s. 97-98.

²³⁷ *Hurvínek a Spejbl – Plzeňské umělecké loutkové divadlo: programová knížka 1941*. Nestránkováno.

²³⁸ MALÍK, Jan. *Národní umělec Josef Skupa*. s. 98.

²³⁹ VAŠÍČEK, Pavel; MALÍKOVÁ, Nina. *Plzeňské loutkářství: historie a současnost*. s. 77.

²⁴⁰ GRYM, Pavel. *Klauni v dřevácích*. s. 150 - 151.

představení získat finanční prostředky pro organizaci tělovýchovné činnosti. Pravidelná představení souboru byla zahájena v roce 1923 v hostinci U Baumanů na Letné, kde se loutkáři střídali s ochotnickým činoherním souborem.²⁴¹ Byla zde postavena jednoduchá dřevěná konstrukce a hrálo se s loutkami 70 cm vysokými od řezbáře Chochola z Prahy-Podolí.²⁴²

Již první léta působení Loutkového divadla TJ Plzeň-Letná byla spojena s poměrně častým stěhováním. Nejprve se divadlo z hostince U Baumanů stěhovalo do hostince U Nových, odkud se poté přesunulo do protější vily Medřických, a po několika letech se opět vrátilo do hostince U Baumanů.²⁴³

V repertoáru divadla se až do války objevovaly tradiční hry lidových loutkářů, například „Jan za chrta dán“, „Vodníková Hanička“, „Smrt kmotřička“ či „Krejčí, švec a Kašpárek“.²⁴⁴ Pro děti se hrálo každou neděli odpoledne a pro dospělé byla určena nepravidelná, avšak poměrně častá večerní představení. Pod vlivem Skupova Spejbla a Hurvínka se ve 30. letech na jevišti letenského divadla objevili Škrunda a Jelimánek, kteří vystupovali hlavně v pořadech pro dospělé.²⁴⁵

Zlom v působení souboru pod Sokolem nastal za okupace Československa Německem, kdy byl Sokol zakázán a celý fundus divadla převeden do správy Obecní měšťanské školy v Plzni-Lobzích. Část souboru se však spojila s několika učiteli a loutková představení tak byla pořádána dále pouze s tím rozdílem, že zřizovatelem byla měšťanská škola v Lobzích.²⁴⁶

Z pěti loutkářských souborů, které před okupací působily v oblasti Plzeň-Letná, svou činnost po válce obnovil pouze jeden, a to Sokol Plzeň-Letná. „*Téměř s holýma rukama, se starými loutkami a kulisami namalovanými na rubu starých map, bez řádného osvětlení začali letenští znovu.*“²⁴⁷ Útočištěm se stala stará letenská sokolovna, kde soubor působil pod hlavičkou Spartaku-Letná. Přípravy na obnovení pravidelného provozu byly

---

²⁴¹ *Divadelní spolek loutkové divadlo Špalíček (1923 – 1998): Almanach k 75. výročí založení loutkového divadla v Plzni.* s. 7.

²⁴² NOVÁK, Jan. *Nejstarší amatérské loutkářské soubory v ČSR.* s. 41.

²⁴³ *Loutkové divadlo Špalíček 60 let (1923 – 1983): Almanach k 60. výročí založení loutkového divadla v Plzni.* s. 6.

²⁴⁴ *Loutkové divadlo Špalíček 60 let (1923 – 1983): Almanach k 60. výročí založení loutkového divadla v Plzni.* s. 6.

²⁴⁵ NOVÁK, Jan. *Nejstarší amatérské loutkářské soubory v ČSR.* s. 41.

²⁴⁶ *Loutkové divadlo Špalíček 60 let (1923 – 1983): Almanach k 60. výročí založení loutkového divadla v Plzni.* s. 6.

²⁴⁷ *Divadelní spolek loutkové divadlo Špalíček (1923 – 1998): Almanach k 75. výročí založení loutkového divadla v Plzni.* s. 7.

náročné a trvaly téměř dvě sezóny, v roce 1951 se však uskutečnilo první představení tohoto staronového divadla, jehož vedení se ujal prof. K. Hálek.²⁴⁸

V roce 1952 se zřizovatelem souboru stal ZK ROH závodů V. I. Lenina, kde v té době působili také Novákové. V repertoáru se v období 1952 - 1957 objevily hry jako „Revizor“, „Kouzelná skříňka“, „Kašpárek vždy vítězí“, „Princezna Milena“, „Potopený zvon“ či „Strakonický dudák“. Nejúspěšnějšími inscenacemi se však staly „Křídová pohádka“ kombinující marionety a plošné loutky a ilustrovaná stínohra „O rybáři a rybce“, které roku 1957 postoupily na národní přehlídku loutkářských souborů v Ústí nad Labem. Obě inscenace byly dílem režiséra S. Nového, který se stal v roce 1954 vedoucím souboru.²⁴⁹

V roce 1957 došlo také k tomu, že ZK ROH závodů V. I. Lenina obdržel od Spartaku výpověď a soubor byl tak nucen ukončit činnost v sokolovně a omezit se pouze na pohostinská představení na cizích scénách. I přesto však soubor zvládl nastudovat hru „Kaimovo dobrodružství“, která postoupila do celostátní přehlídky loutkových divadel v Chrudimi.²⁵⁰

V březnu roku 1958 byla zahájena jednání o možnosti návratu loutkové scény do sálu hostince U Baumanů. Zdlouhavá vyjednávání a následné přípravy budovy však zabraly několik let, a tak se soubor až do roku 1965 odmlčel.²⁵¹

Pravidelný provoz zahájilo divadlo na podzim roku 1965 opět v sále U Baumanů, pod vedením nového principála K. Fialy. Divadlo získalo nový název Loutkové divadlo Špalíček a zřizovatelem se stala Osvětová beseda. Již na jaře roku 1966 získal soubor první místo na krajské loutkářské přehlídce s inscenací „Adámek mezi broučky“.²⁵²

V letech 1967 - 1969 se vedení souboru ujal loutkář a režisér K. Krauskopf, po něm tuto pozici dva roky zastával autor loutek J. Bartovský a roku 1971 se stal principálem divadla J. Klíma. V roce 1972 započala přestavba divadelního sálu, kvůli které musel soubor na jednu sezónu přerušit svá představení. Sál byl upraven pro promítání, a tak byly od sezóny 1974/75 vždy v sobotu, kdy se nehrálo divadlo, promítány dětské filmy.

---

²⁴⁸ *Loutkové divadlo Špalíček 60 let (1923 – 1983): Almanach k 60. výročí založení loutkového divadla v Plzni.* s. 8.

²⁴⁹ *Loutkové divadlo Špalíček 60 let (1923 – 1983): Almanach k 60. výročí založení loutkového divadla v Plzni.* s. 9, 21-23.

²⁵⁰ *Loutkové divadlo Špalíček 60 let (1923 – 1983): Almanach k 60. výročí založení loutkového divadla v Plzni.* s. 10.

²⁵¹ *Divadelní spolek loutkové divadlo Špalíček (1923 – 1998): Almanach k 75. výročí založení loutkového divadla v Plzni.* s. 7.

²⁵² NOVÁK, Jan. *Nejstarší amatérské loutkářské soubory v ČSR.* s. 41.

Nejúspěšnějším představením sezóny 1974/75 se stala hra „Princezna Solimánská“, která byla netradičně hrána spodovými loutkami.²⁵³

V roce 1975 se stal principálem divadla M. Říman, který na své pozici setrval do roku 1982. Velký úspěch měla v letech jeho vedení především hra „Don Žán“, která na krajské přehlídce v Kraslicích získala individuální cenu. Na malířské realizaci této hry se podílel akademický malíř Vladimír Havlic, který následně v roce 1976 připravil k miléniu ve Starém Plzenci originální autorskou hru „Radouš v opuštění hledá rozptýlení“. „*Sám složil text, udělal loutky a výpravu.*“²⁵⁴ V období 1977 – 1982 pak v repertoáru divadla dominovaly především klasické pohádky, například „Čertův švagr“, „Popelka“, „Čert a Káča“, „Kouzelné galoše“ či „Sněhurka a sedm trpaslíků“, s kterými se soubor zúčastňoval městské loutkářské přehlídky. Představení pro dospělé se objevovala již pouze sporadicky.²⁵⁵

Roku 1982 se stal novým vedoucím souboru loutkář, režisér a výtvarník F. Čechil a novým zřizovatelem divadla se stalo Kulturní středisko Plzeň IV. V roce 1983 oslavil soubor 60. výročí svého založení uvedením hry „Don Žán“ a ukázkami nejúspěšnějších her z minulých let. V období mezi léty 1984 – 1988 vznikaly hry jako „Čtyři pohádky o jednom drakovi“, „O zlé koze“, „Guliver v Maňáskově“ či „Veselá medvíďata“. Nejúspěšnější inscenací tohoto období se stala pohádka „O Šípkové Růžence“ realizována Janem Stříbrným, která byla na krajské přehlídce oceněna hned třemi individuálními cenami.²⁵⁶

Již v roce 1987 došlo nejen k dalším změnám ve vedení souboru, jehož novým principálem se stal P. Špatenka, ale také k poslednímu představení loutkového divadla Špalíček v sále U Baumanů. V budově byl totiž zjištěn havarijní stav stropu a činnost loutkového divadla zakázána. I přes veškerou snahu o záchranu divadla byla hra „Broučci“ posledním představením v tomto sále.²⁵⁷

---

²⁵³ *Divadelní spolek loutkové divadlo Špalíček (1923 – 1998): Almanach k 75. výročí založení loutkového divadla v Plzni.* s. 20, 8.

²⁵⁴ *Divadelní spolek loutkové divadlo Špalíček (1923 – 1998): Almanach k 75. výročí založení loutkového divadla v Plzni.* s. 8.

²⁵⁵ *Loutkové divadlo Špalíček 60 let (1923 – 1983): Almanach k 60. výročí založení loutkového divadla v Plzni.* s. 12-13.

²⁵⁶ *Divadelní spolek loutkové divadlo Špalíček (1923 – 1998): Almanach k 75. výročí založení loutkového divadla v Plzni.* s. 10.

²⁵⁷ *Divadelní spolek loutkové divadlo Špalíček (1923 – 1998): Almanach k 75. výročí založení loutkového divadla v Plzni.* s. 10.

Technicky nejlépe vybavené jeviště, snad jediné svého druhu v Čechách, muselo být rozebráno a přestěhováno do hasičské zbrojnice sídlící v Hřbitovní ulici na Doubravce. V tomto sále, kde nebylo vůbec nic, vybudovali členové souboru nové jeviště a znovu začali hrát v říjnu 1988 pod vedením principála J. Šrámka. Po dvou sezónách se však soubor musel opět stěhovat, neboť hasiči se po sametové revoluci znovu zformovali a zbrojnici potřebovali zpět.²⁵⁸

Další útočiště našlo divadlo v sále Kulturního domu Zábělská, který souboru i s dvěma garážemi na uskladnění fundu zajistil národní výbor Plzeň IV. Zde zbylí členové souboru opět vybudovali novou scénu, která byla navržena B. Maršálkem, a zvukařskou a osvětlovačskou kabinu. I když v těchto letech stěhování divadlo přišlo o mnoho členů, noví, povětšinou mladí, loutkoví nadšenci se přihlásili téměř okamžitě a provoz divadla tak mohl bez přestávky pokračovat.²⁵⁹

V roce 1992 získalo Loutkové divadlo Špalíček právní subjektivitu a s ní také nový název Divadelní spolek Loutkové divadlo Špalíček, jehož vedení se ujal již zmíněný B. Maršálek. S vlastní právní subjektivitou však divadlo ztratilo zřizovatele a tím i budovu, ve které od té doby bylo jen nájemníkem.²⁶⁰

V repertoáru následujících sezón se objevovaly především již osvědčené klasické hry jako „Čert a Káča“, „Kráska a zvíře“, „Sněhurka a sedm trpaslíků“, „Červená karkulka“, „Veselá medvíďata“ či „Kouzelné galoše“, a v letech 1994, 95 a 96 uvedl soubor také několik her na zámku Kozel.²⁶¹

Sezóna 1997/98 sebou opět nesla značné problémy. V její polovině bylo totiž divadlo Špalíček ze sálu KD Zábělská vystěhováno a činnost na dva měsíce pozastavena. Soubor se tak na začátku roku 1998 přestěhoval do malé klubovny v bývalé garáži, kde vytvořil opět novou jevištní konstrukci, na které hrál povětšinou kratší představení opakovaná dvakrát za sebou. Vedle nich byly na této klubové scéně uvedeny také pohádky „Pampeliškové strašidlo“ a „Princka Vincka“, na které členové souboru vytvořili nové

---

²⁵⁸ *Divadelní spolek loutkové divadlo Špalíček (1923 – 1998): Almanach k 75. výročí založení loutkového divadla v Plzni*. s. 10-14.

²⁵⁹ *Divadelní spolek loutkové divadlo Špalíček (1923 – 1998): Almanach k 75. výročí založení loutkového divadla v Plzni*. s. 16.

²⁶⁰ *E-mailová korespondence s Radoslavou Vaňkovou* [online]. 6. února 2014.

²⁶¹ *Divadelní spolek loutkové divadlo Špalíček (1923 – 1998): Almanach k 75. výročí založení loutkového divadla v Plzni*. s. 16.

loutky. Ještě téhož roku však byla tato stálá klubová scéna zbourána jako nevyhovující.²⁶² Divadelní spolek Loutkové divadlo Špalíček se tak nakonec přesunul zpět do sálu na Zábělské, kde byl však nucen používat pouze skládací scénu, kterou musel před každým představením postavit a po skončení zase zbourat.²⁶³

V následujících sezónách divadlo uvádělo jak ozkoušené hry jako „Perníková chaloupka“, „Červená karkulka“, „Princezna se zlatou hvězdou na čele“, „Čert a Káča“, „Adámek mezi broučky“, „Veselá medvíďata“ či „Pampeliškové strašidlo“, tak hry premiérové, například „Čertovy nevěsty“, „O nepořádné princezně“, javajkovou pohádku „Dlouhý, Široký a Bystrozraký“, orientální hru „Aladinova kouzelná lampa“, se kterou byl soubor pozván na přehlídku do Loun a do Českého Dubu, a také pohádku „O malinové studánce“.²⁶⁴

V roce 2003 oslavilo divadlo 80. výročí svého vzniku představením „Pivní rarášek“, a také fotografickou výstavou 80 let Špalíčku.²⁶⁵

V sezóně 2003/04 byla znovu nastudována pohádka „Hračky na cestách“ a v premiéře bylo uvedeno „Klubíčko pohádek“ a také „Zpívánky“. V dvou následujících sezónách uvedl Špalíček na scénu opět pohádky jako „Čertovy nevěsty“, „Červená Karkulka“, „Pivní rarášek“, „O zlaté rybce“ či „Guliver v Maňáskově“. Mezi premiérovými představeními byly pohádky „O kosácích“, „Ve stínu lesa“ a také „Čert v domě“.²⁶⁶

Sezóna 2006/2007 byla především ve znamení zájezdových představení. Soubor projel téměř celou republiku s pohádkami „Červená Karkulka“, „Čertovy nevěsty“ a „O malinové studánce“. V roce 2007 se divadlo zúčastnilo Lipno Open Air a vznikla také ekologická pohádka „Podivuhodná dobrodružství Srnečka a Doubka“, která se zabývala ochranou lesů.²⁶⁷

V sezóně 2007/2008 se vedle vytopení divadla uskutečnil také první zahraniční zájezd, jehož cílem byl Madrid. Zde soubor hrál převážně pro české děti žijící v Madridu

---

²⁶² Divadelní spolek loutkové divadlo Špalíček (1923 – 1998): Almanach k 75. výročí založení loutkového divadla v Plzni, s. 17.

²⁶³ E-mailová korespondence s Radoslavou Vaňkovou [online]. 6. února 2014.

²⁶⁴ Poslední pětiletka loutkového divadla Špalíček - aneb pět a kus roku v divadle (1998 – 2003), s. 4-8.

²⁶⁵ Poslední pětiletka loutkového divadla Špalíček - aneb pět a kus roku v divadle (1998 – 2003), s. 9.

²⁶⁶ Špalíčkovské noviny: Ročník 1923 – 2008 85 let. Neustránkováno.

²⁶⁷ Špalíčkovské noviny: Ročník 1923 – 2008 85 let. Neustránkováno.

pohádku „Guliver v Maňáskově“ a také „Variaté“. V tomto roce Špalíček oslavil své 85. výročí.²⁶⁸

I v další sezóně se soubor vydal na zahraniční zájezd. Cílem byly tentokrát německé Drážďany, kde se konaly Dny české a německé kultury. Soubor se zde představil s inscenacemi „Červená Karkulka“ a „Variaté“. Toto město pak v roce 2009 Špalíček navštívil ještě jednou, tentokrát s pohádkou „O zlé koze“.²⁶⁹

Prozatím poslední zahraniční zájezd loutkového divadla Špalíček se uskutečnil v roce 2013, kdy se soubor v rámci česko-německé kulturní vzájemnosti vydal do německého Waldmünchenu.

Dle informací od Radoslavy Vaňkové, Divadelní spolek Loutkové divadlo Špalíček v současnosti nadále působí v sále na Zábělské, který byl zrekonstruován a pojmenován D-klub, a stále je nucen používat skládací jeviště. Soubor, který ke konci roku 2013 tvořilo 10 stálých členů, a 4 hostující děti členů, již od roku 1996 úspěšně vede Radoslava Vaňková, která se stará nejen o dramaturgii a režii, ale také o hudební doprovod na klavír či kytaru. S ochotníky ani profesionály divadlo nespolupracuje.

Sezóna tohoto amatérského divadla trvá vždy od října do března a představení, která jsou určena především dětem předškolního a mladšího věku, jsou hrána každou druhou neděli od půl čtvrté. Každou sezónu uvede divadlo Špalíček vždy čtyři premiérové pohádky, které dvakrát reprízuje. Za rok tak odehraje 12 představení na své domovské scéně, kde je průměrná návštěvnost 60 diváků. Počet zájezdových představení odehraných za rok se pohybuje mezi 10-15. Pravidelně se také divadlo účastní amatérských přehlídek v Lounech, Rakovníku, Olomouci a občas také v Přerově.

Loutky, se kterými soubor v nynější době pracuje, pocházejí z vlastního fondu divadla zahrnující jak loutky vlastní výroby, především maňásky, tak loutky vyrobené výtvarníky. Některé marionety či plošné loutky byly řezané již kolem roku 1923. Výpravy k jednotlivým představením vytváří především výtvarnice souboru Ludmila Vaňková.

V repertoáru se každou sezónu objevují jak představení převzatá, která jsou vždy po několika letech opakována, tak představení vzniklá z vlastní dílny. V posledních letech působení uvedlo divadlo pohádky „Aladinova kouzelná lampa“, „Dlouhý, Široký

---

²⁶⁸ Špalíčkovské noviny: Ročník 1923 – 2008 85 let. Nestránkováno.

²⁶⁹ E-mailová korespondence s Radoslavou Vaňkovou [online]. 6. února 2014. (Tento odstavec i odstavce následující jsou zpracovány dle uvedené e-mailové korespondence)

a Bystrozraký“, „O Smolíčkovi“, „O velké řepě“, „Hrnečku vař“, „Kosí bratři“ a také „Chytrý jako rádio“.

3.2.2 V Boudě

Loutkové divadlo V Boudě je amatérským loutkářským spolkem, který v Plzni působí od svého založení roku 1928, s přestávkou v období 2. světové války, až dodnes.

Prvopočátky divadla jsou spojeny se Sokolskou jednotou Plzeň III, založenou v letech 1925 – 1926, která vedle tělovýchovné činnosti pečovala také o estetické, kulturní a společenské využití svých členů. Tato jednota měla sídlo v hostinci U Bláhů v Hřímálého ulici, kde mimo jiné docházelo také k prvním nepravidelným pokusům o hraní loutkového divadla. S narůstajícím počtem členů jednoty však dosavadní sídlo nedostačovalo a tak byl na hřišti průmyslové školy postaven zděný pavilon, který byl určený pro všechny druhy kulturních a společenských akcí členů jednoty. Hrál se zde divadlo, byly pořádány bály a společná cvičení a v roce 1928 zde vznikl také loutkový soubor.²⁷⁰

Principálem souboru, který byl složen převážně z mladých cvičenců a také z ochotnických herců, se stal nadšený loutkář Josef Kašpar, přítel Josefa Skupy.²⁷¹

Již ve svých počátcích měl soubor značné technické potíže spojené zejména s nedostatečným vybavením. Rodinné loutkové divadlo, s kterým se hrávalo v hospodě U Bláhů, bylo sice nahrazeno klasickými marionetami a kulisami ze zaniklých souborů, avšak nebyly v nejlepším stavu a bylo jich málo. Během představení tak docházelo k tomu, že se loutky i několikrát převlékaly. Pro každé představení také bylo nutné postavit a následně zbourat scénu a prakticky nebylo možné zkoušet.²⁷²

Přes všechny tyto překážky a problémy však začal loutkářský soubor pořádat pravidelná představení. Hrál se od září do května každou neděli ve dvě hodiny odpoledne a diváci mohli vidět tradiční pohádky B. Němcové, K. J. Erbena a také recitační a zpěvné výstupy.²⁷³

Krátce po zahájení činnosti dostal Josef Kašpar od Gustava Noska dar v podobě Spejbla a Hurvínka a od Josefa Skupy svolení s nimi hrát na scéně sokolského divadla.

---

²⁷⁰ PEKAŘOVÁ, Lenka. *V Boudě: 1928 – 1998*. s. 9.

²⁷¹ *60 let loutkového souboru „V boudě“*. s. 4.

²⁷² NOVÁK, Jan. *Nejstarší amatérské loutkářské soubory v ČSR*. s. 52.

²⁷³ PEKAŘOVÁ, Lenka. *V Boudě: 1928 – 1998*. s. 9.

K původním 13 loutkám tak přibyly dvě nové, díky kterým se občasné konaly také kabarety pro dospělé.²⁷⁴

Roku 1935 přebral vedení souboru František Landergott, který se stal hybnou silou souboru. Rozšířil repertoár, ve kterém se začaly objevovat staré rytířny, například „Jan za chrta dán“ či „Loupežníci na chlumu“, a rozšířil také inventář divadla o nové dekorace a nové loutky. V této době začala také přátelská spolupráce s rodinou Nováků, která trvala desítky následujících let.²⁷⁵

„Hrají se pohádky a příběhy veselé, smutné, zpěvné, plné legrace a ve většině z nich vystupuje nejznámější postavička všech loutkových divadel a nejen loutkových, červenomodrobílý klučina zvonící rolničkami při každém kroku: Kašpárek.“²⁷⁶

V roce 1939 přerušilo divadlo svou činnost, neboť v době války byla tělovýchovná jednota Sokol zakázána. Po představení, které se uskutečnilo 15. března 1939, bylo divadlo zabráno pro německé vojenské účely a celý fundus uložen do starého vagónu mezi uhlí, kde přečkal celou válku. Jediní, kdo ve fundu po válce chyběli, byli Spejbl s Hurvínkem, kteří záhadně z vagónu zmizeli.²⁷⁷ „Co se s nimi stalo, je do dnešního dne záhadou.“²⁷⁸

Loutkové divadlo při Sokolu Plzeň III bylo obnoveno ihned po válce. Vedení souboru se opět ujal František Landergott, který ke spolupráci získal řadu nových členů, například manžele Pokorných, K. Baltu, R. Velendýna či F. Soukupa. Byly vytvořeny nové dekorace, Gustav Nosek vyřezal nové hlavičky k loutkám a do majetku souboru přešel inventář z několika zlikvidovaných plzeňských divadel.²⁷⁹

Nové divadlo si členové souboru vybudovali z dřevěné boudy naproti Svazáčku na Borech, kam umístili jevištní konstrukci vytvořenou podle vzoru Skupova divadla. Tato bouda měla být pouze provizorním řešením, avšak nakonec v ní soubor působil až do roku 1988. V „boudě“ s kapacitou 200 diváků se poprvé hrálo 21. prosince 1947 představení „V říši divů a bájů“.²⁸⁰

Repertoár poválečných let obsahoval jednoduché hříčky, tradiční hry a pohádky, všechny předválečné, a také vlastní tvorbu. Uvedeny byly tituly jako „Ponocný

²⁷⁴ NOVÁK, Jan. *Nejstarší amatérské loutkářské soubory v ČSR*. s. 52.

²⁷⁵ PEKAŘOVÁ, Lenka. *V Boudě: 1928 – 1998*. s. 10.

²⁷⁶ PEKAŘOVÁ, Lenka. *V Boudě: 1928 – 1998*. s. 10.

²⁷⁷ *60 let loutkového souboru „V boudě“*. s. 4.

²⁷⁸ *60 let loutkového souboru „V boudě“*. s. 4.

²⁷⁹ PEKAŘOVÁ, Lenka. *V Boudě: 1928 – 1998*. s. 10.

²⁸⁰ *60 let loutkového souboru „V boudě“*. s. 4.

a strašidlo“, „Vodníkova Hanička“, „Krejčí, švec a Kašpárek“, „Princezna pampeliška“ či „Šípková Růženka“. Návštěvnost byla tak velká, že se hrálo dvakrát týdně.²⁸¹

Pravidelně byla pořádána také kabaretní představení pro dospělé. Ve spolupráci s Novákovými, se kterými udržoval soubor přátelské vztahy, byl vytvořen „Varietní program loutek“ uvedený roku 1949. Nejúspěšnějším večerním představením se stal „Májový večer loutek a pohody“, který byl po premiéře roku 1952 několikrát reprízován a představení dokonce navštívili i členové pražského Divadla Spejbla a Hurvínka v čele s Josefem Skupou.²⁸²

V roce 1953 přebral veškeré zařízení Sokola Plzeň III závodní klub ROH Průmstav Plzeň, který se tak stal i novým zřizovatelem borského loutkového divadla.²⁸³ „*Divadlo nemá žádný oficiální název, ale říká se mu Borská trojka.*“²⁸⁴

Z iniciativy nového zřizovatele se soubor začal účastnit zájezdových představení a také loutkářských soutěží.²⁸⁵ Velice úspěšným se stal zájezd do Prahy, kde členové Borské trojky sehráli pohádku „O zlaté rybce“ a „Stavbařskou estrádu“. Za tento úspěch pořídil závodní klub souboru novou zájezdovou konstrukci a také přístavbu k „boudě“.²⁸⁶

V roce 1958 zemřel František Landergott a novým principálem se stal Ludvík Pokorný, který byl výborným řezbářem a pro divadlo vytvořil spoustu loutek, jež jsou součástí fundu divadla dodnes. Po jeho smrti se souboru téměř na dvě desetiletí ujal Karel Balta, který byl později za svou dlouholetou loutkovou činnost vyznamenán zlatým odznakem národního umělce Josefa Skupy.²⁸⁷

V repertoáru se stále objevovaly především tradiční předválečné tituly, a teprve v šedesátých letech, v souvislosti s příchodem několika mladých členů do souboru, se pozvolna začínaly objevovat také tituly novější, jako například „Ježek soudce“.²⁸⁸

V roce 1970 získal soubor nového zřizovatele, kterým se stal Odborový dům, a změnil se také název divadla, kterému se začalo říkat V Boudě. V roce 1977 ze

---

²⁸¹ PEKAŘOVÁ, Lenka. *V Boudě: 1928 – 1998*. s. 10.

²⁸² VAŠÍČEK, Pavel; MALÍKOVÁ, Nina. *Plzeňské loutkářství: historie a současnost*. s. 101.

²⁸³ NOVÁK, Jan. *Nejstarší amatérské loutkářské soubory v ČSR*. s. 52.

²⁸⁴ PEKAŘOVÁ, Lenka. *V Boudě: 1928 – 1998*. s. 11.

²⁸⁵ NOVÁK, Jan. *Nejstarší amatérské loutkářské soubory v ČSR*. s. 52.

²⁸⁶ VAŠÍČEK, Pavel; MALÍKOVÁ, Nina. *Plzeňské loutkářství: historie a současnost*. s. 101.

²⁸⁷ *60 let loutkového souboru „V boudě“*. s. 5.

²⁸⁸ VAŠÍČEK, Pavel; MALÍKOVÁ, Nina. *Plzeňské loutkářství: historie a současnost*. s. 101.

zdravotních důvodů odstoupil z funkce principála Karel Balta, kterého nahradil Květoslav Schmidhuber ml.²⁸⁹

V repertoáru divadla se vedle již tradičních předválečných her objevovaly také hry jako „Zlatovláska“, „Sůl nad zlato“, „Čertovy nevěsty“ a „Zimní pohádky“. V této době soubor dle Jana Nováka, loutkářského archiváře, herce a jevištního technika, „...patří k loutkovým divadlům tradičního spolkového typu a snaží se o poctivé zvládnutí řemesla. Hraje převážně marionetami, staršími Noskovými a Pokorného i nově vytvořenými vedoucím souboru Květ. Schmidhuberem...“²⁹⁰

V období 1983 – 1985 pracoval soubor pod vedením Jiřího Fialy, avšak v roce 1985 se na post principála vrátil opět Květoslav Schmidhuber ml, který zde setrval do roku 1988.²⁹¹

V roce 1988 však došlo v divadle k zásadním změnám. Soubor totiž získal nového zřizovatele, kterým se stal Dům Kultury ROH Plzeň, a sním i novou scénu v Divadle malých forem, později přejmenované na Divadlo Kruh. Téhož roku Květoslav Schmidhuber ml. s částí souboru opustil divadlo a novým principálem se stal Pavel Bernášek. Prvním představením v novém sále byla pohádka „Strašidlo s kozou“.²⁹²

„Konec 80. let a první polovina let 90. se stala snad nejúspěšnějším obdobím divadla V Boudě.“²⁹³ Roku 1989 získalo divadlo s hrou „Don Šajn“ na přehlídce v Kraslicích hlavní cenu a postup na národní přehlídku v Chrudimi, kde získalo cenu za tvořivou práci s marionetou. Toho roku byla s úspěchem také uvedena pohádka „Dlouhý, Široký a Bystrozraký.“²⁹⁴

V roce 1990 došlo poprvé ke spolupráci s výtvarníkem a loutkářem Ivanem Nesvedou, tehdejším výtvarníkem divadla Alfa, s jehož pomocí byla realizována hra „Poslechněte jak bývávalo“. S touto hrou se divadlo V Boudě opět dostalo na národní přehlídku Loutkářská Chrudim, odkud si odvezlo cenu za rozvíjení marionetářských tradic.²⁹⁵

---

²⁸⁹ 60 let loutkového souboru „V boudě“. s. 6.

²⁹⁰ NOVÁK, Jan. *Nejstarší amatérské loutkářské soubory v ČSR*. s. 52.

²⁹¹ PEKAŘOVÁ, Lenka. *V Boudě: 1928 – 1998*. s. 11.

²⁹² PEKAŘOVÁ, Lenka. *V Boudě: 1928 – 1998*. s. 11-12.

²⁹³ *Loutkové divadlo V Boudě 1928 – 2008: Informační brožura divadla V Boudě*. Neustránkováno.

²⁹⁴ PEKAŘOVÁ, Lenka. *V Boudě: 1928 – 1998*. s. 12.

²⁹⁵ PEKAŘOVÁ, Lenka. *V Boudě: 1928 – 1998*. s. 12.

Roku 1991 získalo divadlo právní subjektivitu a také nový název Spolkové loutkové divadlo V Boudě, který byl postupem času zkrácen na Loutkové divadlo V Boudě. V tomto roce také vznikla nová hra „Příběh prvopočátků“, se kterou se divadlo opět dostalo na Loutkářskou Chrudim a získalo cenu, tentokrát za tvořivou kolektivní práci.²⁹⁶

V sezóně 1991/92 se vedoucím souboru stal Roman Bečka a soubor posílil dlouholetý člen divadla Špalíček František Čechil. Novou hrou se stal „Blázen Papo“, který byl kombinací stínohry a manekýnů. I tato hra vyhrála krajskou přehlídku, tentokrát konanou v Horní Bříze, a postoupila na Loutkářskou Chrudim, kde získala cenu za dramaturgickou výpravu.²⁹⁷

Následující dvě sezóny hrálo divadlo nadále pravidelná sobotní představení, účastnilo se přehlídek a jezdilo hrát do okolních měst. V repertoáru byly pohádky pro děti, například „Kocour Pětivous“, „Čertova kniha“ či „Vodníková Hanička“, a také hra pro dospělé „Jossile Golem“, která se roku 1993 dostala na Loutkářskou Chrudim.²⁹⁸ Právě hra „Jossile Golem“ byla posledním představením určeným pro dospělého diváka, které soubor divadla V Boudě nastudoval.²⁹⁹

Roku 1994 se vedení divadla ujal Jiří Fiala, který do souboru nastoupil již v roce 1961 jako desetiletý chlapec.³⁰⁰ V roce 1995 dostal soubor z Domu kultury výpověď a musel sál opustit. Novým útočištěm se stala Měšťanská beseda, kde byla po dva roky připravována další soutěžní hra „Žito a jeho ďábel“, která byla uvedena na jaře roku 1996 v Plzni a v červenci v Chrudimi.³⁰¹

V Měšťanské besedě uvedlo divadlo v letech 1995 – 1998 například hry „Návštěva v Kocourkově“, „Pekelná nuda“, „Kouzelný koberec“, „Posvícení v Hudlicích“, „Víla Dobrunka“, „Petr a pan Proto“, „Indiánské pohádky“, „Gambrinus, král piva“ a mnoho dalších.³⁰²

K prozatím poslednímu stěhování souboru došlo roku 1998, kdy se divadlo z důvodu rekonstrukce Měšťanské besedy přesunulo do budovy městské knihovny

---

²⁹⁶ PEKAŘOVÁ, Lenka. *V Boudě: 1928 – 1998*. s. 13.

²⁹⁷ PEKAŘOVÁ, Lenka. *V Boudě: 1928 – 1998*. s. 14.

²⁹⁸ PEKAŘOVÁ, Lenka. *V Boudě: 1928 – 1998*. s. 14.

²⁹⁹ *Osobní rozhovor s Jiřím Fialou*. Plzeň, 18. března 2014.

³⁰⁰ *Osobní rozhovor s Jiřím Fialou*. Plzeň, 18. března 2014.

³⁰¹ PEKAŘOVÁ, Lenka. *V Boudě: 1928 – 1998*. s. 14.

³⁰² PEKAŘOVÁ, Lenka. *V Boudě: 1928 – 1998*. s. 17.

v Macháčkově ulici na Skvrňanech nazývané M-Klub. V únoru roku 1999 zde bylo odehráno první představení, které zdárně navázalo na dřívější tradici.³⁰³

I nadále se soubor velice úspěšně a poměrně pravidelně účastnil soutěžních přehlídek především v Chrudimi, kde roku 1999 předvedl upravenou verzi hry „Don Šajn“ a roku 2001 hru „Kašpar u Čarodějnice“, která získala ocenění za tvořivou práci s marionetou. V letech 2002 a 2003 se divadlo účastnilo také Boleveckých slavností s hrami „Kašpar u Čarodějnice“ a „Kašpárkovo varieté“.³⁰⁴

V sezóně 2002/2003 došlo vedle krátké přestávky v činnosti z důvodu rekonstrukce M-Klubu také k dočasné změně ve vedení, kde Jiřího Fialu na pozici principála vystřídal nejprve Martin Fládr a poté Pavel Bernášek. Již po čtyřech letech se však na pozici principála vrátil opět Jiří Fiala, který tento velice úspěšný soubor vede dodnes.³⁰⁵

V roce 2006 se soubor přihlásil na Loutkářskou Chrudim s inscenací „Jan za chrta dán“, která přinesla obrovský úspěch v podobě postupu na národní přehlídce nejlepších profesionálních a amatérských divadel nazvanou Přelet nad loutkářským hnízdem a získání stříbrného Erika. Jediným, kdo soubor V Boudě porazil, bylo divadlo Alfa s inscenací „Tři mušketýři“.

Roku 2008 oslavilo divadlo 80 let svého působení hrou „Šípková Růženka“, která následně v roce 2009 získala na Loutkářské Chrudimi ocenění za brilantní a kreativní loutkoherectví.

V roce 2012 uvedlo divadlo hru „Mordyjepardyjesaprlot“, která získala první cenu na krajské přehlídce Pimprlení a byla nominována na Loutkářskou Chrudim a následně také na přehlídce Přelet nad loutkářským hnízdem. S touto hrou také divadlo V Boudě v únoru 2014 hostovalo v pražské Říši loutek.

Právě hry „Mordyjepardyjesaprlot“ a „Jan za chrta dán“ považuje principál divadla Jiří Fiala za nejúspěšnější inscenace posledních let.

Vedle přehlídek a zájezdů po České republice, při kterých soubor navštívil například Cheb, Karlovy Vary, Chlumeck nad Cidlinou, Sudoměřice, Chrást a mnoho dalších měst, se soubor účastnil také zájezdů zahraničních, jejichž cílem bylo například Slovensko, Německo a také belgický Brusel.

---

³⁰³ *Loutkové divadlo V Boudě 1928 – 2008: Informační brožura divadla V Boudě*. Nestránkováno.

³⁰⁴ *Loutkové divadlo V Boudě 1928 – 2008: Informační brožura divadla V Boudě*. Nestránkováno.

³⁰⁵ *Osobní rozhovor s Jiřím Fialou*. Plzeň, 18. března 2014. (Tento odstavec i odstavce následující zpracovány na základě uvedeného osobního rozhovoru)

V současné době hraje divadlo V Boudě na své domovské scéně v M-Klubu, kde má vedle sálu také zázemí s loutkovým skladem a řezbářskou dílničkou. Představení se konají pravidelně každou sobotu od října do konce března především pro předškolní dětské publikum, výjimkou však nejsou ani dospělí diváci. Za sezónu divadlo uvede vždy šest premiérových pohádek, které pak třikrát reprízuje. Za rok tak na domovské scéně odehraje 24 představení, které doplní přibližně 15 představení zájezdových převážně do západních a středních Čech.

V repertoáru se objevují zejména starší tradiční hry, které jsou vždy po několika letech upravovány a opakovány, a jsou hrány povětšinou historickými loutkami z vlastního fondu divadla. Autorské hry se objevují velice zřídka. V posledních dvou letech byly uvedeny například hry „Děkujeme Ti, Kašpárku“, „O Palečkovi“, „Kaimovo dobrodružství“, „Strakonický dudák“ a „O nadutém rytíři“.

Mezi loutkami, jež divadlo V Boudě vlastní, jsou vedle historických loutek řezaných Gustavem Noskem či Ludvíkem Pokorným také loutky poměrně nové, vytvořené výtvarnými umělci, například Ivanem Nesvedou či samotnými členy souboru. Součástí rozsáhlého fondu divadla jsou také loutkové unikáty, mezi které patří například drak řezaný Jiřím Trnkou či loutky ke hře „Don Šajn“ vytvořené z nábytku.

Soubor divadla V Boudě dnes tvoří přibližně 25 stálých členů a nespočet členů hostujících, mezi kterými jsou například bývalí členové divadla Střípek a také potomci členů stálých. Soubor spolupracuje jak s ochotnickými herci, tak s profesionály. Přátelské vztahy divadlo V Boudě udržuje především s Divadlem Alfa, jež souboru mimo jiné vytváří a opravuje loutky.

V současnosti se divadlo V Boudě, které je jedno z nejúspěšnějších amatérských divadel České republiky a může se měřit také s mnohými profesionálními soubory, připravuje na další ročník krajské loutkářské přehlídky Pimprlení, kde se představí s pohádkou „Malá čarodějnice“.

3.2.3 Divadlo Alfa

Jediným stálým profesionálním loutkovým divadlem v Plzni je dnes Divadlo Alfa³⁰⁶, které vzniklo v roce 1963 spojením karlovarského Západočeského loutkového divadla a plzeňského kabaretu Alfa.³⁰⁷

---

³⁰⁶ V letech 1963 – 1966 pod názvem Divadlo v Alfě, 1966 – 1992 Divadlo Děti, 1992 – dosud Divadlo Alfa.

Západočeské loutkové divadlo, se kterým je Divadlo Alfa historicky spojeno, vzniklo již v roce 1951 v Karlových Varech. Pod vedením Bedřicha Svatoně divadlo „...dosáhlo řady úspěchů a na přelomu 50. a 60. let se zařadilo mezi nejpřednější české profesionální loutkářské scény.“³⁰⁸ V roce 1963 však bylo Karlovarské divadlo rozpuštěno a část souboru v čele s Bedřichem Svatoněm odešla do Plzně, kde se připojila k již fungující kabaretní scéně Divadla v Alfě založené v roce 1961.³⁰⁹

Tyto dvě skupiny spolu v Divadle v Alfě produkovaly tehdy velice oblíbené divadlo malých forem, zaměřené na jazz, pantomimu, tanec či černé divadlo, které bylo určeno především mladému publiku. Sloučení těchto dvou nesourodých skupin však nebylo jednoduché a tak uvnitř souboru docházelo k neustále se prohlubující krizi, která nakonec v roce 1966 vedla k zániku Divadla v Alfě, na jehož půdě vzniklo nové početně menší seskupení s názvem Divadlo Děti.³¹⁰

Ředitelem nově zformovaného divadla se stal loutkoherec a režisér Ladislav Dvořák, který vytyčil program loutkového divadla, jež bylo určeno převážně dětskému publiku. V souboru již sice převažovali loutkoherci, například Jana Halířová, Marta Jurečková, Milan Mourek, Bronislava Smolíková a další, avšak nějakou dobu zde působila také činoherní skupina J. Klatovské. I nadále tak divadlo mohlo vytvářet inscenace konfrontující v jednom hracím prostoru herce i loutku.³¹¹

V prvních čtyřech sezónách divadlo uvedlo většinou osvědčené tituly a také moderní pohádky. Například „Bleděmodrý Petr“, „Míček Flíček“, „Zvědavé slunce“ či „Podivné příhody“. Nejvýznamnější inscenací tohoto období se však stala hra „Tři veteráni“, kterou připravil hostující režisér Josef Krofta a výtvarník Petr Matásek. „Tři veteráni naznačili, že se v Plzni něco zajímavého děje a že zde vyrůstá ansámbl muzický a pohybově velmi zdatný, s velkou silou spočívající právě v ofenzivě hereckého souboru jako celku... vypadá to, že Divadlo dětí vchází do plodné éry.“³¹²

V období 1970 – 1976 pracoval soubor pod vedením Jany Halířové, která zastupovala normalizátory odvolaného ředitele Ladislava Dvořáka. V této době se vedle výtvarníka Petra Matáska a skladatele Miroslava Pokorného stal klíčovou osobností

---

³⁰⁷ BLECHA, Jaroslav. *Okno do českého loutkářství: výstava v rámci mezinárodního projektu*. s. 64.

³⁰⁸ *Divadlo Alfa: 1966 – 1994*. Nestránkováno.

³⁰⁹ *Divadlo Alfa: 1966 – 1994*. Nestránkováno.

³¹⁰ VAŠÍČEK, Pavel; MALÍKOVÁ, Nina. *Plzeňské loutkářství: historie a současnost*. s. 109-110.

³¹¹ VAŠÍČEK, Pavel; MALÍKOVÁ, Nina. *Plzeňské loutkářství: historie a současnost*. s. 109-110.

³¹² VAŠÍČEK, Pavel; MALÍKOVÁ, Nina. *Plzeňské loutkářství: historie a současnost*. s. 110.

Divadla Děti autor, dramaturg a režisér Jiří Středa, který se při představení vedle složky zábavné zaměřoval také na složku vzdělávací. Výběrem titulů se snažil malému diváku představit to nejlepší z české i světové literární tvorby.³¹³

V roce 1970 Jiří Středa uvedl velice náročnou inscenaci „Labyrint světa aneb do učení“, ve které bylo použito široké škály výrazových prostředků, například naddimenzované loutky či masky. Právě tato hra byla „*novým dokladem, že loutkové divadlo a čeští loutkáři jsou s to interpretovat závažná myšlenková díla i látky, na první pohled loutkovému jevišti nikoli vlastní, na vysoké umělecké úrovni.*“³¹⁴ Mezi další Středovy úspěchy té doby patří také například „Zlatovláska“, „O pejskovi a kočičce“, „Anička skřítek a Slaměný Hubert“ a velice zdařilá adaptace Tři mušketýřů uvedená pod názvem „Sluha a tři mušketýři“, ve které herecky zazářil Ladislav Dvořák.³¹⁵

Vedle Jiřího Středy v Divadle Děti v 70. letech 20. století působil také režisér Karel Brožek, jež vytvořil rovněž řadu vynikajících inscenací. Jeho dílem byly například „Pohádky matičky Rusí“, „Ze starých letopisů“ a také „Jan Žižka u hradu Rabí“. Právě poslední ze jmenovaných her, ve které se střídaly dramatické a komediální části, se stala jednou z nejúspěšnějších inscenací divadla a byla hrána ještě další dvě desetiletí.³¹⁶

V druhé polovině 70. let vystřídal Janu Halířovou na pozici ředitele divadla Alois Tománek, kolem kterého se utvořil nový tvůrčí tým určující tvář divadla. Ředitel a zároveň dramaturg Alois Tománek, režisér Karel Makonj, choreograf Jaroslav Pešek a skladatel Miroslav Pokorný začali vytvářet složitě strukturované a zřetelně výtvarně pojaté inscenace, jež nesly jak groteskní, tak naturalistické prvky.³¹⁷ Za pět let svého společného působení uvedli několik jedinečných inscenací, mezi které patří například „Knoflík pro štěstí“, „Popelka“, „Kat“, „Srdce kina, srdce divadla“ či „Epochální výlet pana Broučka do XV. století“, jež byly určeny mládeži popřípadě dospělým, „Křemílek a Vochomůrka“ a „Medvídek Pú“ určené dětem. Dle Niny Malíkové zejména inscenace

---

³¹³ LADERBUCHOVÁ, Ladislava. Z historie divadla Alfa. In: *Kultura, historie s současnost Plzně: referáty přednesené na konferenci k 700. výročí založení Plzně v sekci literární a jazykové: Plzeň 3. - 4. května 1995.* s. 139-140.

³¹⁴ VAŠÍČEK, Pavel; MALÍKOVÁ, Nina. *Plzeňské loutkářství: historie a současnost.* s. 110.

³¹⁵ LADERBUCHOVÁ, Ladislava. Z historie divadla Alfa. In: *Kultura, historie s současnost Plzně: referáty přednesené na konferenci k 700. výročí založení Plzně v sekci literární a jazykové: Plzeň 3. - 4. května 1995.* s. 139-140.

³¹⁶ *Divadlo Alfa: 1966 – 1994.* Nestránkováno.

³¹⁷ BLECHA, Jaroslav. *Okno do českého loutkářství: výstava v rámci mezinárodního projektu.* s. 64.

„Knoflík pro štěstí“ a „Epochální výlet pana Broučka do XV. století“ obsahově i formálně předběhly svou dobu.³¹⁸

V letech 1976 – 1982 došlo také k rozšíření souboru, jehož novými členy se stali například Tomáš Dvořák, Blanka Luňáková, Václav Poula, Pavel Kovařík, Jakub Krejčí či Irena Marečková.³¹⁹

Roku 1982 divadlo opustil Karel Makonj a jako režisér a dramaturg nastoupil Pavel Vašíček, který v divadle s krátkou přestávkou působí dodnes. Pod jeho dramaturgickým vedením byl repertoár loutkového divadla obohacen o některé tituly z činoherního repertoáru, které byly zaměřeny zejména na dospívající publikum. V období mezi lety 1982 – 1986 byly uvedeny například inscenace „Balada z hadrů“, založená na neiluzivním herectví, tedy na spoluhrě herců a loutek, „Podivné odpoledne dr. Zvonka Burkeho“ využívající maňásky, marionety, manekýny, figuríny i přilbové loutky, „Láska hra osudná“, „Nevěsta“, „Limonádový Joe“, „Plášť“ či lidová barokní hra „Komedie o Františce“. Pro nejmenší byla určena zejména hra „Poklad baby Mračnice“. Diváci tak mohli v Divadle Děti shlédnout jak tradiční lidové hry, tak hry českých i zahraničních autorů.³²⁰

V roce 1985 se po odchodu Aloise Tománka stal novým ředitelem divadla Luboš Křivánek a o rok později rozšířila soubor mladá dramaturgyně a posléze i režisérka Anna Dudková – Vášová, která spolupracovala především s výtvarníky své generace Irenou Marečkovou a Ivanem Nesvedou. Spolu s nově se profilujícím hercem a režisérem Tomášem Dvořákem pak vytvořili nový tvůrčí tým, který pokračoval v uvádění náročných titulů pro mládež a dospělé a také ve vytváření jednodušších inscenací pro nejmenší děti. K jejich tvorbě patří například oblíbené inscenace „My se vlka nebojíme“, „Mauglí“, „Tragédie tragédií aneb život a smrt Palečka Velikého“, „Oberon“ a také „Princ a chud'as“.³²¹

V druhé polovině 80. let zaznamenaly značný divácký ohlas inscenace „Dům u 500 básníků“, „Trápení s legrací“, „Milenci z bedny“ a „Dva žabáci Kabrňáci“, které samostatně realizoval herec a muzikant Vladimír Čada s jevištními partnerkami Blankou Luňákovou a Miladou Nuslovou, a také „Kytice“ a „Krása nevidaná“, jež vypravil

---

³¹⁸ VAŠÍČEK, Pavel; MALÍKOVÁ, Nina. *Plzeňské loutkářství: historie a současnost*. s. 111.

³¹⁹ *Historie divadla* [online]. Divadlo Alfa, [cit. 2014-03-20]. Dostupné z: <http://www.divadloalfa.cz/index.php/cz/o-divadle/historie-divadla>.

³²⁰ VAŠÍČEK, Pavel; MALÍKOVÁ, Nina. *Plzeňské loutkářství: historie a současnost*. s. 112.

³²¹ *Divadlo Alfa: 1966 – 1994*. Nestránkováno.

hostující režisér Karel Brožek.³²² Právě „Kytice“ byla dle rozboru hospodaření Divadla Děti za rok 1988 „...vynikajícím uměleckým dílem, hodnoceným vysoko diváky i pedagogy. Zejména je vyzdvihována možnost využití jako doplňku školních osnov.“³²³

Po odchodu Anny Dudkové – Vášové v březnu roku 1989 v divadle krátce hostovali režiséři Karel Makonj a posluchač IV. ročníku DAMU Radek Bachratý. Přípravovanou inscenaci o Johance z Archu, která nebyla kvůli odchodu Dudkové realizována, tak nahradila velice úspěšná inscenace „Král Lear“ v režii Karla Makonje.³²⁴

Na přelomu roků 1989/1990 došlo v Divadle Děti hned k několika událostem. V listopadu 1989 bylo rozhodnuto, že bude vybudován nový prostor, který bude vyhovující pro loutkové divadlo. Původní prostor, budova staré Alfy, byl totiž určený pro činohru, a tak se členové souboru museli neustále vyrovnávat s naddimenzovaným jevištěm i hledištěm, které pojmullo až 600 diváků. Novým zázemím loutkového divadla se měl stát Spolkový dům, který byl k tomuto účelu rekonstruován.³²⁵ Dále došlo také ke změnám na pozici ředitele a hlavního režiséra. Novým „porevolučním“ ředitelem Divadla Děti se na začátku roku 1990 stal dlouholetý člen souboru hudebník Miroslav Pokorný a novým režisérem se stal Tomáš Dvořák, který byl ředitelem jmenován také vedoucím uměleckého souboru.³²⁶

Umělecký soubor v tomto období vedle Tomáše Dvořáka tvořil například dramaturg Pavel Vašíček, herci Vladimír Čada, Milada Nuslová, Blanka Luňáková, Bohuslav Holý, Milan Mourek, Petr Borovský a scénografové Ivan Nesveda a Irena Marečková.³²⁷

Mezi nejúspěšnější tituly posledního období ve staré budově Alfy patří „Vyšla hvězda nad Betlémem“, „Pohádka z kufru“, „Posvícení v Hudlicí“ a „Srdce na dlani“.³²⁸

Provoz v nové moderní budově na Rokycanské třídě 7 byl oficiálně zahájen 12. května 1992. V této době došlo také k přejmenování Divadla Děti na Divadlo Alfa. Mezi inscenace uvedené v prvních letech v nové budově patří například „Tragikomedie o donu Kryštofousovi a panice Rositě“, „Prcek Tom a dlouhán Tom“ či „Náčelník večerní

---

³²² VAŠÍČEK, Pavel; FORMANOVÁ, Markéta. *Příběh plzeňského loutkářství*. s. 28.

³²³ Archiv města Plzeň. Divadlo Alfa. *Rozbor hospodaření Divadla Děti Alfa za rok 1988*. Kart. č. 5364.

³²⁴ Archiv města Plzeň. Divadlo Alfa. *Rozbor hospodaření Divadla Děti Alfa za rok 1989*. Kart. č. 5364.

³²⁵ VAŠÍČEK, Pavel; MALÍKOVÁ, Nina. *Plzeňské loutkářství: historie a současnost*. s. 113.

³²⁶ *Divadlo Alfa: 1966 – 1994*. Nestránkováno.

³²⁷ *Herci* [online]. Divadlo Alfa, [cit. 2014-03-20]. Dostupné z: <http://www.divadloalfa.cz/index.php/cz/o-divadle/herci>.

³²⁸ *Divadlo Alfa: 1966 – 1994*. Nestránkováno.

vánek aneb hody divých mužů“, jež byly určeny především starším dětem a dospělým, „Zlatovláska“, „Aladinova kouzelná lampa“, „Sněhurka a sedm trpaslíků“, „Princezna na hrášku“, či „Půda plná pohádek“ určené menším dětem.³²⁹

V roce 1989 předal Miroslav Pokorný své ředitelské křeslo Jiřímu Koptíku, který pak stál v čele Divadla Alfa do roku 2006. Za jeho vedení dosáhlo divadlo mimořádného úspěchu roku 1999 s inscenací hry Ivy Peřinové „Jeminkote, Psohlavci“, která byla Nadací Alfréda Radoka oceněna titulem „Hra roku“, na 23. Skupově Plzni získala sedm cen z jedenácti a na festivalu Divadlo'99 patřila k nejúspěšnějším inscenacím.³³⁰ Mezi další tituly uvedené v tomto období patří například „Pohádky pro nehodné děti“, „O černém klobouku a duhovém míči“, „Osamělý obr“, „Don Šajn“, „Johanes doktor Faust“, „Číňani“, „Sedm jednou ranou“ či „Blázen a smrt“.³³¹

V roce 2006 vystřídal Jiřího Koptíka na pozici ředitele Tomáš Froyda, který vede divadlo dodnes. V tomto roce divadlo opět dosáhlo ohromného úspěchu, který dokonce předčil úspěch hry „Jeminkote, Psohlavci“, s inscenací maňáskové grotesky „Tři mušketýři“. Tato hra, která je dle Tomáše Froydy „*patrně nejúspěšnější inscenací ve čtyřicetileté historii divadla*“³³², za dva roky od premiéry získala přes 27 ocenění u nás i v zahraničí. Na festivalu Přelet nad loutkářským hnízdem získala zlatého Erika, na Skupově Plzni pět cen, byla dvakrát nominována na cenu Alfreda Radoka a byla prohlášena inscenací roku 2006.³³³

V následujících sezónách divadlo uvedlo inscenace jak pro publikum starší, tak pro publikum nejmenší. V repertoáru se objevily například hry „O bílé lani“, „Ach ta paní Myšuta“, „Trápení s legrací“, „Krvavé koleno“, „Deset malých černoušků“, „Kašpárek a indiáni“, „Nos“, „Bártndžus“, „Taková a Maková“, „Kilo jablek pro krále“, „Břízová Růženka“ či „Rozmarné léto“. Pravděpodobně nejúspěšnější byla v období 2007 – 2010 inscenace „James Blond“, která měla premiéru 15. prosince 2009. Na programu divadla se stejně jako „Tři mušketýři“ i „James Blond“ objevuje dodnes.³³⁴

Současný umělecký tým, umělecká rada divadla, pracující pod ředitelem Tomášem Froydou, je tvořen uměleckým šéfem a režisérem Tomášem Dvořákem, dramaturgem

³²⁹ VAŠÍČEK, Pavel; MALÍKOVÁ, Nina. *Plzeňské loutkářství: historie a současnost*. s. 113-114.

³³⁰ *Historie divadla* [online]. Divadlo Alfa, [cit. 2014-03-20]. Dostupné z:

<http://www.divadloalfa.cz/index.php/cz/o-divadle/historie-divadla>.

³³¹ KOPTÍK, Jiří a kol. *Výroční zpráva o činnosti a hospodaření za rok 2005*.

³³² FROYDA, Tomáš a kol. *Výroční zpráva o činnosti a hospodaření za rok 2006*.

³³³ VAŠÍČEK, Pavel; FORMANOVÁ, Markéta. *Příběh plzeňského loutkářství*. s. 29.

³³⁴ FROYDA, Tomáš a kol. *Výroční zpráva o činnosti a hospodaření za rok 2006, 2007, 2008, 2009, 2010*.

Pavlem Vašíčkem, jevištním výtvarníkem Ivanem Nesvedou, loutkoherci Petrem Borovským, Milenou Jelínkovou, Bohuslavem Holým a Blankou Josephovou – Luňákovou. Tento tvůrčí tým spolu s externími spolupracovníky a hereckým souborem stále považuje loutku za jedinečný a neobyčejně lákavý fenomén, jež může zaujmout všechny věkové kategorie. Cílem divadla je tak nadále oslovovat co nejširší divácké spektrum, od předškolního věku po dospělé, a zajišťovat mu umělecké, sociální a společenské služby.³³⁵

Každou sezónu uvede Divadlo Alfa více než dvacet inscenací, mezi kterými je vždy několik novinek. Soubor využívá nejen tradičního loutkového divadla, ale také divadla experimentálního a alternativního. V repertoáru převažuje vlastní tvorba, která je doplněna upravenými tradičními pohádkami a dovezenými představeními. V posledních letech působení uvedlo divadlo inscenace jako „Hamleteen“, „Čarovná rybí kostička“, „O rytíři Wyndovi a zakleté Markétce“, „Otesánek“, „Křesadlo“, „Perníková chaloupka“, „Čert tě vem“, „Žabákova dobrodružství“, „Příhody včelích medvídků“ či „Ptej se proč, aneb Svět podle křečka“, které několikrát reprízovalo. Počet představení odehraných za sezónu se tak pohybuje kolem tří set.³³⁶

Vedle působení na domovské scéně v budově na Rokycanské, se členové divadla účastní také domácích a zahraničních festivalů. Z českých festivalů se Divadlo Alfa již pravidelně účastní Skupovy Plzně, Loutkářské Chrudimi, Přeletu nad loutkářským hnízdem, Divadel Evropských regionů, Šrámkovy Sobotky a také například mezinárodního festivalu Divadlo. Zahraničních zájezdů a festivalů absolvovalo Divadlo Alfa více než 100, z toho většinu v posledních deseti letech, a postupně při nich navštívilo Tunisko, Polsko, Jugoslávii a následné státy, Rumunsko, Francii, Švýcarsko, Dánsko, Lucembursko, Finsko, Portugalsko, Belgie, Nizozemsko, Kanadu, Izrael, Norsko, Maďarsko, Itálii, Polsko, Slovensko, Slovinsko a také USA. Mnohé z uvedených zemí opakovaně.³³⁷ Mezi zahraniční festivaly, kterých se Divadlo Alfa již pravidelně účastní, patří festival Bravo!, Lutke, Bábkářská Bystrica, Titiriguada, Puppet fair a další. Právě pro zahraniční působení má soubor Divadla Alfa vždy určitá představení sezóny nastudována v několika jazycích.³³⁸

---

³³⁵ FROYDA, Tomáš a kol. *Výroční zpráva o činnosti a hospodaření za rok 2012.*

³³⁶ FROYDA, Tomáš a kol. *Výroční zpráva o činnosti a hospodaření za rok 2010, 2011, 2012.*

³³⁷ *Alfa ve světě* [online]. Divadlo Alfa, [cit. 2014-03-20]. Dostupné z:

[http://www.divadloalfa.cz/index.php/cz/o-divadle/alfa-ve-svete.](http://www.divadloalfa.cz/index.php/cz/o-divadle/alfa-ve-svete)

³³⁸ FROYDA, Tomáš a kol. *Výroční zpráva o činnosti a hospodaření za rok 2011, 2012.*

Především pro věkovou skupinu 18 – 35 let jsou určena pohostinská představení a večerní koncerty, při kterých v Divadle Alfa hostují soubory a umělci z celé české republiky i ze zahraničí. V posledních letech zde hostovalo například Naivní divadlo, Buchty a loutky, Divadelní lázně, Dejvické divadlo, Divadlo Petra Bezruče, Divadlo Na Zábřadlí a také například divadlo Ungelt. Z umělců, kteří v Divadle Alfa vystupovali, lze uvést Tomáše Kluse, Xindla X či Jaroslava Duška.³³⁹

Vedle kooperace s českými i zahraničními divadly, spolupracuje Divadlo Alfa také s katedrou alternativního a loutkového divadla DAMU, s Asociací profesionálních loutkových divadel UNIMA, s mezinárodní organizací Magic Net – A European Theatre Network, s Divadlem J. K. Tyla, s Muzeem loutek a také se Zoologickou zahradou v Plzni a Plzeňským Prazdrojem, s nimiž vytvořilo projekt „Na školní výlet bez starostí“.

Od roku 2009 do roku 2013 se Divadlo Alfa podílelo také na čtyřletém projektu PLATFORMA 11+, na kterém dále spolupracovalo 12 divadel z 12 zemí EU. V rámci tohoto projektu divadla společně utvářela inscenace určené především teenagerům od 11 do 15 let, pro něž po celé Evropě existuje pouze malá nabídka kulturních pořadů. Hry, uváděné v rámci tohoto projektu, tak byly založeny na zážitcích a zkušenostech ze školy a školního prostředí dospívající mládeže.³⁴⁰ Výroční setkání všech spolupracujících divadel se uskutečnilo na jaře 2013 v Norsku.

Již od roku 1967 je Divadlo Alfa také spolupořadatelem prestižního festivalu Skupova Plzeň, který se postupně vyvinul do podoby „přehlídky českého profesionálního loutkového a alternativního divadla“.

V současné době se členové souboru připravují na jubilejní 30. ročník festivalu Skupova Plzeň, jehož součástí bude například Obludárium bratří Formanů, a také na premiéru hry „Ostře sledované vlaky“ uvedenou u příležitosti 100. narozenin Vladimíra Hrabala.

---

³³⁹ FROYDA, Tomáš a kol. *Výroční zpráva o činnosti a hospodaření za rok 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012.* (Tento odstavec i odstavce následující jsou zpracovány dle výročních zpráv z uvedených let)

³⁴⁰ *About PLATFORMA 11+* [online]. Platform 11+, [cit. 2014-03-20]. Dostupné z: <http://www.platform11plus.eu/static/about/>.

4 LEGENDY PLZEŇSKÉHO LOUTKÁŘSTVÍ

S velice dlouhou a slavnou loutkářskou tradicí, kterou město Plzeň má, je spojeno mnoho významných osobností. Především loutkáři a řezbáři, kteří v Plzni působili v 19. a 20. století, se zasloužili o podobu loutkového divadla tak, jak ho známe dnes, a stali se celorepublikově, v některých případech i celosvětově, známými loutkářskými legendami. Mezi tyto plzeňské loutkářské legendy patří zejména členové rodin Nosků a Nováků, dále Josef Skupa se svou ženou Jiřinou, Jan Vavřík-Rýz či Jiří Trnka.

4.1 František Nosek

Opravář a řezbář loutek František Nosek, narozený v roce 1824 v Brdech na Křivoklátsku, je zakladatelem a zároveň také prvním členem významné plzeňské řezbářské rodiny.³⁴¹

Vyučil se truhlářem a pracoval na Metternichovské pile v Plasích u Plzně. V roce 1871 se přestěhoval do Plzně, kde začal pracovat jako modelář ve Škodových závodech. Ve volných chvílích se věnoval loutkám, které nejprve pouze opravoval či přemalovával a později také sám vyřezával především kočovným loutkářům a ochotníkům.³⁴²

Koncem devatenáctého století, pravděpodobně v roce 1890, vyřezal pro vlasteneckou společnost Kozáků loutku Kašpárka, který měl být jedním ze skupiny trpaslíků. Právě tato figurka „*směšného a groteskního človíčka s čelem myslitele a naivním úsměvem dítěte*“³⁴³ se postupně stala jednou z nejvýznamnějších a také nejdůležitějších postaviček plzeňského loutkářství, jež si publikum velice rychle oblíbilo. Největší slávu Kašpárek získal v divadle Feriálních osad, kde se pod vedením Josefa Skupy stal v době války mluvčím národa a vysloužil si tak přívlastek Revoluční.³⁴⁴

V roce 1906 zakoupilo plzeňské loutkové divadlo v Doudlevcích od Františka Noska třináct loutek, které značně rozšířily jejich tehdejší fundus.³⁴⁵

Tento zručný řezbář, jež své umění naučil jak syny, tak vnuka, zemřel v roce 1908 v Plzni.³⁴⁶

---

³⁴¹ KNÍŽÁK, Milan. *Encyklopedie výtvarníků loutkového divadla v českých zemích a na Slovensku od vystopovatelné minulosti do roku 1950 M-Z*. s. 659.

³⁴² KNÍŽÁK, Milan. *Encyklopedie výtvarníků loutkového divadla v českých zemích a na Slovensku od vystopovatelné minulosti do roku 1950 M-Z*. s. 659.

³⁴³ KOVAL, Karel. *Jak plzeňský Kašpárek pochovával Rakousko: jubilejní almanach 1918-1928*. s. 14.

³⁴⁴ KOVAL, Karel. *Jak plzeňský Kašpárek pochovával Rakousko: jubilejní almanach 1918-1928*. s. 14-17.

³⁴⁵ *Loutkové divadlo Plzeň – Doudlevice*. s. 3.

4.2 Karel Nosek

Řezbář Karel Nosek, syn Františka Noska, se narodil v roce 1850 v Plasích. Stejně jako jeho otec se vyučil truhlářem a po učení působil ve Škodových závodech jako řezbář a modelář. S loutkami se setkával již od útlého dětství, kdy ho otec František učil opravovat a vyřezávat loutky, a práci s nimi si velice oblíbil.³⁴⁷

Od roku 1903 spolupracoval s Loutkovým divadlem Feriálních osad, kde působil jako řezbář a opravář loutek. Právě zde se také setkal s Josefem Skupou, který ho jednoho večera v roce 1919 požádal, aby pro něj dle náčrtku vytvořil komickou loutku, která by vyplňovala čas mezi jednáními.³⁴⁸

Na podzim roku 1920 se tak na jevišti objevilo nejvýznamnější řezbářské dílo Karla Noska, Josef Spejbl.³⁴⁹

Karel Nosek zemřel v Plzni roku 1933.³⁵⁰

4.3 Dominik Nosek

Dalším členem plzeňské řezbářské rodiny byl Dominik Nosek, syn Františka Noska, mladší bratr Karla Noska a otec Augustina Noska, který se narodil v roce 1855 v Plasích.³⁵¹

Vyučil se obuvníkem a po učení se stal jeřábníkem v plzeňské Škodovce. Stejně jako bratra Karla, i Dominika učil otec František pracovat s loutkami, což ho dovedlo k vášnivému zájmu nejen o loutky, ale také o loutkové divadlo samotné. Ve svém volném čase vyřezával loutky především pro amatérská divadla a spolu se svým bratrem a synem pravidelně hrál v síních Nad Hamburkem, U Kominika či v sokolovnách.³⁵²

V roce 1903 začalo z jeho iniciativy v restauraci U Fialů působit loutkové divadélko Spolku ku podporování chudé školní mládeže, později přejmenováno na Nové

---

³⁴⁶ KNÍŽÁK, Milan. *Encyklopedie výtvarníků loutkového divadla v českých zemích a na Slovensku od vystopovatelné minulosti do roku 1950 M-Z*. s. 659.

³⁴⁷ KNÍŽÁK, Milan. *Encyklopedie výtvarníků loutkového divadla v českých zemích a na Slovensku od vystopovatelné minulosti do roku 1950 M-Z*. s. 660.

³⁴⁸ Archiv města Plzeň. Pozůstalost Josefa Skupy. *O Spejblově zrození*. kart. č. 198.

³⁴⁹ GRYM, Pavel. *Klauni v dřevácích*. s. 15.

³⁵⁰ KNÍŽÁK, Milan. *Encyklopedie výtvarníků loutkového divadla v českých zemích a na Slovensku od vystopovatelné minulosti do roku 1950 M-Z*. s. 660.

³⁵¹ KNÍŽÁK, Milan. *Encyklopedie výtvarníků loutkového divadla v českých zemích a na Slovensku od vystopovatelné minulosti do roku 1950 M-Z*. s. 659.

³⁵² KNÍŽÁK, Milan. *Encyklopedie výtvarníků loutkového divadla v českých zemích a na Slovensku od vystopovatelné minulosti do roku 1950 M-Z*. s. 659.

loutkové divadlo ve prospěch Jeslí, pro které vyřezal 40 centimetrů vysoké loutky. Právě tyto loutky se později staly základním fondem divadla Feriálních osad.³⁵³

Dominik Nosek, stejně jako bratr Karel, zemřel v Plzni roku 1933.³⁵⁴

4.4 Augustin Nosek

Řezbář a tvůrce loutek Augustin Nosek, známý jako Gustav, se narodil 15. července 1887 v Plzni do známé řezbářské rodiny. Jeho děda, strýc i otec se věnovali loutkovému divadlu a loutkám, ke kterým již od malička vedli také malého Gustava. Se svým otcem Dominikem často navštěvoval loutková představení kočovných loutkářů a děda František ho zase ve své dílně učil základům řezbářského řemesla.³⁵⁵

Již jako malý chlapec loutkařil na svém improvizovaném divadélku, vypomáhal při představeních Spolku ku podporování chudé školní mládeže a spolu se svým otcem a strýcem Karlem hrával po plzeňských síních.³⁵⁶

V roce 1901, ve svých čtrnácti letech, nastoupil na přání otce do učení k plzeňskému řezbáři Brožovi a po vyučení se na radu svého mistra vydal „na zkušenou“ do Vídně a Bavorska. Po návratu do Plzně nastoupil v duchu rodinné tradice do Škodovky jako modelář.³⁵⁷

Po první světové válce, kterou se mu podařilo přežít v Maďarsku, začal příležitostně spolupracovat s divadlem Feriálních osad. V této době například vytvořil přes třicet loutek pro Ludvíka Nováka a pro Josefa Skupu vytvořil regionální postavu, loutku Kukuřičňáka Duhy. Všechny tyto loutky již měly nový způsob zavěšení, bez drátu v hlavě.³⁵⁸

Gustavův technologicky nový typ loutek se Josefu Skupovi natolik líbil, že ho v roce 1919 přizval k úzké spolupráci, která nakonec trvala až do roku 1938.³⁵⁹

---

³⁵³ MALÍK, Jan. *Úsměvy dřevěné Thálie*. s. 48.

³⁵⁴ KNÍŽÁK, Milan. *Encyklopedie výtvarníků loutkového divadla v českých zemích a na Slovensku od vystopovatelné minulosti do roku 1950 M-Z*. s. 659.

³⁵⁵ Augustin Nosek [online]. Muzeum Cheb, [cit. 2014-02-19]. Dostupné z: <http://www.muzeumcheb.cz/odbor/osob/nosek/nosek.html>.

³⁵⁶ KNÍŽÁK, Milan. *Encyklopedie výtvarníků loutkového divadla v českých zemích a na Slovensku od vystopovatelné minulosti do roku 1950 M-Z*. s. 659.

³⁵⁷ KNÍŽÁK, Milan. *Encyklopedie výtvarníků loutkového divadla v českých zemích a na Slovensku od vystopovatelné minulosti do roku 1950 M-Z*. s. 654.

³⁵⁸ KNÍŽÁK, Milan. *Encyklopedie výtvarníků loutkového divadla v českých zemích a na Slovensku od vystopovatelné minulosti do roku 1950 M-Z*. s. 654.

³⁵⁹ GRYM, Pavel. *Klauni v dřevácích*. s. 39.

Gustav Nosek byl řezbářským autorem většiny loutek, s nimiž hrál Josef Skupa. Z jeho dílny pochází například voják Švejk, chasník Kuba či nová replika Spejbla. Za vrcholné dílo tohoto zručného řezbáře však lze považovat loutku Hurvínka, kterou sám navrhl a vyřezal pro Josefa Skupu v roce 1926, a která se stala Spejblovým jevištním partnerem.³⁶⁰

V roce 1930 Gustav Nosek vyřezal dle Skupova náčrtu Máničku, Hurvínkovu kamarádku, a také psa Žeryka, na kterých se údajně výtvarně podílel také Jiří Trnka.³⁶¹

V tomto roce také Gustav Nosek opustil své místo ve Škodových závodech a stal se členem Plzeňského loutkového divadélka prof. Josefa Skupy³⁶², kde působil nejen jako řezbář a jevištní mistr, ale také jako vodič. Nějakou dobu vodil Spejbla a byl hlavním vodičem a mluvičem psa Žeryka.³⁶³

V roce 1938 z rodinných důvodů zájezdové divadlo opustil a řezbařil v Plzni, kde také přečkal celou válku. Se Skupou však i po odchodu stále externě spolupracoval a vytvářel pro něj loutky.³⁶⁴

V roce 1946 se synem a snachou přesídlil do Svatavy u Sokolova, kde vybudoval loutkovou scénu, pro kterou postavil přenosné jeviště a také vyřezal spoustu loutek. V roce 1962 se přestěhoval do Chebu³⁶⁵, kde pomáhal Městské loutkové scéně. Právě v Chebu 1. února 1974 tento zručný řezbář a autor více než 650 loutek zemřel.³⁶⁶

4.5 Karel Novák

Mezi nejvýznamnější postavy spojené s loutkářstvím v Plzni patří bezesporu lidový loutkář a řezbář Karel Novák, který se narodil 1. listopadu 1862 ve Žlebech u Čáslavi do hospodářské rodiny Josefa Nováka a Marie Novákové, rozené Záběhlické.³⁶⁷

Otec Josef Novák byl majitelem hostince, ve kterém hostovaly nejrůznější kočovná divadélka a Karel se tak již od malička setkával s loutkami, které se staly náplní celého

---

³⁶⁰ GRÝM, Pavel. *Hovory u Spejblů: příběhy z divadla i ze života*. s. 24.

³⁶¹ MALÍK, Jan. *Národní umělec Josef Skupa*. s. 85.

³⁶² KNÍŽÁK, Milan. *Encyklopedie výtvarníků loutkového divadla v českých zemích a na Slovensku od vystopovatelné minulosti do roku 1950 M-Z*. s. 654.

³⁶³ *Nosek Gustav* [online]. Databáze českého amatérského divadla, [cit. 2014-02-19]. Dostupné z: <http://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=osobnost&id=5477>.

³⁶⁴ GRÝM, Pavel. *Klauni v dřevácích*. s. 39.

³⁶⁵ V Chebu v Dlouhé ulici lze najít bronzovou pamětní desku s bystou Gustava Noska.

³⁶⁶ KNÍŽÁK, Milan. *Encyklopedie výtvarníků loutkového divadla v českých zemích a na Slovensku od vystopovatelné minulosti do roku 1950 M-Z*. s. 653-654.

³⁶⁷ KNÍŽÁK, Milan. *Encyklopedie výtvarníků loutkového divadla v českých zemích a na Slovensku od vystopovatelné minulosti do roku 1950 M-Z*. s. 653 - 665.

jeho života.³⁶⁸ Hostinec však uchvátil velký požár a Josef Novák tak přišel o všechn svůj majetek a byl nucen se vydat na cesty, aby uživil svých dvanáct dětí (zemřel o několik let později, pravděpodobně někde v Polsku).³⁶⁹

Karel Novák se nejprve učil pekařství, avšak láska k loutkám, která se vyvíjela již od nejtělejšího dětství, zvítězila. 1. listopadu 1876, tedy přesně v den svých čtrnáctých narozenin, odešel z domova a vstoupil do učení k Janu Nepomuku Laštovkovi, významnému loutkáři z Polabí.³⁷⁰ Jan Laštovka však již po necelém roce výuky zemřel a tak se jeho kočovného divadla a také Karla Nováka ujal jeho vyučenec a zároveň adoptivní syn Antonín Kaiser, který v Karlovi našel nejen svého zetě, ale také svého následníka a pokračovatele tradičního Laštovkova divadla.³⁷¹

V roce 1906, po smrti Antonína Kaisera, se Karel Novák stal principálem divadla, se kterým již třicet let spolupracoval. Se svou manželkou Marií, rozenou Kaiserou, navázali na Laštovkovy loutkářské principy, které se opíraly především o vlastenectví, profesionální výkon a také o čistou jevištní češtinu, a brzy vyzdvihli divadlo na vedoucí pozici mezi kočovnými scénami.³⁷²

Dalších osm let cestoval Karel Novák se svou rodinou téměř po celých Čechách a dosahoval stále větších a větších úspěchů. Svě divadlo také neustále zdokonaloval a modernizoval. Nejen že stále „*dbal správné české mluvy*“³⁷³, ale vytvořil také vlastní techniku ovládání loutek, pořídil nové stylové kroje pro své loutky a také nový nábytek a dekorace.³⁷⁴

V roce 1914 však přišel zlom. Plzeňská spisovatelka a členka Osvětového svazu v Plzni, Amálie Kožmínová, shlédla v restauraci U Lva v Poděbradech hru „Faust“ a byla jí natolik okouzlena, že se rozhodla pozvat Nováka na pohostinské hry do Plzně. Novák, který byl již vyčerpán kočovným životem, pozvání přijal především s vidinou trvalého zakotvení a na konci ledna s celou svou rodinou přijel do západní metropole.

---

³⁶⁸ MALÍK, Jan. *Úsměvy dřevěné Thálie*. s. 47.

³⁶⁹ *Plzeňské loutkářství. Almanach vydaný k sjezdu československých loutkářů v Plzni*. s. 13.

³⁷⁰ KNÍŽÁK, Milan. *Encyklopedie výtvarníků loutkového divadla v českých zemích a na Slovensku od vystopovatelné minulosti do roku 1950 M-Z*. s. 665.

³⁷¹ MALÍK, Jan. *Národní umělec Josef Skupa*. s. 44.

³⁷² MALÍK, Jan. *Úsměvy dřevěné Thálie*. s. 47.

³⁷³ *Plzeňské loutkářství. Almanach vydaný k sjezdu československých loutkářů v Plzni*. s. 13.

³⁷⁴ *Plzeňské loutkářství. Almanach vydaný k sjezdu československých loutkářů v Plzni*. s. 13.

Svou uměleckou činnost v Plzni zahájil 1. března 1914 v Lidovém sále Měšťanské besedy ukázkami her „Žižkova smrt u Přibyslavi roku 1424“ a „Hádanky šaška krále Jiřího“.³⁷⁵

Jeho tradiční hry sice byly velice úspěšné a oblíbené jak mezi dětmi, tak mezi dospělými, avšak Karel Novák měl s Osvětovým svazem smlouvu pouze na šest týdnů hraní a tak nebylo jasné, jak to s jeho divadlem a s jeho působením v Plzni bude dál. Karel Novák však chtěl se svou rodinou v Plzni zůstat, a tak se, po tomto krátkém samostatném působení, rozhodl předložit amatérskému souboru Feriálních osad nabídku spolupráce a také nabídku propůjčení celého loutkového i dekoračního inventáře jeho divadla. Nabídka byla poměrně rychle přijata a Karel Novák se stal v dubnu 1914 předním členem amatérského souboru Feriálních osad, kde působil až do roku 1927.³⁷⁶

Na podzim roku 1927 se Karel Novák a členové jeho rodiny s divadlem Feriálních osad rozešli a znovu se osamostatnili. Nějakou dobu se snažili obnovit putovní tradici Novákova loutkového divadla, však v roce 1929 Karel pro sebe a svůj soubor přijal nabídku členství v Národní jednotě pošumavské v Plzni, kde působil až do roku 1940.³⁷⁷

Karel Novák zemřel náhle v železničním vagóně osobního vlaku při cestě do Klatov dne 24. srpna 1940.³⁷⁸

4.6 Ludvík Novák

Ludvík Novák, zvaný Ludva, se narodil 6. června 1901 v Újezdě u Kladna do známé loutkářské rodiny. Otec Karel Novák i matka Marie Nováková, rozená Kaiserová, vedli Ludvíka k loutkám již od jeho dětství.³⁷⁹

Od malička putoval s celou svou rodinou po divadelních štacích, kde nejprve pouze vypomáhal, ale později i sám hrál s loutkami. Již v roce 1917, kdy mu bylo šestnáct let, se stal členem Loutkového divadla Feriálních osad v Plzni, kde působil po boku svého otce i své matky. Uplatňoval se především jako loutkoherec, rekvizitář i inspicient. Díky své

---

³⁷⁵ MALÍK, Jan. *Úsměvy dřevěné Thálie*. s. 52.

³⁷⁶ MALÍK, Jan. *Národní umělec Josef Skupa*. s. 46-47.

³⁷⁷ KNÍŽÁK, Milan. *Encyklopedie výtvarníků loutkového divadla v českých zemích a na Slovensku od vystopovatelné minulosti do roku 1950 M-Z*. s. 665.

³⁷⁸ KNÍŽÁK, Milan. *Encyklopedie výtvarníků loutkového divadla v českých zemích a na Slovensku od vystopovatelné minulosti do roku 1950 M-Z*. s. 666.

³⁷⁹ KNÍŽÁK, Milan. *Encyklopedie výtvarníků loutkového divadla v českých zemích a na Slovensku od vystopovatelné minulosti do roku 1950 M-Z*. s. 670.

vynikající vodičské technice, kterou zdědil po svém otci, se stal významným vodičem, který mnohdy také zaučoval vodiče nové.³⁸⁰

Velice dobře si rozuměl s Josefem Skupou, který mluvil loutky, jež Ludvík vodil. Právě Ludvík Novák totiž jako jeden z mála dokázal reagovat na Skupovu improvizaci a vytvořit tak jedinečnou souhru mluviče a vodiče, tedy celistvý projev loutky. Vedle Kukuřičňáka Duhy, který byl první samostatně vytvořenou loutkou Josefa Skupy, vodil Ludvík Novák také Spejbla, ale hlavně Hurvínka a to až do roku 1927.³⁸¹

V roce 1927, poté, co spolu s ostatními členy rodiny opustil divadlo Feriálních osad, se snažil pod vedením otce obnovit tradici putovního Novákova divadla, avšak od roku 1929 začal hrát pod hlavičkou Národní jednoty pošumavské.³⁸²

Po smrti otce Karla a matky Marie převzal Ludvík Novák se svým bratrem Karlem Novákem ml. vedení divadla. V roce 1943 byl však nucen odjet na montáže do Varšavy a o rok později byl společně s bratrem zatčen a půl roku vězněn nejprve ve věznici na Borech a poté v koncentračním táboře Terezín.³⁸³

Po roce 1945 se Ludvík Novák snažil obnovit předválečné působení souboru. Divadlo udržel bezmála dvacet následujících let, avšak zejména neustálé stěhování vedlo k ukončení činnosti divadla v roce 1966.³⁸⁴

S podlomeným zdravím z nacistického koncentračního tábora v Terezíně zemřel Ludvík Novák 18. srpna 1967 v Plzni.³⁸⁵

4.7 Josef Skupa

Národní umělec, český loutkoherec, výtvarník, scénograf, dramatik, autor sériově vyráběných loutek, režisér prof. Josef Skupa, patří mezi nejvýznamnější osobnosti českého a také světového loutkového divadla.³⁸⁶

---

³⁸⁰ Novák Ludvík [online]. Databáze českého amatérského divadla, [cit. 2014-02-18]. Dostupné z: <http://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=osobnost&id=4728>

³⁸¹ MALÍK, Jan. *Národní umělec Josef Skupa*. s. 54-71.

³⁸² Novák Ludvík [online]. Databáze českého amatérského divadla, [cit. 2014-02-18]. Dostupné z: <http://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=osobnost&id=4728>

³⁸³ VAŠÍČEK, Pavel; MALÍKOVÁ, Nina. *Plzeňské loutkářství: historie a současnost*. s. 81.

³⁸⁴ VAŠÍČEK, Pavel; MALÍKOVÁ, Nina. *Plzeňské loutkářství: historie a současnost*. s. 82-84.

³⁸⁵ KNÍŽÁK, Milan. *Encyklopedie výtvarníků loutkového divadla v českých zemích a na Slovensku od vystopovatelné minulosti do roku 1950 M-Z*. s. 670.

³⁸⁶ KNÍŽÁK, Milan. *Encyklopedie výtvarníků loutkového divadla v českých zemích a na Slovensku od vystopovatelné minulosti do roku 1950 M-Z*. s. 832.

Skupa, křtěný Josef Alois, se narodil 16. ledna 1892 ve Strakonících do rodiny četníka a poštovního úředníka Josefa Skupy a jeho manželky Marie, rozené Fialové.³⁸⁷ Jeho útlé dětství bylo spojeno především se stěhováním z rodných Strakoníc nejprve do Blovic a poté do Plzně, a také s pobytem ve Štěkni u strýce Antonína Kubeše, který ovlivnil celý jeho život.³⁸⁸

Antonín Kubeš, pedagog a nadšený hudebník, seznámil Josefa nejen s hudbou, ale také s loutkovým divadlem. Právě ve Štěkni viděl Skupa své první loutkové představení, pravděpodobně v podání lidového loutkáře Kočky.³⁸⁹

Na podzim 1898 se Josef stal žákem první třídy obecné školy v Kopeckého sadech v Plzni, odkud přešel na obecnou školu na Chodském náměstí. Z důvodu špatných studijních výsledků se však rodiče rozhodli Josefa vrátit do prostředí, které na něj mělo blahodárný vliv. Na jaře 1903 se tak jedenáctiletý Josef opět dostal do pedagogické péče svého strýce Antonína, který byl v té době už ředitelem dvojtřídky v Mladějovicích. Josef se tu znovu setkal s hudbou a s divadlem, se světem loutkových i hereckých hrdinů. Velký dojem na Josefa udělala hra „Rytíř Milboj“ v podání amatérského souboru Vlastenecké společnosti Kozáků, který hrál v hostinci U Kozů.³⁹⁰

Divadelní zkušenosti ze Štěkne a Mladějovic vedly k vytvoření prvního improvizovaného divadélka. Jak sám Josef Skupa vypráví, stloukl si s kamarádem Vaškem z bedničky jeviště, namaloval papírové loutky a kulisy a zavěsil kus oranžového hadříku jako oponu.³⁹¹

Začátkem září roku 1903 začal Josef navštěvovat plzeňskou reálku ve Veleslavínově ulici. Opět však došlo ke krizi a na jeho vysvědčení se od kvarty objevovala pouze jedna jediná jednička, a to z kreslení.³⁹²

I přes určité studijní problémy maturitní zkoušku Josef Skupa úspěšně složil a odcházel jako absolvent. Jeho původním záměrem bylo studium na Pražské Akademii výtvarných umění, avšak kvůli nátlaku rodičů zvolil náhradní cestu, která vedla přes

---

³⁸⁷ MALÍK, Jan. *Úsměvy dřevěné Thálie*. s. 31.

³⁸⁸ MALÍK, Jan. *Úsměvy dřevěné Thálie*. s. 32.

³⁸⁹ MALÍK, Jan. *Úsměvy dřevěné Thálie*. s. 32.

³⁹⁰ MALÍK, Jan. *Národní umělec Josef Skupa*. s. 35.

³⁹¹ MALÍK, Jan. *Úsměvy dřevěné Thálie*. s. 36.

³⁹² VAŠÍČEK, Pavel. *Plzeňské loutkářství: historie a současnost*. s. 18.

profesorské studium na pražské Uměleckoprůmyslové škole. Od podzimu 1911 až do jara 1915 byl tedy Skupa příslušníkem pražské umělecké studentské omladiny.³⁹³

V květnu roku 1915 musel Josef Skupa narukovat do maďarského Székesfehérváru jako příslušník 35. pěšího pluku, kde zůstal téměř dva roky.³⁹⁴ Naštěstí si však do kufru přibalil několik maňásků, kteří mu později pravděpodobně zachránili život. Očarovali totiž děti majora zdravotní služby, který se po nehodě, při níž došlo k opaření Josefovy nohy, přimluvil a pomohl tak Skupovi zpět do Plzně.³⁹⁵

V roce 1916 se stal Josef Skupa externím výtvarným spolupracovníkem plzeňského Městského divadla. Jeho první scénografickou prací byla pohádková satira Ludwiga Fuldy „Talisman“ uvedená poprvé 2. listopadu 1916. Tato pohádka byla zároveň také první speciálně pořízenou výpravou v historii plzeňského divadla. Do té doby byly totiž všechny kulisy ze šablonových souprav dodávaných speciálními dekoračními velkofiremami.³⁹⁶

I přes scénografické úspěchy měl Skupa stále blíže k loutkám. V roce 1917 tak vstoupil do Loutkového divadla Feriálních osad jako nový výtvarník, a setrval zde dlouhých třináct let, během kterých napsal, upravil, nastudoval či sám zahrál desítky her v několika set představeních.³⁹⁷

Na konci roku 1917 se Skupa ujal Kašpárka, který se pod jeho vedením stal velice oblíbeným komentátorem aktuálních událostí, což si vynutilo vznik Kašpárkových kabaretů.³⁹⁸

Po úspěchu s Kašpárkem a kabarety bylo jen otázkou času, kdy Skupa začne pracovat na realizaci své vlastní loutky. Prvním loutkovým typem Josefa Skupy byl Kukuřičňák Duha, který ve své době, stejně jako Skupův Kašpárek, sklídl velký úspěch. Dalším Skupovým výtvozem byla dnes již proslulá a dá se říci, že celosvětově známá dvojice otce a syna, Spejbl a Hurvínek, díky které získal Skupa celonárodní popularitu.³⁹⁹

V životopisném náčrtu nelze opomenout také profesorské působení Josefa Skupy, které začalo 30. dubna 1919 přidělením k středoškolské profesuře kreslení. Nejprve

---

³⁹³ MALÍK, Jan. *Úsměvy dřevěné Thálie*. s. 38-39.

³⁹⁴ KNÍŽÁK, Milan. *Encyklopedie výtvarníků loutkového divadla v českých zemích a na Slovensku od vystopovatelné minulosti do roku 1950 M-Z*. s. 832.

³⁹⁵ KIRSCHNEROVÁ, Denisa. *Spejbl a Hurvínek...na nitkách osudu*. s. 4-5.

³⁹⁶ MALÍK, Jan. *Národní umělec Josef Skupa*. s. 41.

³⁹⁷ DUBSKÁ, Alice. *Dvě století českého loutkářství: vývojové proměny českého loutkového divadla od poloviny 18. století do roku 1945*. s. 195.

³⁹⁸ KIRSCHNEROVÁ, Denisa. *Spejbl a Hurvínek...na nitkách osudu*. s. 5.

³⁹⁹ KIRSCHNEROVÁ, Denisa. *Spejbl a Hurvínek...na nitkách osudu*. s. 5.

nastoupil na plzeňskou II. státní reálku ve čtvrti Petrohrad, potom přešel na státní dívčí reálné gymnázium v Otakarových sadech a na konec školního roku 1929/1930 na státní reálné gymnázium na Klatovské třídě.⁴⁰⁰

12. června 1920 se Josef Skupa oženil. V arciděkanském chrámu svatého Bartoloměje si vzal Jiřinu, rozenou Schwarzovou, ve které našel nejen celoživotní partnerku, ale také inspirující a platně tvořivou divadelní spolupracovnici.⁴⁰¹

V roce 1927, po odchodu rodiny Nováků, se Josef Skupa stal ředitelem divadla Feriálních osad.⁴⁰²

V roce 1930 došlo k tomu, že se Josef Skupa postupně odpoutal od divadla Feriálních osad, rezignoval na svou středoškolskou profesorskou službu a založil své vlastní, profesionální, především zájezdové divadlo s názvem Plzeňské loutkové divadélko prof. Josefa Skupy. Z divadla Feriálních osad si 17. února 1928 odnesl diplom čestného členství a také titul čestného ředitele.⁴⁰³

V roce 1933 se Skupa stal prezidentem mezinárodní loutkářské organizace UNIMA, a dá se říci, že prezidentem zůstal de facto až do své smrti, protože po výrazném utlumení činnosti ve válečných a poválečných letech se další kongres konal právě až po jeho smrti.⁴⁰⁴

Začátkem června 1939 zakoupil Skupa vilový objekt a větší pozemek v Chrástu u Plzně, který se stal pracovní základnou divadla.⁴⁰⁵ Právě zde byl také 17. ledna 1944 zatčen a převezen na výslech do Plzně. Z Plzně pak 25. září putoval do Drážďan a tam ho nacistický Oberlandesgericht 11. listopadu 1944 odsoudil k pěti letům vězení ve věznici Matylda za ilegální poslech zahraničního rozhlasu.⁴⁰⁶

Skupa však nakonec ve věznici nepobyl dlouho, 14. února 1945 bylo totiž vězení po náletu amerických letadel zničeno. Skupovi a dvěma dalším vězňům se podařilo z hořících trosk uniknout a dostat se nejprve do Prahy a poté zpět do Plzně.⁴⁰⁷

---

⁴⁰⁰ MALÍK, Jan. *Úsměvy dřevěné Thálie*. s. 87.

⁴⁰¹ MALÍK, Jan. *Národní umělec Josef Skupa*. s. 63.

⁴⁰² KIRSCHNEROVÁ, Denisa. *Spejbl a Hurvínek...na nitkách osudu*. s. 12.

⁴⁰³ MALÍK, Jan. *Národní umělec Josef Skupa*. s. 82.

⁴⁰⁴ VAŠÍČEK, Pavel. *Plzeňské loutkářství: historie a současnost*. s. 61.

⁴⁰⁵ MALÍK, Jan. *Národní umělec Josef Skupa*. s. 99-100.

⁴⁰⁶ KNÍŽÁK, Milan. *Encyklopedie výtvarníků loutkového divadla v českých zemích a na Slovensku od vystopovatelné minulosti do roku 1950 M-Z*. s. 833 – 834.

⁴⁰⁷ MALÍK, Jan. *Úsměvy dřevěné Thálie*. s. 150.

V revolučních letech se krátce uplatňoval jako technik, hlasatel, redaktor a programový šéf plzeňské rozhlasové stanice, avšak brzy mu začaly loutky chybět a na svou funkci rezignoval. Se svou manželkou se odstěhoval do Prahy, kde vytvořil stálou loutkovou scénu v budově kina Tatra na Vinohradech. 12. října 1945 došlo k zahájení pražské loutkové činnosti Skupova souboru pod názvem Divadlo Spejbla a Hurvínka.⁴⁰⁸

3. února 1948 byl prof. Josef Skupa jako první loutkář jmenován národním umělcem a zároveň se stal prvním vedoucím právě založené loutkářské katedry DAMU.⁴⁰⁹

V březnu roku 1953 prodělal Skupa infarkt myokardu a od počátku roku 1954 pobýval především v pracovně v Chrástu a do Prahy pouze dojížděl na jednotlivá vystoupení. Na jaře ho postihl další infarkt a existence dřevěné dvojice i samotného divadla byla ohrožena. V té době si však Skupa již vychovával svého nástupce, Miloše Kirschnera, který po něm převzal slavné dřevěné loutky a zajistil tak přežití Skupova díla.⁴¹⁰

8. ledna 1957 v ranních hodinách podlehl Josef Skupa dvěma záchvatům mozkové mrtvice.⁴¹¹

4.8 Jiřina Skupová

Jiřinu Skupovou, rozenou Schwarzovou, manželku Josefa Skupy, lze považovat za první dámu loutkoherecké profese, která se s nevyčerpatelnou chutí věnovala loutkoherectví.⁴¹²

Narodila se 2. února 1895 v Mladé Boleslavi do rodiny finančního rady Schwarze. Po dokončení obecné školy nastoupila na dívčí lyceum v Plzni, které dokončila s vyznamenáním, a po maturitě absolvovala obchodní akademický kurs ve Vídni. Po absolvování tohoto kursu byla přijata jako korespondentka do Anglo - rakouské, později Anglo - československé banky v Plzni.⁴¹³

12. června 1920 se provdala za profesora Josefa Skupu v gotickém chrámu sv. Bartoloměje, s nímž vytvořila nejen životní, ale také uměleckou dvojici.⁴¹⁴ Sama Jiřina Skupová ve svém životopisu píše: „V roce 1920 provdala jsem se za profesora Josefa

⁴⁰⁸ MALÍK, Jan. Národní umělec Josef Skupa. s. 104 - 108.

⁴⁰⁹ KIRSCHNEROVÁ, Denisa. *Spejbl a Hurvíněk...na nitkách osudu*. s. 27.

⁴¹⁰ MALÍK, Jan. *Národní umělec Josef Skupa*. s. 128.

⁴¹¹ KIRSCHNEROVÁ, Denisa. *Spejbl a Hurvíněk...na nitkách osudu*. s. 30-31.

⁴¹² DOUŠA, Jaroslav. Vzpomínka na Jiřinu Skupovou. *Pravda*. 1. 2. 1980, č. 27, s. 5.

⁴¹³ Archiv města Plzeň. Pozůstalost Josefa Skupy. *Životopis Jiřiny Skupové*. Kart. č. 2.

⁴¹⁴ MALÍK, Jan. *Národní umělec Josef Skupa*. s. 63.

*Skupu, dnešního národního umělce a jeho vztah k loutkám přivábil i mne k tomuto oboru, že jsem s ním počala spolupracovat ve spolkovém loutkovém divadle Feriálních osad v Plzni.*⁴¹⁵

I když bylo manželství bezdětné, Jiřina Skupová si po odchodu rodiny Nováků z Loutkového divadla Feriálních osad našla potomka alespoň v Hurvínkovi, kterého vodila dlouhých pětatřicet let.⁴¹⁶ Účastnila se světových loutkářských sjezdů a také zahraničních zájezdů Plzeňského loutkového divadélka prof. Josefa Skupy, na kterých vodila Hurvínka.⁴¹⁷

Na jaře roku 1944, po zatčení manžela Josefa Skupy, byla také Jiřina Skupová zatčena gestapem a vězněna, po pěti dnech však byla propuštěna.⁴¹⁸

Na konci války přesídlila s Josefem Skupou do Prahy, kde spolu založili Divadlo Spejbla a Hurvínka. Pro své velké zásluhy v oblasti rozvoje loutkového divadla byla 6. ledna 1967 jmenována čestnou občankou města Plzně.⁴¹⁹

Po Skupově smrti se stala ředitelkou Divadla Spejbla a Hurvínka a tuto funkci vykonávala až do roku 1966, kdy se ředitelem stal Miloš Kirschner, žák a nástupce Josefa Skupy. Zemřela 11. června 1970 v Chrástu u Plzně.⁴²⁰

4.9 Jan Vavřík-Rýz

Plzeňský rodák, Jan Vavřík-Rýz, dřevomodelář, řezbář, loutkář, herec a v neposlední řadě kabaretiér, se narodil 19. května 1900. Jeho otec byl slévačem ve Škodových závodech a měl celkem osm dětí.⁴²¹

Své herecké i výtvarné nadání prokazoval již od mládí. Jako sedmiletý kluk ochotnický vystupoval, a jako jedenáctiletý se dostal do divadla, kde zpíval v dětském souboru. S loutkami se seznámil ve svých čtrnácti letech prostřednictvím loutkáře Karla Nováka, který působil v Měšťanské besedě.⁴²²

---

⁴¹⁵ Archiv města Plzeň. Pozůstalost Josefa Skupy. *Životopis Jiřiny Skupové*. Kart. č. 2.

⁴¹⁶ GRYM, Pavel. *Klauni v dřevácích*. s. 44.

⁴¹⁷ Archiv města Plzeň. Pozůstalost Josefa Skupy. *Životopis Jiřiny Skupové*. Kart. č. 2.

⁴¹⁸ KNÍŽÁK, Milan. Encyklopedie výtvarníků loutkového divadla v českých zemích a na Slovensku od vystopovatelné minulosti do roku 1950 M-Z. s. 833 – 834.

⁴¹⁹ DOUŠA, Jaroslav. Vzpomínka na Jiřinu Skupovou. *Pravda*. 1. 2. 1980, č. 27, s. 5.

⁴²⁰ DOUŠA, Jaroslav. Vzpomínka na Jiřinu Skupovou. *Pravda*. 1. 2. 1980, č. 27, s. 5.

⁴²¹ BLECHA, Jaroslav; JIRÁSEK, Václav. *Česká loutka*. s. 242.

⁴²² *Vavřík-Rýz Jan* [online]. Databáze českého amatérského divadla, [cit. 2014-02-13]. Dostupné z: <http://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=osobnost&id=6836>.

Ve Škodových závodech, kde pracoval jeho otec, se učil slévačskému modelářství. Z učení byl však vyhozen, poté co mistr údajně zjistil, že si Jan v práci vyřezává loutky a sestavuje divadlo. To však Vavříkovi-Rýzovi nijak nevadilo, po odchodu z učení se totiž mohl zcela věnovat loutkám a také divadlu.⁴²³

Na Silvestra v roce 1915 začala jeho kabaretní dráha, když poprvé vystoupil jako komik v kabaretním silvestrovském pořadu. V roce 1917 se stal členem poloprofesionálního divadla Na Valech a již o dva roky později, v roce 1919, slavil úspěchy se sólovým pódiovým repertoárem v kabaretu Chat Noir U Svobodů. Právě zde se Vavřík-Rýz setkal s Josefem Skupou, kterého upoutaly jeho hlasové rejstříky a přivedl ho do divadla Feriálních osad.⁴²⁴

V divadle Feriálních osad působil do roku 1923 a projevil se zde jako zdatný mluvič a také jako tvůrce a řezbář loutek. Uvedl zde například loutkové typy Haziho, Elánka a Emilku. Jako loutkář obnovil skoro zapomenuté techniky a triky, jako například živou hlavu loutky či princip černého divadla.⁴²⁵

V letech 1923 – 1936 vystřídal řadu divadel a kabaretních scén, kde získal mnoho nových zkušeností. Vystupoval například jako klaun v cirkuse, jako eskamotér ve varieté, jezdil s kočovným kinem a také hrál ve venkovském divadle Alfreda Vladyky.⁴²⁶

Sezónu 1934/35 odehrál v činoherním a operetním souboru plzeňského Městského divadla a sezónu 1935/36 působil v pražském divadle Akropolis.⁴²⁷

Na podzim roku 1936 se však vrátil k loutkám a také k Josefu Skupovy do jeho již profesionálního loutkového souboru, se kterým zůstal až do roku 1953. Vodil loutky, mluvil jejich role, zkusil si i režii, ale hlavně vytvářel loutky. Největší popularitu si získala loutka paní Drbálkové, která poprvé vystoupila 10. února 1939 ve hře „Kolotoč o třech poschodích“. Vedle jednotlivých loutek vytvářel však také celé loutkové skupiny, například Hmyzí kapelu, Tamburáše a Balajkáře.⁴²⁸

---

⁴²³ KNÍŽÁK, Milan. *Encyklopedie výtvarníků loutkového divadla v českých zemích a na Slovensku od vystopovatelné minulosti do roku 1950 M-Z*. s. 1050.

⁴²⁴ KNÍŽÁK, Milan. *Encyklopedie výtvarníků loutkového divadla v českých zemích a na Slovensku od vystopovatelné minulosti do roku 1950 M-Z*. s. 1050.

⁴²⁵ VAŠÍČEK, Pavel; MALÍKOVÁ, Nina. *Plzeňské loutkářství: historie a současnost*. s. 30.

⁴²⁶ KNÍŽÁK, Milan. *Encyklopedie výtvarníků loutkového divadla v českých zemích a na Slovensku od vystopovatelné minulosti do roku 1950 M-Z*. s. 1051.

⁴²⁷ Vavřík-Rýz Jan [online]. Databáze českého amatérského divadla, [cit. 2014-02-13]. Dostupné z: <http://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=osobnost&id=6836>.

⁴²⁸ KNÍŽÁK, Milan. *Encyklopedie výtvarníků loutkového divadla v českých zemích a na Slovensku od vystopovatelné minulosti do roku 1950 M-Z*. s. 1051.

Po Skupově zatčení a uzavření divadla roku 1944 sestavil Jan Vavřík-Rýz miniaturní maňáskovou skupinu a putoval s ní po okrajových částech Prahy až do jara 1945. Po osvobození se stal členem nově vzniklého pražského Divadla Spejbla a Hurvínka, kde působil až do roku 1953. Stal se hlavním řezbářem tohoto divadelního souboru, ale také působil jako režisér a herec.⁴²⁹

V roce 1953 odešel z Divadla Spejbla a Hurvínka a stal se ředitelem Staročeského divadla v Kladně. Po pádu z jeviště však v roce 1955 odešel do invalidního důchodu a přestal se aktivně věnovat loutkám. Po dlouhé nemoci zemřel 29. ledna 1970 v nemocnici na Karlově náměstí v Praze.⁴³⁰

4.10 Jiří Trnka

Jiří Trnka byl významný loutkář, výtvarník, ilustrátor, sochař, scénárista a také jeden ze zakladatelů českého animovaného filmu.

Narodil se 24. února 1912 v rodině plzeňského klempíře Rudolfa Trnky a jeho ženy Růženy, rozené Rehbergerové, která byla švadlenou. Svůj výtvarný talent projevoval údajně již od raného dětství, kdy už v jednom roce našel zálibu v papírech a tužkách.⁴³¹ V tomto období také došlo k jeho prvním kontaktům s loutkou a s loutkovým divadlem. Jeho babička Madlena Rohbergerová si totiž přivydělávala výrobou panáčků a loutek a jeho matka nejen že vytvářela hračky, ale také brala malého Jiřího Trnku na odpolední představení divadla Feriálních osad.⁴³²

Do obecné školy začal chodit v září 1918, kde se potvrdilo a také do jisté míry rozvinulo jeho mimořádné nadání a inteligence. Přetrvávalo stále také jeho zaujetí loutkovým divadlem, Jiří Trnka údajně dokázal již jako malý školáček opravit staré darované loutky tak, aby si s nimi mohl hrát, a dokonce vytvořil celé loutkové divadlo, se kterým hrával ve sklepě rodného domu pro všechny děti z okolí.⁴³³

---

⁴²⁹ KNÍŽÁK, Milan. *Encyklopedie výtvarníků loutkového divadla v českých zemích a na Slovensku od vystopovatelné minulosti do roku 1950 M-Z*. s. 1051.

⁴³⁰ KNÍŽÁK, Milan. *Encyklopedie výtvarníků loutkového divadla v českých zemích a na Slovensku od vystopovatelné minulosti do roku 1950 M-Z*. s. 1051.

⁴³¹ POTUŽÁKOVÁ, Jana; FORMANOVÁ, Markéta; SVĚTLÍK, Zdeněk. *Jiří Trnka a Plzeň: po plzeňských stopách Jiřího Trnky*. s. 17.

⁴³² BOČEK, Jaroslav. *Jiří Trnka: historie díla a jeho tvůrce*. s. 11.

⁴³³ POTUŽÁKOVÁ, Jana; FORMANOVÁ, Markéta; SVĚTLÍK, Zdeněk. *Jiří Trnka a Plzeň: po plzeňských stopách Jiřího Trnky*. s. 18.

V roce 1923 začal navštěvovat II. reálné gymnázium na Mikulášském náměstí v Plzni, kde se setkal s Karlem Kovalem, se kterým vedl „*debaty o umění a přírodě*“⁴³⁴, a také s Josefem Skupou, který si všiml jeho výtvarného talentu a zájmu o loutky. Právě Josef Skupa měl vliv na jeho další vývoj, vzal totiž mladého Trnku do zákulisí Feriálních osad, kde ho nechal nejprve pouze pomáhat s drobnými pracemi, později mu však svěřil významnější úkoly, jako například malování kulis, opravy rozbitých loutek či výroby jednoduchých rekvizit. Stal se tak nejmladším členem divadla.⁴³⁵

I když byl Jiří Trnka nadaný a chytrý, šíře jeho zájmů a loutkářská činnost měla vliv na jeho studijní výsledky, které se výrazně zhoršily, což spolu s ekonomickou krizí, která zasáhla dílnu otce Rudolfa, vedlo až k odchodu ze školy. Nějakou dobu se Jiří učil cukrářem, avšak netrvalo dlouho a Josef Skupa mu našel místo učně a prodavače v „umělecké tržnici“ pana Veverky. Ve volném čase se stále věnoval loutkovému divadlu, navrhoval scény, maloval kulisy a vytvářel loutky.⁴³⁶ Pro divadlo Feriálních osad vytvářel především revuální typy loutek či postavy z každodenního života. Vytvořil například klaunskou dvojici Koko a Kiki, pštrosa, siláka Šimšulu, krasojedzce Vrtinožku, zpěvačku či krasobruslařku.⁴³⁷

V roce 1928 se Skupa a Koval přimlouvali u Trnkova otce, aby mohl nadaný Jiří studovat v Praze, ekonomická situace rodiny ale byla stále špatná a na šestileté studium nebyly peníze. Josef Skupa však přišel s řešením, jak zajistit Jiřímu v Praze živobytí, a tak se Jiří Trnka 28. září 1928 stal studentem Uměleckoprůmyslové školy v Praze. I v době těchto pražských studií vytvářel Jiří Trnka pro Feriálky návrhy, výpravy i loutky, například samuraje s jizvou přes oko, černošský jazzband, Dona Quijota či Sancha Panzu, které byly inspirované především četbou románů a dramát. Díky práci pro Feriální osady a honorářům za novinové kresby, které kreslil do dětské hlídky Večera, a také díky vítězství v grafické soutěži v roce 1934, uživil na studiích sebe i svého mladšího bratra.⁴³⁸

V roce 1935 Jiří Trnka poprvé režíroval hru J. Kuncmana „Mořský pán“, kterou uvádělo divadlo Feriálních osad po osamostatnění Josefa Skupy. K této hře vytvořil jak

---

⁴³⁴ POTUŽÁKOVÁ, Jana; FORMANOVÁ, Markéta; SVĚTLÍK, Zdeněk. *Jiří Trnka a Plzeň: po plzeňských stopách Jiřího Trnky*. s. 19.

⁴³⁵ BOČEK, Jaroslav. *Jiří Trnka: historie díla a jeho tvůrce*. s. 12-13.

⁴³⁶ KNÍŽÁK, Milan. *Encyklopedie výtvarníků loutkového divadla v českých zemích a na Slovensku od vystopovatelné minulosti do roku 1950 M-Z*. s. 1024.

⁴³⁷ VAŠÍČEK, Pavel; FORMANOVÁ, Markéta. *Příběh plzeňského loutkářství*. s. 19.

⁴³⁸ BOČEK, Jaroslav. *Jiří Trnka: historie díla a jeho tvůrce*. s. 13-14.

loutky a jejich oblečení, tak scénu a kulisy. V květnu 1935 se účastnil s Josefem Skupou okružního zájezdu po pobaltských zemích.⁴³⁹

Po ukončení studií se již do Plzně nevrátil a připravoval se na založení vlastního loutkového divadla v Praze. Na živobytí si vydělával především kresbami do novin a časopisů. Příležitost k větší práci se mu naskytla v červnu 1936, kdy Werich a Voskovec opustili sál v divadle Rokoko a Jiří Trnka tak získal místo pro své vysněné Dřevěné divadlo, pro které vyřezal velmi detailní, 75 cm vysoké loutky. Premiérovou hru „Mezi broučky“ uvedl Jiří Trnka 13. září 1936.⁴⁴⁰

Mezi další hry uvedené v Dřevěném divadle patří „Vánoce u broučků“, „Pan Eustach, pes a sultán“ a také „Vasil a medvěd“, která se stala nejúspěšnější inscenací divadla. I přes tento úspěch však divadlo nemělo dlouhého trvání a již na začátku roku 1937 se finančně zhroutilo a ukončilo tak svou činnost.⁴⁴¹

Na podzim 1937 se Jiří Trnka, který byl z neúspěchu divadla značně zklamán, setkal s Karlem Dodalem a loutkovým filmem, pro který vyrobil černobílou loutku Hurvínka. Dále také vyráběl a ilustroval hračky a vytvářel divadelní výpravy.⁴⁴²

Během válečných let Trnka začal intenzivně malovat a ilustrovat dětské knížky. Za jeho první velice úspěšnou ilustrátorskou práci lze považovat výtvarný doprovod ke knížce Josefa Menzela „Míša Kulička“, která vycházela právě z úspěšné hry Dřevěného divadla „Vasil a medvěd“. Dalšími velice významnými pracemi Jiřího Trnky z té doby jsou například ilustrace knihy Jana Karafiáta „Broučci“, Ilustrace Hauffovy „Karavany“, a v neposlední řadě také ilustrace knížky „Zuzanka objevuje svět“, kterou napsala jeho žena, Helena, rozená Chvojková, s níž se oženil v prosinci 1936.⁴⁴³

Krátce po válce, v červnu roku 1945, se na Jiřího Trnku obrátil kolektiv kreslířů a animátorů nově vzniklého studia kresleného filmu s nabídkou uměleckého šéfování. Trnka nabídku přijal a stal se tak jedním ze zakládajících členů Studia Bratří v triku. Prvním českým kresleným filmem byl film „Zasadil dědeček řepu“. Mezi další filmy Bratří

---

⁴³⁹ KNÍŽÁK, Milan. *Encyklopedie výtvarníků loutkového divadla v českých zemích a na Slovensku od vystopovatelné minulosti do roku 1950 M-Z*. s. 1024.

⁴⁴⁰ BOČEK, Jaroslav. *Jiří Trnka: historie díla a jeho tvůrce*. s. 24.

⁴⁴¹ KNÍŽÁK, Milan. *Encyklopedie výtvarníků loutkového divadla v českých zemích a na Slovensku od vystopovatelné minulosti do roku 1950 M-Z*. s. 1024.

⁴⁴² POTUŽÁKOVÁ, Jana; FORMANOVÁ, Markéta; SVĚTLÍK, Zdeněk. *Jiří Trnka a Plzeň: po plzeňských stopách Jiřího Trnky*. s. 10-11.

⁴⁴³ BOČEK, Jaroslav. *Jiří Trnka: historie díla a jeho tvůrce*. s. 29-34.

v triku patří parodie „Dárek“ a také například pohádka „Zvířátka a petrovští“, která získala mezinárodní ocenění.⁴⁴⁴

I přes veškeré ilustrátorské a výtvarné úspěchy však Jiří Trnka stále tíhnul více k loutkám, které mu byly bližší než malířství. V roce 1946 tak opustil Studio kresleného filmu a založil vlastní Studio loutkového filmu. Jeho prvním filmem byl „Betlém“, ke kterému postupně dotočil ještě další díly, jako například „Masopust“, „Posvícení“, „Jaro“, „Léto“ a další, a které společně vytvořily cyklus filmů nazvaný „Špalíček“. V roce 1948 natočil svůj první celovečerní film „Císařův slavík“.⁴⁴⁵

Od roku 1949 do roku 1965 vytvořil řadu dalších filmů, které z něho udělaly významnou osobnost světové kinematografie. Mezi jeho výtvary patří například filmy Bajaja, Veselý cirkus, Staré pověsti české a také Osudy dobrého vojáka Švejka. Příležitostně se stále vracel k ilustracím. V posledních letech života napsal a ilustroval svou vlastní knihu „Zahrada“ a také začal vytvářet sochy.⁴⁴⁶

V Praze 30. prosince 1969 po dlouhé nemoci Jiří Trnka zemřel. Za svůj poměrně krátký život však dokázal vytvořit sedm kreslených a dvacet loutkových filmů, z toho pět celovečerních.⁴⁴⁷

---

⁴⁴⁴ POTUŽÁKOVÁ, Jana; FORMANOVÁ, Markéta; SVĚTLÍK, Zdeněk. *Jiří Trnka a Plzeň: po plzeňských stopách Jiřího Trnky*. s. 11.

⁴⁴⁵ BOČEK, Jaroslav. *Jiří Trnka: historie díla a jeho tvůrce*. s. 96-113.

⁴⁴⁶ KNÍŽÁK, Milan. *Encyklopedie výtvarníků loutkového divadla v českých zemích a na Slovensku od vystopovatelné minulosti do roku 1950 M-Z*. s. 1025.

⁴⁴⁷ POTUŽÁKOVÁ, Jana; FORMANOVÁ, Markéta; SVĚTLÍK, Zdeněk. *Jiří Trnka a Plzeň: po plzeňských stopách Jiřího Trnky*. s. 12.

5 ODKAZ PLZNĚ K LOUTKOVÉ TRADICI

Na loutkovou tradici je město Plzeň patřičně hrdé a upozorňuje na ni hned několika způsoby. Pravděpodobně nejvíce je na její připomenutí zaměřeno Muzeum loutek, které funguje pod hlavičkou Západočeského muzea v Plzni, a také loutkový festival Skupova Plzeň, který se zde koná každý druhý rok.

Méně zjevným, avšak také velice významným odkazem k historii plzeňského loutkářství jsou pamětní desky, sochy a pomníky, které jsou umístěné na různých místech v Plzni.

5.1 Muzeum loutek

Muzeum loutek je velice unikátním a netradičním projektem, který „...vypráví příběh plzeňského loutkářství prostřednictvím moderní interaktivní expozice“.⁴⁴⁸

I když bylo samotné Muzeum loutek otevřeno až v roce 2009, myšlenka o jeho zřízení se zrodila již mnohem dříve. Důvody založení loutkového muzea právě v Plzni byly jasné, působil zde otec moderního českého loutkářství Josef Skupa, přední český výtvarník Jiří Trnka či známá loutkářská rodina Nováků, ale velice dlouho nebylo možné najít vhodný prostor. V roce 2000 se však město Plzeň rozhodlo zrekonstruovat a uvolnit pro tyto účely historický dům na náměstí Republiky.⁴⁴⁹

Dům na náměstí Republiky, ve kterém dnes muzeum sídlí, je sám o sobě významným plzeňským exponátem patřící k historicky nejhodnotnějším stavbám v Plzni. Je součástí středověkého městiště vybudovaného hned po založení Plzně, které si zachovalo svůj původní tvar do současnosti. Budova je „dvoutraktovým třípodlažním objektem s malým dvorkem a zadním dvorním stavením.“⁴⁵⁰ Na první pohled zaujme renesanční fasádou, plastikami bájných zvířat a také vysokým třípatrovým štítem, který vytváří iluzi třetího patra.⁴⁵¹ Při rekonstrukci objektu, která trvala skoro osm let, bylo hlavním cílem uchování původních dispozic domu včetně všech dochovaných umělecko-řemeslných detailů.⁴⁵²

---

⁴⁴⁸ VAŠÍČEK, Pavel; FORMANOVÁ, Markéta. *Příběh plzeňského loutkářství*. s. 31.

⁴⁴⁹ *Muzeum loutek v Plzni: Museum of Puppets in Pilsen*. s. 4.

⁴⁵⁰ *Muzeum loutek v Plzni: Museum of Puppets in Pilsen*. s. 4.

⁴⁵¹ VAŠÍČEK, Pavel; FORMANOVÁ, Markéta. *Příběh plzeňského loutkářství*. s. 31.

⁴⁵² *Historie objektu* [online]. Západočeské muzeum v Plzni, [cit. 2014-02-20]. Dostupné z: <http://www.zcm.cz/objekty/muzeum-loutek/historie-objektu-0>.

Muzeum se stejně jako dům dělí do dvou hlavních částí. Přední část je věnována tříúrovňové expozici obsahující více než 300 loutek různých typů a velikostí, a v zadní části je umístěna kavárna Skupa café, jejíž interiér je inspirován bytem Josefa Skupy.⁴⁵³

Příběh loutek, který muzeum vypráví, začíná v přízemí budovy již na počátku 19. století, kdy do Plzně začali jezdit kočovní loutkáři a kdy vedle působení ochotnických spolků vzniklo první stálé loutkové divadlo, divadlo Škodovo. Toto divadlo je v Muzeu loutek „oživeno“ modelem s původními loutkami v životní velikosti.⁴⁵⁴

První patro muzea je zaměřeno na nejslavnější období dějin plzeňského loutkářství, a to na Novákovo divadlo a také na divadlo Ferialních osad, jehož hlavními představiteli byli Karel Novák, Josef Skupa a také Jiří Trnka. Původní loutky Karla Nováka jsou v muzeu dokonce v pohybu v tzv. loutkomatu, který návštěvníkům umožňuje shlédnout krátké loutkové představení. Jednou ze vzácností muzea loutek jsou také loutky z počátků kariéry Jiřího Trnky.⁴⁵⁵

V další části expozice lze najít medailonky významných osobností plzeňského loutkářství a také nejslavnější plzeňské loutky, mezi které patří Revoluční Kašpárek či Spejbl a Hurvínek. Zde je také uložena pamětní deska Revolučního Kašpárka, jež byla na jeho počest odhalena 23. září 1928 v Měšťanské besedě.⁴⁵⁶

V prvním patře muzea je dále místnost věnovaná amatérským souborům „z *doby současné a nedávno minulé*“⁴⁵⁷. Právě zde jsou zastoupeny soubory jako Špalíček a V Boudě.

Celé druhé patro je věnováno jedinému současnému profesionálnímu loutkovému divadlu v Plzni, Divadlu Alfa. Vedle tradičních výstavních prostor, kde jsou především loutky z inscenací, které získaly mnoho ocenění, je zde také malé divadlo, kde si mohou návštěvníci vyzkoušet manipulaci s loutkami a různé techniky vodění. Pravděpodobně nejzajímavějšími exponáty výstavní části Divadla Alfa jsou loutky lidojedů vysoké

---

⁴⁵³ VAŠÍČEK, Pavel; FORMANOVÁ, Markéta. *Příběh plzeňského loutkářství*. s. 33.

⁴⁵⁴ *Příběh na niti: Informační brožura Muzea loutek v Plzni*. Nestránkováno.

⁴⁵⁵ VAŠÍČEK, Pavel; FORMANOVÁ, Markéta. *Příběh plzeňského loutkářství*. s. 33.

⁴⁵⁶ MALÍK, Jan. *Národní umělec Josef Skupa*. s. 57.

⁴⁵⁷ *Expozice* [online]. Muzeum loutek v Plzni, [cit. 2014-02-20]. Dostupné z: <http://www.muzeumloutek.cz/cs/expozice/rodinna-divadla-loutkove-divadlo-ferialnich-osad-divadlo-karla-novaka>.

2,10 metrů ze hry „Náčelník večerní vánek, aneb hody divých mužů“, které museli ovládat vždy minimálně dva až tři lidé.⁴⁵⁸

Vedle stálé expozice muzeum nabízí také různé výukové a zážitkové programy. Pro školní a předškolní skupiny dětí jsou určeny výukové programy s názvem „Příběh na niti“, které jsou vedeny odbornými lektory a jsou vždy přizpůsobeny věku dětí ve skupině.⁴⁵⁹

Zážitkovým programem, který Muzeum loutek nabízí, je program „Expedice na niti“ jež je určený především pro táty, dědy, strýce či jiné muže s dětmi. Doprovod se stane horským vůdcem a spolu s dítětem vytvoří expediční tým zdolávající muzejní „osmitisícovku“, přičemž si vzájemně pomáhají a řeší spolu problémy a úkoly.⁴⁶⁰ „Každá výprava je v muzeu vybavena deníkem expedice, podle kterého samostatně postupuje. V první části společně poznávají muzeum dobrodružnějším způsobem než je běžné, hledají informace a plní úkoly. Vše zaznamenávají do deníku, který si odnesou později domu. Ve druhé části expedice využijí účastníci svou kreativitu a fantazii na jevišti muzejního divadla nebo při výrobě osobního talismanu.“⁴⁶¹

Velice nevšední a originální je také fotografický projekt Muzea loutek s názvem „Paměť loutky – Příběh města Plzně“, který mapuje slavné okamžiky z historie města od založení až po současnost. Vypravěči jednotlivých kapitol příběhu Plzně jsou historické i současné loutky, které představují místa, v nichž se dané historické události odehrály.⁴⁶²

5.2 Festival Skupova Plzeň

Skupova Plzeň je nejstarším profesionálním divadelním festivalem v České republice, který se koná pravidelně každý sudý rok v Plzni na počest loutkářské legendy Josefa Skupy.⁴⁶³

První Skupova Plzeň se uskutečnila v lednu roku 1967 jako velkolepá slavnostní akce u příležitosti oslavy dvojího výročí velice významného loutkáře Josefa Skupy. Výročí

---

⁴⁵⁸ *Příběh na niti: Informační brožura Muzea loutek v Plzni.* Nestránkováno.

⁴⁵⁹ *Novinky* [online]. Muzeum loutek v Plzni, [cit. 2014-02-20]. Dostupné z: <http://www.muzeumloutek.cz/cs/aktuality>.

⁴⁶⁰ *Expedice na niti* [online]. Muzeum loutek v Plzni, [cit. 2014-02-20]. Dostupné z: <http://www.muzeumloutek.cz/cs/aktuality/81-fatherfriendlynovinky>.

⁴⁶¹ *Expedice na niti* [online]. Muzeum loutek v Plzni, [cit. 2014-02-20]. Dostupné z: <http://www.muzeumloutek.cz/cs/aktuality/81-fatherfriendlynovinky>.

⁴⁶² *Paměť loutky: Příběh města Plzně* [online]. Muzeum loutek v Plzni, [cit. 2014-02-20]. Dostupné z: http://www.muzeumloutek.cz/pamet/index1_cz.html.

⁴⁶³ MALÍKOVÁ, Nina; DVOŘÁK, Jan. *Czech puppets: introduction to Czech Puppet Theatre and Marionettes with 20 colour pictures.* p. 12.

nedožitých pětasedmdesátých narozenin a desáté výročí jeho úmrtí.⁴⁶⁴ „Byla míněna – a také tak chápána – jako dluh města Plzně svému dlouholetému občanu, který proslavil západočeskou metropoli po celém světě v kulturní oblasti o nic méně než ve spotřební pivo a průmyslové výrobky Škodovky.“⁴⁶⁵ Její vznik inicioval především loutkář a bývalý člen Skupova souboru Luboš Zahrádka, který chtěl důstojně připomenout Skupův odkaz.

Původně měla být Skupova Plzeň pouze přehlídkou amatérských souborů zakončenou vystoupením Divadla Spejbla a Hurvínka. V průběhu příprav se však tato koncepce neustále měnila, až nakonec dostala tvar čtyřdenní přehlídky dvou amatérských a čtyř profesionálních souborů.⁴⁶⁶

V letech 1968 a 1969 se přesná koncepce festivalu stále ještě hledala. Uvažovalo se například nad vytvořením přehlídky složené pouze z inscenací pro dospělé či vytvoření přehlídky mezinárodní. Z těchto představ však nakonec sešlo a přednost dostala domácí česká scéna a inscenace zaměřené jak na dospělé, tak na mládež.⁴⁶⁷

V roce 1970 se stala soutěžním národním festivalem profesionálních loutkových divadel, který byl ukončen udělením Skupovy ceny ve výši 20 000 Kč za nejlepší inscenaci a také cen individuálních. V této podobě se poté festival konal každoročně až do roku 1978, kdy se změnil na bienále probíhající každý sudý rok.⁴⁶⁸

Po roce 1990 se Skupova Plzeň kromě statutárních divadel zúčastňují také nezávislé soukromé skupiny a jednotlivci. Také zde pravidelně hostují i soubory ze zahraničí doplňující hlavní program vzorkem zahraniční produkce. Ceny, od roku 1992 pouze individuální, jsou udělovány na základě posudku domácí či mezinárodní odborné poroty.⁴⁶⁹

K velkému posunu v pojetí tohoto festivalu došlo v roce 2010, kdy byl 28. ročník koncipován nejen jako soutěžní přehlídka nejlepších inscenací českých divadel, ale také jako „prezentace českého loutkového divadla pro zahraniční hosty s cílem podpořit export českého loutkářství do světa.“⁴⁷⁰ V roce 2010 také došlo k tomu, že s ohledem na rozostřující se hranice mezi divadlem loutkovým a neloutkovým a také s ohledem na vývoj

---

⁴⁶⁴ BLECHA, Jaroslav. *Okno do českého loutkářství: výstava v rámci mezinárodního projektu*. s. 76.

⁴⁶⁵ VAŠÍČEK, Pavel; MALÍKOVÁ, Nina. *Plzeňské loutkářství: historie a současnost*. s. 116.

⁴⁶⁶ *15 ročníků Skupových Plzní*. Plzeň: Divadlo dětí Alfa, 1982. Nestránkováno.

⁴⁶⁷ *15 ročníků Skupových Plzní*. Plzeň: Divadlo dětí Alfa, 1982. Nestránkováno.

⁴⁶⁸ VAŠÍČEK, Pavel; MALÍKOVÁ, Nina. *Plzeňské loutkářství: historie a současnost*. s. 116.

⁴⁶⁹ BLECHA, Jaroslav. *Okno do českého loutkářství: výstava v rámci mezinárodního projektu*. s. 76.

⁴⁷⁰ *O festivalu* [online]. Divadlo Alfa – Skupova Plzeň, [cit. 2014-02-18]. Dostupné z:

<http://www.divadloalfa.cz/skupova-plzen/index.php/o-festivalu-2>.

loutkového divadelního druhu, byl rozšířen podtitul festivalu o slovíčko „alternativní“, což umožnilo, aby se do festivalového programu zapojily i takové inscenace, které s loutkami pracují jen sporadicky. Od 28. ročníku je tedy Skupova Plzeň festivalem profesionálního loutkového a alternativního divadla.⁴⁷¹

Tradicí Skupovy Plzně je to, že dává prostor nastupující loutkářské generaci, tedy studentům vysokých divadelních škol, kterým se po případném úspěchu velice usnadní následující vstup do praxe.⁴⁷² Právě na tomto festivalu dochází k navazování kontaktů a také k výměně loutkářských zkušeností.⁴⁷³

Vedle hlavního programu spojeného především se soutěžní přehlídkou a udílením cen, má obvykle festival také bohatý doplňkový program v podobě výstav, koncertů, pouličních vystoupení, promítání a také například ukázky tvůrčích dílen.⁴⁷⁴

Tento rok, v červnu 2014, proběhne již 30. ročník tohoto prestižního festivalu, který plánuje uvést až 25 inscenací a oslavit 100 let existence českého loutkářského časopisu „Loutkář“ odborným symposiem.⁴⁷⁵

5.3 Pamětní desky, sochy a pomníky

Velice známé a poměrně často navštěvované je sousoší Spejbla a Hurvínka umístěné v Šafaříkových sadech nedaleko hlavní budovy plzeňského Západočeského muzea. Původní sousoším, odhalené 14. června 2002, však bylo vyrobeno pouze z laminátu a tak netrvalo dlouho a zničili ho vandalové. Dnes na stejném místě stojí sousoší nové, tentokrát vyrobené z bronzu, k jehož představení došlo 1. dubna 2003.⁴⁷⁶ Na pamětní destičce pod sochou dominuje především nápis „SPEJBL A HURVÍNEK ... NA PAMĚŤ PLZEŇSKÉHO LOUTKÁŘE JOSEFA SKUPY“. Autory tohoto sousoší jsou Jaroslav Pleskal a Savvas Vojatzoglu.

Na rohu ulic Americká a Prokopova, v místech, kde sídlilo Loutkové divadlo Feriálních osad, je nad širokým vchodem městského domu umístěna pamětní deska se Skupovou bystou. Tato pamětní deska, jejímž základem jsou tři desky ze šedé žuly

⁴⁷¹ 28. Skupova Plzeň [online]. Divadlo Alfa – Skupova Plzeň, [cit. 2014-02-18]. Dostupné z: <http://www.divadloalfa.cz/skupova-plzen/o-festivalu.php>.

⁴⁷² O festivalu [online]. Divadlo Alfa – Skupova Plzeň, [cit. 2014-02-18]. Dostupné z: <http://www.divadloalfa.cz/skupova-plzen/index.php/o-festivalu-2>.

⁴⁷³ 15 ročníků Skupových Plzní. Plzeň: Divadlo dětí Alfa, 1982. Nestránkováno.

⁴⁷⁴ VAŠÍČEK, Pavel; MALÍKOVÁ, Nina. *Plzeňské loutkářství: historie a současnost*. s. 116.

⁴⁷⁵ O festivalu [online]. Divadlo Alfa – Skupova Plzeň, [cit. 2014-02-18]. Dostupné z: <http://www.divadloalfa.cz/skupova-plzen/index.php/o-festivalu-2>.

⁴⁷⁶ Spejbl a Hurvíněk se vrátili do sadů [online]. Region Plzeň [cit. 2014-02-20]. Dostupné z: <http://www.regionplzen.cz/zpravodajstvi/?spejbl-a-hurvinek-se-vratili-do-sadu>.

a bronzová bysta, byla odhalena v lednu 1967 a jejím autorem je Jiří Hanzálek.⁴⁷⁷ Prostřední tmavší deska nese vytesaný nápis zvýrazněný červenou barvou, jež připomíná význam divadla Feriálních osad. „V TĚCHTO MÍSTECH HRÁVALO V LETECH 1920 AŽ 1935 PLZEŇSKÉ LOUTKOVÉ DIVADLO FERIÁLNÍCH OSAD Z NĚHOŽ VYŠEL NÁRODNÍ UMĚLEC JOSEF SKUPA TVŮRCE SPEJBLA A HURVÍNKA LEDEN 1967 MĚSTO PLZEŇ“.

Na Mikulášském náměstí, v parku proti hlavnímu vchodu do budovy gymnázia, stojí pomník, jehož vrchol zdobí bronzová bysta Jiřího Trnky. Vysoký pomník hranolového tvaru s jednoduchým nápisem „JIŘÍ TRNKA“ je ze tří stran zdoben bronzovými reliéfy představující pohádkové postavy z Trnkových animovaných filmů. Princem Bajajou, vílou ze Snu noci svatojánské a šaškem držící přesýpací hodiny. Tento pomník, jehož autory jsou Milan Knobloch a Vladimír Rybák, byl odhalen 26. září 1995.⁴⁷⁸

Ve stejném roce, přesně 24. února, byla na rodném domě Jiřího Trnky v Houškově ulici č. 27 odhalena pamětní deska s textem „V TOMTO DOMĚ SE 24. ÚNORA 1912 NARODIL JIŘÍ TRNKA VELKÝ ČESKÝ UMĚLEC“, jehož autory jsou Jiří Světlík a Svatopluk Janke.⁴⁷⁹

Na Ústředním hřbitově města Plzně lze najít hroby významných plzeňských loutkoherců a řezbářů, které jsou stejně jako výše uvedené památky také poměrně často navštěvovány.

Vedle hrobu Josefa Skupy a Jiřiny Skupové, kterému dominuje pomník navržený Jiřím Trnkou, jehož ústředním motivem je plačící Hurvínek, lze na tomto hřbitově najít také skromný hrob Jiřího Trnky, hrob Ludvíka Nováka, na kterém sedí figurka Kašpárka, hrob Karla Nováka a jeho manželky a také hrob rodiny Noskovy, jehož součástí je kamenný pomník s nápisem „NÁRODNÍ VÝBOR MĚSTA PLZNĚ ZASLOUŽILÉMU LOUTKÁŘI A ŘEZBÁŘI GUSTAVU NOSKOVI“.

Na každém z uvedených hrobů lze spatřit smuteční věnec s nápisem „S ÚCTOU MĚSTO PLZEŇ.“

---

⁴⁷⁷ FIŠER, Marcel. *Pamětní deska Josefa Skupy v Plzni* [online]. Informační portal věnovaný modernímu a současnému sochařství v České republice, [cit. 2014-02-20]. Dostupné z: <http://www.socharstvi.info/realizace/pametni-deska-josefa-skupy-v-plzni/>.

⁴⁷⁸ GRUBER, Josef. *Pomníky a pamětní desky v Plzni*. s. 48.

⁴⁷⁹ GRUBER, Josef. *Pomníky a pamětní desky v Plzni*. s. 25.

ZÁVĚR

Předložená práce s názvem „Loutky v Plzni“ se pokusila zmapovat historii a tradici loutkářství v Plzni a zároveň ukázat, jak pevně je tento výjimečný divadelní druh, jehož hlavním výrazovým prostředkem je neživá hmota, právě s tímto západním městem spjat.

Základy loutkářské tradice města Plzně, položil již v 19. století kočovný loutkář Kočka, po jehož působení se zde začala vytvářet první stálá loutková divadla a spolky, jež fungovaly především na dobročinné bázi. Z těchto prvních divadel měla pro vývoj plzeňského loutkářství a vytváření loutkářské tradice pravděpodobně největší význam divadla vlastenecké společnosti Kozáků a Spolku ku podporování chudé školní mládeže. Nejenže spolu tato dvě divadla uspořádala první loutkářský sjezd v Plzni, ale stala se také určitým základem Loutkového divadla Feriálních osad, jež lze dnes považovat za nejvýznamnější historické loutkové divadlo českých zemí.

Právě plzeňské Loutkové divadlo Feriálních osad, ve kterém působily takové legendy jako Josef Skupa, Jiří Trnka, členové rodiny Novákovy či řezbářská rodina Noskova, vytvořilo moderní loutkářské principy, jež se rozšířily do celého světa, získalo mnoho úspěchů a také obrovskou popularitu. Věhlas Plzně, jako významného loutkářského města, ještě více posílil v 30. letech 20. století, kdy zde Josef Skupa založil úplně první profesionální loutkářský soubor v České republice, respektive v Československu, s kterým procestoval téměř celý svět.

Práce ukázala, že tato slavná loutkářská tradice, kterou zde založily a rozvíjely významné loutkářské osobnosti spolu s amatérskými divadly a jedním divadlem profesionálním, přežila už více než 100 let a úspěšně na ni navazuje současná stálá plzeňská loutková scéna, jež je tvořena profesionálním Divadlem Alfa a amatérskými divadly Špalíček a V Boudě.

Tato plzeňská divadla patří v současné době mezi českou loutkářskou špičku a unikátní dědictví loutkářské minulosti města Plzně nadále rozvíjí a prezentují nejen po celé České republice, ale také v zahraničí.

RESUMÉ

The subject of this thesis is the puppet theatre which is nowadays a traditional form of theatre entertainment. The main objective is to create a comprehensive view on the long and significant tradition of the puppet theatre in one of the most important Czech cities with puppet tradition: in Pilsen. Chapters of this thesis deal with the history of the puppetry, chosen puppet theatres, which perform or used to perform in Pilsen. This thesis also presents the most important puppet makers and personalities and the legacy of Pilsen to the puppetry tradition.

The first chapter is focused on the puppet itself and the puppet theatre in general. We cite the definition of the puppet and puppet theatre, the sorting of puppets and we shortly describe the development of puppet theatre in Czech countries.

The second chapter deals with the first puppet theatres in Pilsen mainly in the end of the 19th century and the beginning of 20th century. We introduce Kočka Theatre, Škoda Theatre, the Theatre of the professor association of “Kocouři”, the Theatre of the Elementary School in Doudlevec, the Theatre of patriotic association “Kozáci” and the Theatre of the Association for Supporting Poor School Children.

The next chapter is focused on the puppet theatres which had been established in Pilsen approximately since the second decade of 20th century. We present some of the most important ceased puppet theatres: the Puppet Theatre of Vacation Camps, Karel Novák Theatre and the first professional puppet theatre in Bohemia: Josef Skupa Puppet Theatre. In the second part of this chapter we introduce the present amateur puppet theatres of Pilsen (the Špalíček Theatre and theatre “V Boudě”) and the only one professional theatre: The Alfa Theatre.

In the fourth chapter we discuss the biographical facts of selected personalities who had important influence on the puppet tradition and who became significant puppet icons of Plzeň: in particular Karel Novák, Gustav Nosek, Josef Skupa, Jiří Trnka, and others.

The last chapter deals with the methods of how Pilsen emphasizes its unique puppet tradition: the interactive Museum of Puppets, the oldest Czech puppet festival Skupa’s Pilsen and some commemorative plaques, statues and monuments which remind the puppet tradition and its personalities in Pilsen.

POUŽITÉ ZDROJE

Literatura:

BARTOŠ, Jaroslav. *Loutkářská kronika: kapitoly z dějin loutkářství v českých zemích*. Praha: Orbis, 1963. 301 s. ISBN není.

BĚLOHLÁVEK, Miloslav; NOVÝ, Stanislav; ZAHRÁDKA, Lubor. *Josef Skupa – loutky a Plzeň: almanach vzpomínek*. Plzeň: Městský národní výbor, 1966. 51 s. ISBN není.

BLECHA, Jaroslav. *Rodinná loutková divadélka: herectvo na drátkách*. 1. vyd. Brno: Moravské zemské muzeum, 2013. 191 s. ISBN 978-80-7028-396-7.

BLECHA, Jaroslav; JIRÁSEK, Václav. *Česká loutka*. Vyd. 1. Praha: Kant, 2008. 355 s. ISBN 978-80-86970-23-3.

BLECHA, Jaroslav. *Okno do českého loutkářství: výstava v rámci mezinárodního projektu*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2007. 83 s. ISBN 978-80-7028-315-8.

BOČEK, Jaroslav. *Jiří Trnka: historie díla a jeho tvůrce*. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1963. 292 s. ISBN není.

ČERNÝ, František. *Kapitoly z dějin českého divadla*. 1. vyd. Praha: Academia, 2000. 410 s. ISBN 80-200-0780-2.

DUBSKÁ, Alice. *Czech Puppet Theatre yesterday and today*. Prague: Theatre Institute, 2006. 67 s. ISBN 80-7008-199-6.

DUBSKÁ, Alice. *Dvě století českého loutkářství: vývojové proměny českého loutkového divadla od poloviny 18. století do roku 1945*. 1. vyd. Praha: Akademie múzických umění v Praze, 2004. 302 s. ISBN 80-7331-008-2 .

GRUBER, Josef. *Pomníky a pamětní desky v Plzni*. 1. vyd. Plzeň: Západočeské muzeum v Plzni, 1997. 108 s. ISBN 80-85125-92-7.

GRYM, Pavel. *Hovory u Spejblů: příběhy z divadla i ze života*. Ústí nad Labem: Západočeské nakladatelství, 1990. 203 s. ISBN není.

GRYM, Pavel. *Klauni v dřevácích*. Praha: Panorama, 1988. 363 s. ISBN není.

KIRSCHNEROVÁ, Denisa. *Spejbl a Hurvínek:..na nitkách osudu*. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2010. 72 s. ISBN 978-80-251-2528-1.

KNÍŽÁK, Milan. *Encyklopedie výtvarníků loutkového divadla v českých zemích a na Slovensku od vystopovatelné minulosti do roku 1950 M-Z*. Hradec Králové: Nucleus HK, 2005. 608 s. ISBN: 80-86225-887.

MACHEK, Václav. *Etymologický slovník jazyka českého*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. 866 s. ISBN 80-7106-242-1.

MALÍK, Jan. *Národní umělec Josef Skupa*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1962. 144 s. ISBN není.

MALÍK, Jan. *Úsměvy dřevěné Thálie*. Praha: Orbis, 1965. 246 s. ISBN není.

MALÍKOVÁ, Nina; DVOŘÁK, Jan. *Czech puppets: introduction to Czech Puppet Theatre and Marionettes with 20 colour pictures*. Prague: Prague Stage, 1995. 16 s. ISBN 80-901671-5-2.

Masarykův slovník naučný: Lidová encyklopedie všeobecných vědomostí. Díl IV. Praha: Československý kompas, 1929. 1132 s. ISBN není.

NOVÁK, Jan. *Nejstarší amatérské loutkářské soubory v ČSR*. Olomouc: Skupina amatérských loutkářů SČDO, 1983. 67 s. ISBN není.

Obrazy z dějin českého loutkářství: ke 40. výročí založení Muzea loutkářských kultur v Chrudimi. 1. vyd. Řevnice: Arbor vitae, 2012. 177 s. ISBN 978-80-905249-0-3.

POTUŽÁKOVÁ, Jana; FORMANOVÁ, Markéta; SVĚTLÍK, Zdeněk. *Jiří Trnka a Plzeň: po plzeňských stopách Jiřího Trnky*. 1. vyd. Plzeň: Statutární město Plzeň, 2012. 39 s. ISBN 978-80-905400-1-9.

SOKOL, František. *Svět loutkového divadla*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1987. 359 s. ISBN není.

TOMÁNEK, Alois. *Podoby loutky*. 2. vyd. Praha: Akademie múzických umění, Divadelní fakulta, 2001. 177 s. ISBN 80-85883-76-7.

VAŠÍČEK, Pavel; FORMANOVÁ, Markéta. *Příběh plzeňského loutkářství*. 1. vyd. Plzeň: Západočeské muzeum, 2012. 33 s. ISBN 978-80-7247-087-7.

VAŠÍČEK, Pavel; MALÍKOVÁ, Nina. *Plzeňské loutkářství: historie a současnost*. 1. vyd. Plzeň: Divadlo Alfa, 2000. 136 s. ISBN 80-238-5457-7.

Základní pojmy divadla: teatrologický slovník. 1. vyd. Praha: Libri, 2004. 348 s. ISBN 80-7277-194-9.

Prameny:

Archiv města Plzeň. Pozůstalost Josefa Skupy. Karton č. 2, osobní listiny.

Archiv města Plzeň. Pozůstalost Josefa Skupy. Karton č. 198, k autorství loutek Spejbla a Hurvínka.

Archiv města Plzeň. Pozůstalost Josefa Skupy. Karton č. 22, zprávy funkcionářů.

Archiv města Plzeň. Divadlo Alfa. Karton č. 5364, rozbor hospodaření Divadla Děti Alfa.

Osobní rozhovor s Jiřím Fialou. Plzeň, 18. března 2014.

E-mailová korespondence s Radoslavou Vaňkovou [online]. 6. února 2014.

FROYDA, Tomáš a kol. *Výroční zpráva o činnosti a hospodaření za rok 2012.* Plzeň: Interní dokument Divadla Alfa, 2013.

FROYDA, Tomáš a kol. *Výroční zpráva o činnosti a hospodaření za rok 2011.* Plzeň: Interní dokument Divadla Alfa, 2012.

FROYDA, Tomáš a kol. *Výroční zpráva o činnosti a hospodaření za rok 2010.* Plzeň: Interní dokument Divadla Alfa, 2011.

FROYDA, Tomáš a kol. *Výroční zpráva o činnosti a hospodaření za rok 2009.* Plzeň: Interní dokument Divadla Alfa, 2010.

FROYDA, Tomáš a kol. *Výroční zpráva o činnosti a hospodaření za rok 2008.* Plzeň: Interní dokument Divadla Alfa, 2009.

FROYDA, Tomáš a kol. *Výroční zpráva o činnosti a hospodaření za rok 2007.* Plzeň: Interní dokument Divadla Alfa, 2008.

FROYDA, Tomáš a kol. *Výroční zpráva o činnosti a hospodaření za rok 2006.* Plzeň: Interní dokument Divadla Alfa, 2007.

KOPTÍK, Jiří a kol. *Výroční zpráva o činnosti a hospodaření za rok 2005.* Plzeň: Interní dokument Divadla Alfa, 2006.

15 ročníků Skupových Plzní. Plzeň: Divadlo dětí Alfa, 1982. Neustránkováno.

60 let loutkového souboru „V boudě“. Plzeň: Dům kultury ROH, 1988. 30 s.

Divadelní spolek loutkové divadlo Špalíček (1923 – 1998): Almanach k 75. výročí založení loutkového divadla v Plzni. Plzeň, 1998. 20 s.

Divadlo Alfa: 1966 – 1994. Plzeň: Divadlo Alfa, 1994. Neustránkováno.

Hurvínek a Spejbl – Plzeňské umělecké loutkové divadlo: programová knížka 1941. Praha: Plzeňské umělecké loutkové divadlo. Neustránkováno.

KOVAL, Karel. *Jak plzeňský Kašpárek pochovával Rakousko: jubilejní almanach 1918-1928.* Plzeň: Loutkové divadlo feriálních osad, 1928. 102 s.

Kultura, historie s současnost Plzně: referáty přednesené na konferenci k 700. výročí založení Plzně v sekci literární a jazykové: Plzeň 3. - 4. května 1995. Vyd. 1. Plzeň: Západočeská univerzita, 1996. 180 s.

Loutkové divadlo Feriál. osad v Plzni: upomínková brožura. Plzeň: Správa loutkového divadla, 1925. 31 s.

Loutkové divadlo Špalíček 60 let (1923 – 1983): Almanach k 60. výročí založení loutkového divadla v Plzni. Plzeň: ObvKS, 1983. 28 s.

Loutkové divadlo V Boudě 1928 – 2008: Informační brožura divadla V Boudě. Nestránkováno.

Mistr Karel Novák: 1862 – 1932: 70 let. Plzeň: Tisk Bohuše Porta, 1932. 16 s.

Muzeum loutek v Plzni: Museum of Puppets in Pilsen. Plzeň: Statutární město Plzeň, 2006. 13 s.

Obrázkový almanach 1904 – 1929 plzeňského Loutkového divadla Feriálních osad. Plzeň: Divadelní odbor Feriálních osad, 1929. 64 s.

PEKAŘOVÁ, Lenka. *V Boudě: 1928 – 1998.* Plzeň: Spolkové divadlo V Boudě, 1998. 30 s.

Plzeňské loutkářství. Almanach vydany k sjezdu československých loutkářů v Plzni. Plzeň: Loutkářský odbor, 1925. 47 s.

Plzeňské loutkové divadélko: Informační brožurka. Plzeň: Propagační oddělení divadélka, 1931. 23 s.

Plzeňské loutkové divadlo Národní jednoty pošumavské, ředitel Karel Novák. Plzeň: Správa divadla, 1926. Nestránkováno.

Poslední pětiletka loutkového divadla Špalíček - aneb pět a kus roku v divadle (1998 – 2003). 11 s.

Příběh na niti: Informační brožura Muzea loutek v Plzni. Nestránkováno.

Spejbl a Hurvínek a jejich zákulisí: Ilustrovaná informační publikace. Plzeň: Knihtiskárna Adolf Pavlíček, nedatováno. 16 s.

Špalíčkovské noviny: Ročník 1923 – 2008 85 let. Nestránkováno.

Periodika:

DOUŠA, Jaroslav. Vzpomínka na Jiřinu Skupovou. *Pravda.* 1. 2. 1980, č. 27, s. 5.

KIESWETTROVÁ, Hana. Loutkové divadlo Dámského odboru českých feriálních osad v Plzni. *Loutkář.* 1919, r. 3., č. 6 – 7, s. 67 – 70.

Loutkové divadlo Plzeň – Doudlevec: zvl. otisk XII. ročníku Loutkáře č. 9. Praha: Jindřich Veselý, 1926. 23 s.

PROKOP, Jiří V. Pimprlové divadlo. *Loutkář*. 1919, r. 3, č. 6 – 7, s. 63 – 67.

z PIRKŠTEJNA. Z minulosti loutk. divadla v Plzni. *Loutkář*. 1919, r. 3, č. 6 – 7, s. 61 – 63.

On-line zdroje

28. *Skupova Plzeň* [online]. Divadlo Alfa – Skupova Plzeň, [cit. 2014-02-18]. Dostupné z: <http://www.divadloalfa.cz/skupova-plzen/o-festivalu.php>.

About PLATFORM 11+ [online]. Platform 11+, [cit. 2014-03-20]. Dostupné z: <http://www.platform11plus.eu/static/about/>.

Alfa ve světě [online]. Divadlo Alfa, [cit. 2014-03-20]. Dostupné z: <http://www.divadloalfa.cz/index.php/cz/o-divadle/alfa-ve-svete>.

Augustin Nosek [online]. Muzeum Cheb, [cit. 2014-02-19]. Dostupné z: <http://www.muzeumcheb.cz/odbor/osob/nosek/nosek.html>.

Autor Tomáš Cimrhanzl [online]. Databáze knih, [cit. 2014-02-26]. Dostupné z: <http://www.databazeknih.cz/autori/tomas-cimrhanzl-35691>.

Česká profesionální loutková divadla [online]. Mezinárodní loutkářská unie UNIMA, [cit. 2014-02-23]. Dostupné z: <http://unima.idu.cz/cs/ceska-profesionalni-loutkova-divadla>.

DUBSKÁ, Alice. *Josef Kočka* [online]. Databáze českého amatérského divadla, [cit. 2014-02-26]. Dostupné z: <http://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=txt&id=11329>.

Expedice na niti [online]. Muzeum loutek v Plzni, [cit. 2014-02-20]. Dostupné z: <http://www.muzeumloutek.cz/cs/aktuality/81-fatherfriendlynovinky>.

Expozice [online]. Muzeum loutek v Plzni, [cit. 2014-02-20]. Dostupné z: <http://www.muzeumloutek.cz/cs/expozice/rodinna-divadla-loutkove-divadlo-ferialnich-osad-divadlo-karla-novaka>.

FIŠER, Marcel. *Pamětní deska Josefa Skupy v Plzni* [online]. Informační portal věnovaný modernímu a současnému sochařství v České republice, [cit. 2014-02-20]. Dostupné z: <http://www.socharstvi.info/realizace/pametni-deska-josefa-skupy-v-plzni/>.

Herci [online]. Divadlo Alfa, [cit. 2014-03-20]. Dostupné z: <http://www.divadloalfa.cz/index.php/cz/o-divadle/herci>.

Historie českého loutkářství [online]. Mezinárodní loutkářská unie UNIMA, [cit. 2014-02-23]. Dostupné z: <http://unima.idu.cz/cs/ceske-loutkarstvi>.

Historie divadla [online]. Divadlo Alfa, [cit. 2014-03-20]. Dostupné z: <http://www.divadloalfa.cz/index.php/cz/o-divadle/historie-divadla>.

Historie objektu [online]. Západočeské muzeum v Plzni, [cit. 2014-02-20]. Dostupné z: <http://www.zcm.cz/objekty/muzeum-loutek/historie-objektu-0>.

Nosek Gustav [online]. Databáze českého amatérského divadla, [cit. 2014-02-19]. Dostupné z: <http://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=osobnost&id=5477>.

Novák Ludvík [online]. Databáze českého amatérského divadla, [cit. 2014-02-18]. Dostupné z: <http://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=osobnost&id=4728>.

Novinky [online]. Muzeum loutek v Plzni, [cit. 2014-02-20]. Dostupné z: <http://www.muzeumloutek.cz/cs/aktuality>.

O festivalu [online]. Divadlo Alfa – Skupova Plzeň, [cit. 2014-02-18]. Dostupné z: <http://www.divadloalfa.cz/skupova-plzen/index.php/o-festivalu-2>.

Paměť loutky: Příběh města Plzně [online]. Muzeum loutek v Plzni, [cit. 2014-02-20]. Dostupné z: http://www.muzeumloutek.cz/pamet/index1_cz.html.

Spejbl a Hurvínek se vrátili do sadů [online]. Region Plzeň [cit. 2014-02-20]. Dostupné z: <http://www.regionplzen.cz/zpravodajstvi/?spejbl-a-hurvinek-se-vratili-do-sadu->.

ŠTENCL, Miroslav. *Z historie světa loutek* [online]. Expozice české hračky, [cit. 2014-02-03]. Dostupné z: http://expozicehracek.sweb.cz/index_soubory/Z_historie_loutek.htm.

Vavřík-Rýz Jan [online]. Databáze českého amatérského divadla, [cit. 2014-02-13]. Dostupné z: <http://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=osobnost&id=6836>.

OBRAZOVÁ PŘÍLOHA

Seznam obrazové přílohy

- 1. Maňásek**
TOMÁNEK, Alois. *Podoby loutky*. 2. vyd. Praha: Akademie múzických umění, Divadelní fakulta, 2001. s. 11.
- 2. Javajka**
TOMÁNEK, Alois. *Podoby loutky*. s. 20.
- 3. Spodová marioneta**
TOMÁNEK, Alois. *Podoby loutky*. s. 25.
- 4. Marioneta na drátě**
TOMÁNEK, Alois. *Podoby loutky*. s. 36.
- 5. Marioneta na nitích**
TOMÁNEK, Alois. *Podoby loutky*. s. 38.
- 6. Manekýn**
TOMÁNEK, Alois. *Podoby loutky*. s. 60.
- 7. Přilbová loutka**
TOMÁNEK, Alois. *Podoby loutky*. s. 64.
- 8. Krosnová loutka**
TOMÁNEK, Alois. *Podoby loutky*. s. 65.
- 9. Tyčová loutka**
TOMÁNEK, Alois. *Podoby loutky*. s. 66.
- 10. Škodovo divadlo**
VAŠÍČEK, Pavel; MALÍKOVÁ, Nina. *Plzeňské loutkářství: historie a současnost*. 1. vyd. Plzeň: Divadlo Alfa, 2000. Obrazová příloha.
- 11. Foto členů sdružených divadel Jeslí a Kozáků**
Archiv města Plzeň. Pozůstalost Josefa Skupy. Karton č. 48. Feriální osady.
- 12. Foto Novákova divadla z roku 1914**
Archiv města Plzeň. Pozůstalost Josefa Skupy. Karton č. 48. Feriální osady.
- 13. Foto části souboru Loutkového divadla Feriálních osad z roku 1924**
Archiv města Plzeň. Pozůstalost Josefa Skupy. Karton č. 48. Feriální osady.
- 14. Foto revolučního Kašpárka**
Archiv města Plzeň. Pozůstalost Josefa Skupy. Karton č. 48. Feriální osady.
- 15. Pamětní deska Revolučního Kašpárka (dnes uložena v Muzeu loutek)**
Archiv města Plzeň. Pozůstalost Josefa Skupy. Karton č. 48. Feriální osady.
- 16. Foto Kašpárka se svým mluvičem J. Skupou a vodičem L. Novákem**
Archiv města Plzeň. Pozůstalost Josefa Skupy. Karton č. 48. Feriální osady.
- 17. Kresba Kukuřičňáka Duhy**
Archiv města Plzeň. Pozůstalost Josefa Skupy. Karton č. 80. Snímky.
- 18. Foto Dobrého vojáka Švejka**
Archiv města Plzeň. Pozůstalost Josefa Skupy. Karton č. 48. Feriální osady.

19. Foto Spejbla v začátcích

Archiv města Plzeň. Pozůstalost Josefa Skupy. Karton č. 48. Feriální osady.

20. Foto Hurvínka v začátcích

GRYM, Pavel. *Klauni v dřevácích*. Praha: Panorama, 1988. obrazová příloha.

21. První podoba Máničky

GRYM, Pavel. *Klauni v dřevácích*. Praha: Panorama, 1988. obrazová příloha.

22. Dnešní podoba Máničky

KIRSCHNEROVÁ, Denisa. *Spejbl a Hurvínek:…na nitkách osudu*. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2010. s. 17.

23. Skupa ve Francii roku 1929

Plzeňské loutkové divadélko: Informační brožurka. Plzeň: Propagační oddělení divadélka, 1931. s. 7.

24. Část souboru Novákova divadla z počátku 50. let

VASÍČEK, Pavel; MALÍKOVÁ, Nina. *Plzeňské loutkářství: historie a současnost*. Obrazová příloha.

25. Foto souboru Plzeňského loutkového divadélka prof. Josefa Skupy z roku 1931

Hurvíněk a Spejbl – Plzeňské umělecké loutkové divadlo: programová knížka 1941. Praha: Plzeňské umělecké loutkové divadlo. Neustránkováno.

26. Foto LD Špalíček (v bývalém hostinci U Baumanů)

VASÍČEK, Pavel; MALÍKOVÁ, Nina. *Plzeňské loutkářství: historie a současnost*. Obrazová příloha.

27. Foto ze hry LD Špalíček „O Popelce“

Fotogalerie [online]. Divadelní spolek loutkové divadlo Špalíček, [cit. 2014-03-27]. Dostupné z: <http://www.spalicekplzen.cz/galerie/>.

28. Foto „boudy“ LD V Boudě z roku 1952

60 let loutkového souboru „V boudě“. Plzeň: Dům kultury ROH, 1988. s. 7.

29. Foto loutek z inscenace LD V Boudě „Don Šajn“ (loutky vyrobeny z nábytku)

VASÍČEK, Pavel; MALÍKOVÁ, Nina. *Plzeňské loutkářství: historie a současnost*. Obrazová příloha.

30. Původní budova Divadla Alfa na Americké třídě

Historie divadla [online]. Divadlo Alfa, [cit. 2014-03-27]. Dostupné z: <http://www.divadloalfa.cz/index.php/cz/o-divadle/historie-divadla>.

31. Dnešní budova Divadla Alfa na Rokycanské třídě

Historie divadla [online]. Divadlo Alfa, [cit. 2014-03-27]. Dostupné z: <http://www.divadloalfa.cz/index.php/cz/o-divadle/historie-divadla>.

32. Foto z inscenace Divadla Alfa „Tři mušketýři“ (maňásci)

Tři mušketýři [online]. Divadlo Alfa, [cit. 2014-03-27]. Dostupné z: <http://www.divadloalfa.cz/index.php/cz/repertoar/item/88-tri-musketyri>.

33. Foto Dominika, Augustina a Karla Noska

Archiv města Plzeň. Pozůstalost Josefa Skupy. Karton č. 48. Feriální osady.

34. Foto manželů Novákových

Plzeňské loutkářství. Almanach vydáný k sjezdu československých loutkářů v Plzni. Plzeň: Loutkářský odbor, 1925. Obrazová příloha.

35. Foto Ludvíka Nováka

KNÍŽÁK, Milan. *Encyklopedie výtvarníků loutkového divadla v českých zemích a na Slovensku od vystopovatelné minulosti do roku 1950 M-Z*. Hradec Králové: Nucleus HK, 2005. s. 670.

36. Foto Jiřiny Skupové

Archiv města Plzeň. Pozůstalost Josefa Skupy. Karton č. 48. Feriální osady.

37. Foto Josefa Skupy

GRYM, Pavel. *Klauni v dřevácích*. Praha: Panorama, 1988. obrazová příloha.

38. Foto Josefa Skupy se Spejblem a Hurvínkem

Archiv města Plzeň. Pozůstalost Josefa Skupy. Karton č. 80. Snímky.

39. Skupova karikatura

Archiv města Plzeň. Pozůstalost Josefa Skupy. Karton č. 70. Návrhy a kresby Josefa Skupy.

40. Skupův podpis

Archiv města Plzeň. Pozůstalost Josefa Skupy. Karton č. 70. Návrhy a kresby Josefa Skupy.

41. Foto Jana Vavříka-Rýze

MALÍK, Jan. *Národní umělec Josef Skupa*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1962. s. 86.

42. Foto Jiřího Trnky

VAŠÍČEK, Pavel; FORMANOVÁ, Markéta. *Příběh plzeňského loutkářství*. 1. vyd. Plzeň: Západočeské muzeum, 2012. s. 21.

43. Budova muzea loutek

Příběh na niti: Informační brožura muzea loutek v Plzni. Neustránkováno.

44. Sousoší Spejbla a Hurvínka

Foto autorky. Šafaříkovy sady.

45. Pamětní deska Loutkového divadla Feriálních osad se Skupovou bystou

Foto autorky. Roh ulic Americká a Prokopova.

46. Pomník Jiřího Trnky

Foto autorky. Mikulášské náměstí.

47. Pamětní deska Jiřího Trnky

Foto autorky. Houškova ulice.

48. Hrob Josefa Skupy a Jiřiny Skupové

Foto autorky. Ústřední hřbitov města Plzně.

49. Hrob Jiřího Trnky

Foto autorky. Ústřední hřbitov města Plzně.

50. Hrob Ludvíka Nováka

Foto autorky. Ústřední hřbitov města Plzně.

51. Hrob manželů Novákových

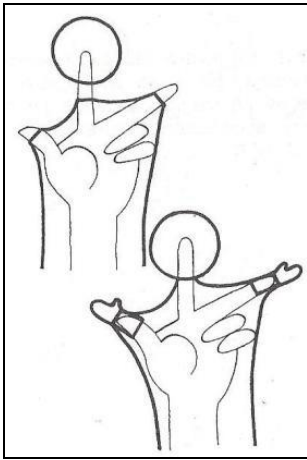
Foto autorky. Ústřední hřbitov města Plzně.

52. Hrob rodiny Noskovy

Foto autorky. Ústřední hřbitov města Plzně.

Obrazová příloha

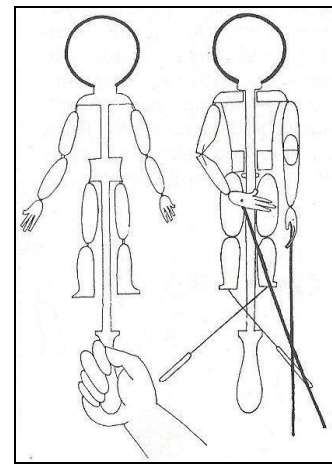
Obr. 1 – Maňásek

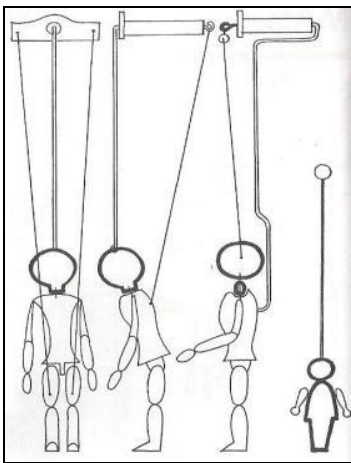
Obr. 2 – Javajka

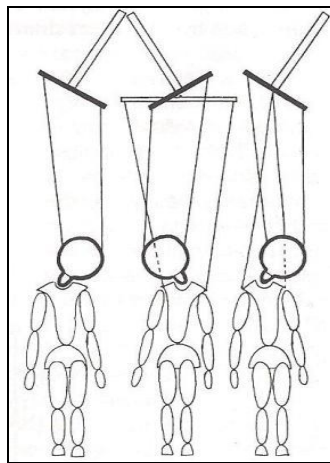
Obr. 3 – Spodová marioneta

Obr. 4 – Marioneta na drátě

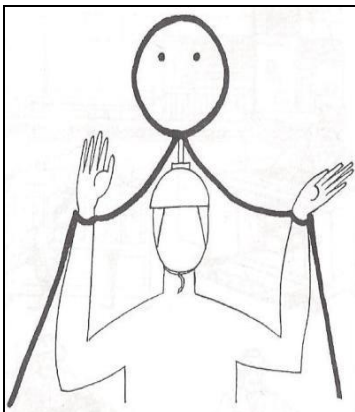
Obr. 5 - Marioneta na nitích

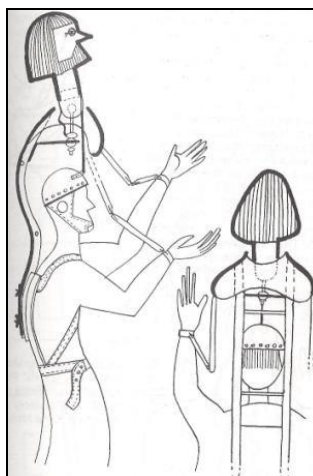
Obr. 6 - Manekýn

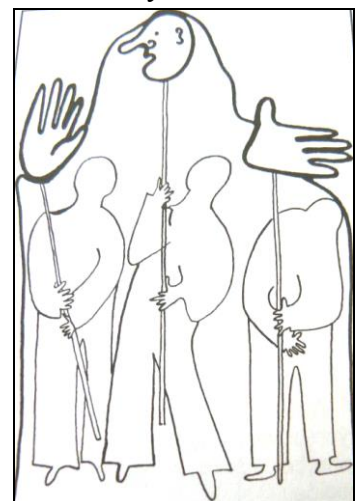
Obr. 7 – Přilbová loutka

Obr. 8 – Krosnová loutka

Obr. 9 – Tyčová loutka

Obr. 10 – Škodovo divadlo

Obr. 11 – Foto členů sdružených divadel Jeslí a Kozáků

Obr. 12 – Foto Novákova divadla z roku 1914

Obr. 13 – Foto části souboru Loutkového divadla Feriálních osad z roku 1924

Obr. 14 – Foto Revolučního Kašpárka

Obr. 15 – Pamětní deska Revolučního Kašpárka

Obr. 16 – Foto Kašpárka se svým mluvičem J. Skupou a vodičem L. Novákem

Obr. 17 – Kresba Kukuřičnáka Duhy

Obr. 18 – Foto Dobrého vojáka Švejka

Obr. 19 – Foto Spejbla v začátcích

Obr. 20 – Foto Hurvínka v začátcích

Obr. 21 – První podoba Máničky

Obr. 22 – Dnešní podoba Máničky

Obr. 23 – Skupa ve Francii roku 1929

Obr. 24 – Část souboru Novákova divadla

Obr. 25 – Foto souboru Plzeňského loutkového divadélka prof. Josefa Skupa z roku 1931

Obr. 26 – Foto LD Špalíček

Obr. 27 – Foto ze hry LD Špalíček „O Popelce“

Obr. 28 – Foto „boudy“ LD V Boudě z roku 1952

Obr. 29 – Foto loutek z inscenace LD V Boudě Don Šajn

Obr. 30 – Původní budova Divadla Alfa na Americké třídě

Obr. 31 – Dnešní budova Divadla Alfa na Rokycanské třídě

Obr. 32 – Foto z inscenace Divadla Alfa „Tři mušketýři“ (maňásci)

Obr. 33 – Foto Dominika, Augustina a Karla Noska

Obr. 34 – Foto manželů Novákových

Obr. 35 – Foto Ludvíka Nováka

Obr. 36 – Foto Jiřiny Skupové

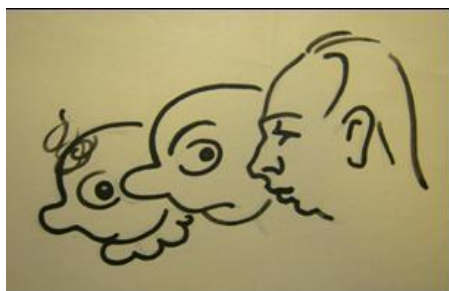
Obr. 37 – Foto Josefa Skupy

Obr. 38 – Skupa se Spejblem a Hurvínkem

Obr. 39 – Skupova karikatura

Obr. 40 – Skupův podpis

Obr. 41 – Foto Jana Vavříka-Rýze

Obr. 42 – Foto Jiřího Trnky

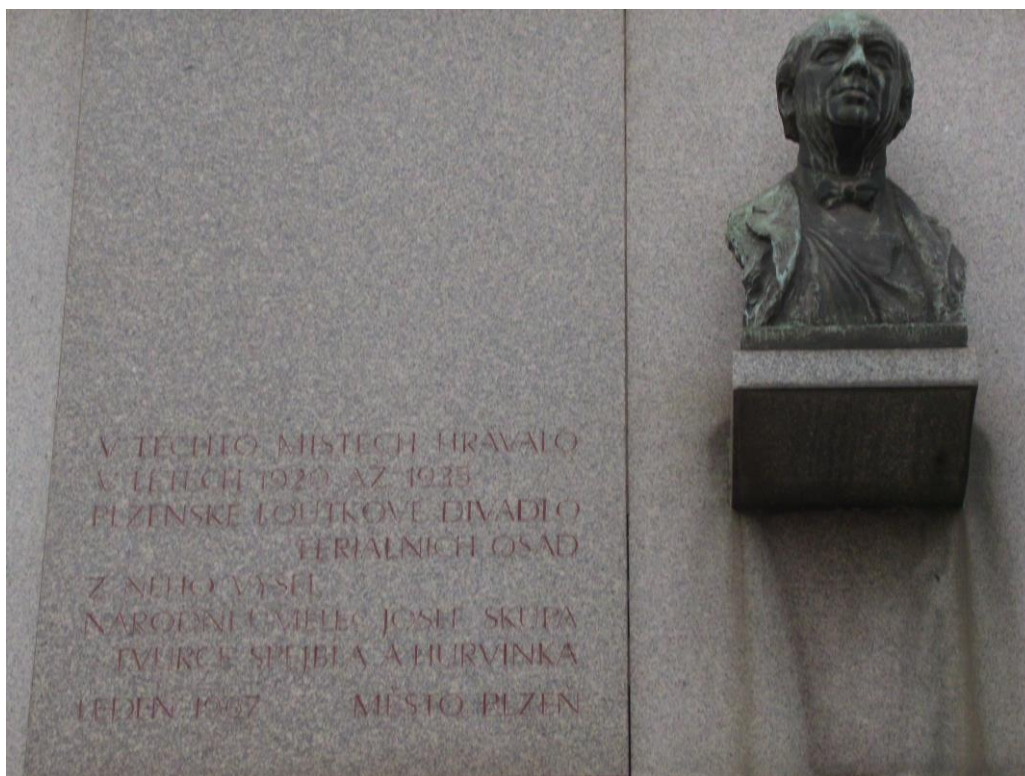
Obr. 43 – Budova muzea loutek

Obr. 44 – Sousoší Spejbla a Hurvínka

Obr. 45 – Pamětní deska LDFO se Skupovou bystou

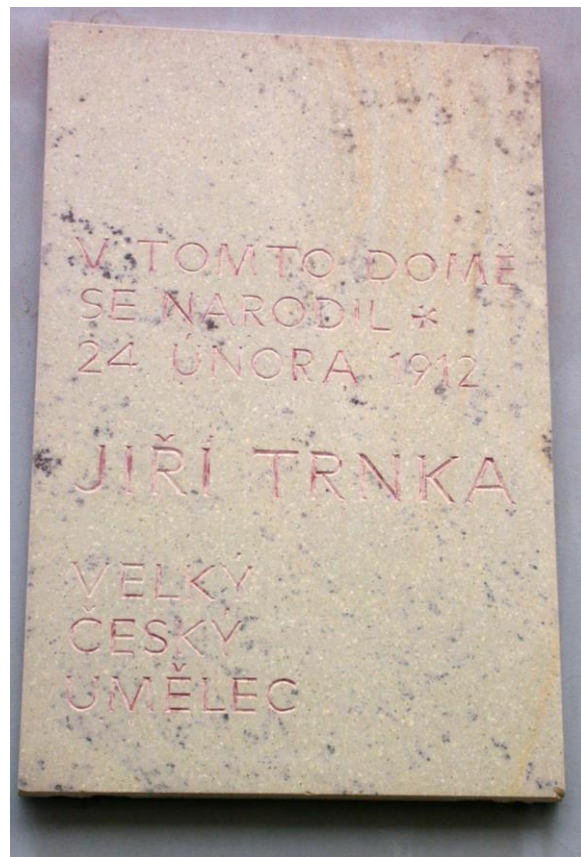

Obr. 46 – Pomník Jiřího Trnky

Obr. 47 – Pamětní deska Jiřího Trnky

Obr. 48 – Hrob Josefa Skupy a Jiřiny Skupové

Obr. 49 – Hrob Jiřího Trnky

Obr. 50 – Hrob Ludvíka Nováka

Obr. 51 – Hrob manželů Novákových

Obr. 52 – Hrob rodiny Noskovy

